

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П - 4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій

Форма навчання заочна

Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
(підпис, ініціали та прізвище)
«_____» _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ СУБ'ЄКТА
ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ
(на матеріалах ПАТ «Миколаївобленерго»)**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
освітнього ступеня магістра

Виконавець роботи Бузинова Вікторія Богданівна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Прасолова Світлана Павлівна

(підпис, дата)

Рецензент

Волік Андрій Михайлович

ПОЛТАВА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	6
1.1 Економічний зміст та значення ліквідності та прибутковості суб'єкта господарювання.....	6
1.2 Особливості та функції політики управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання.....	15
1.3 Методичне забезпечення управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання.....	22
Висновки за розділом 1.....	41
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ ПАТ «МИКОЛАЇВОбленерго».....	44
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Миколаївобленерго».....	44
2.2 Аналіз ліквідності ПАТ «Миколаївобленерго».....	52
2.3 Оцінка прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» та факторів, що на неї впливають.....	63
Висновки за розділом 2.....	85
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	87
3.1 Ризики управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання за сучасних умов.....	87
3.2 Прогнозування прибутковості суб'єкта господарювання на основі використання кореляційно-регресійного аналізу.....	92
3.3 Стратегічні орієнтири управління ліквідністю суб'єкта господарювання.....	105
Висновки за розділом 3.....	122
ВИСНОВКИ.....	124
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	129
ДОДАТКИ.....	140

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства шляхом удосконалення управління ліквідністю та прибутковістю, оскільки однією із головних загальноекономічних наукових і практичних проблем є саме низький рівень ліквідності та прибутковості суб'єктів господарювання.

Домінантою економічного росту українських підприємств вважається їх ліквідність та прибуткова діяльність, і саме ці ознаки не достатньо формуються в національній економіці протягом останніх років. Становлення та розвиток конкурентного середовища на ринку, динамізм факторів оточення підприємств та високий ступінь комерційного ризику, якому традиційно підлягають суб'єкти господарювання, потребує від них ефективного управління ліквідністю та прибутковістю.

На сучасному етапі розвитку економіки діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливою податковою політикою, скороченням виробництва, а також дефіцитом фінансових ресурсів. Невиконання підприємством своїх зобов'язань негативно відображається на перспективах його подальшого існування. Визначенні проблеми мають вивчатися при запровадженні ефективної політики управління ліквідністю підприємства. Необхідність підтримання належного рівня ліквідності пояснюється потребою створення позитивного інвестиційного середовища конкретного підприємства, адже за допомогою результатів аналізу ліквідності підприємств можна оцінити фінансовий стан підприємства.

Як головна рушійна сила ринкової економіки, прибуток забезпечує інтереси держави, власників та персоналу підприємства, а ліквідність підприємства – важлива характеристика економічної діяльності підприємства. Тому одним із вагомих шляхів реалізації цих завдань має стати підвищення

прибутковості підприємств, адже саме прибуток є важливою рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців в умовах проциклічності економіки.

Практика господарювання свідчить, що великий відсоток суб'єктів господарювання виходять з ринку з причини нераціонального управління ліквідністю та прибутковістю, тому одним з актуальних завдань є оволодіння сучасними методами ефективного управління ліквідністю та прибутковістю у процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Проблеми управління ліквідністю та прибутковістю підприємства в різних аспектах досліджували науковці країни і зарубіжжя. Серед них варто відзначити праці І. О. Бланка, Н. В. Ващенко, О. Д. Василика, Л. І. Донець, В. В. Ковальова, С. Ф. Покропивного та ін. Віддаючи належне розробкам цих науковців, зазначимо, що залишається ще чимало невирішених проблем щодо управління ліквідністю та прибутковістю, які потребують детального дослідження і розробки пропозицій для практичної діяльності підприємства.

Мета дослідження полягає у систематизації поглядів економістів на сутність поняття ліквідності та прибутковості підприємства, необхідності управління ними, дослідженні цих показників на підприємстві, розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення їх управління.

Для вирішення проблем щодо управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання за сучасних умов поставлено наступні завдання:

- з'ясувати економічний зміст та значення ліквідності та прибутковості суб'єкта господарювання;
- визначити особливості та функції політики управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання;
- оглянути методичне забезпечення управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання;
- надати загальну характеристику ПАТ «Миколаївобленерго»;
- проаналізувати ліквідність ПАТ «Миколаївобленерго»;
- оцінити прибутковість діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» та

визначити фактори, що на неї впливають;

- з'ясувати проблеми управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання за сучасних умов;

- спрогнозувати прибутковість суб'єкта господарювання на основі використання кореляційно-регресійного аналізу;

- визначити стратегічні орієнтири управління ліквідністю суб'єкта господарювання.

Об'єкт дослідження – управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Предмет дослідження – процес управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання за сучасних умов.

Для досягнення поставлених завдань використані наступні методи: дедукції, індукції, логічного узагальнення, аналізу, синтезу. Так, метод логічного узагальнення використаний для розкриття сутності поняття «ліквідність» та «прибутковість» та змісту процесу управління ними; аналітичний метод – для аналізу та порівняння отриманих даних; методи статистичного аналізу – для узагальнення чинників впливу на прибутковість та ліквідність підприємства та їх прогнозування.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є фундаментальні положення загальної економічної теорії, ринкової трансформації економічних систем, економічної теорії прибутку, розробки представників неокласичного, кейнсіанського, інституційного напрямів економічної теорії, сучасні концепції фінансових результатів підприємницької діяльності, його ліквідності.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові документи з питань функціонування підприємства, періодичні та монографічні видання, вітчизняні та зарубіжні публікації з фінансів, фінансового аналізу та фінансового менеджменту, фінансова звітність ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки.

Результати проведеного дослідження апробовані на XLII Міжнародній науковій студентській конференції «Актуальні питання розвитку економіки,

харчових технологій та товарознавства», що проходила 26-27 березня 2019 р. в м. Полтава (додаток М).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Економічний зміст та значення ліквідності та прибутковості суб'єкта господарювання

Для забезпечення належного рівня фінансового стану підприємства його фінансова діяльність має бути спрямована на систематичне надходження й ефективне використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, отримання прибутку.

Фазу циклу кругообігу капіталу «розміщення» вчені досліджують в основному з трьох сторін: 1) структури активів балансу; 2) ліквідності балансу або підприємства; 3) платоспроможності підприємства [48, с. 51] (рис. 1.1).

Платоспроможність є зовнішнім виявом фінансової стійкості, тобто можливістю наявними ресурсами своєчасно погасити свої платіжні зобов'язання. Оцінка платоспроможності, у свою чергу, здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх у готівку.

Отже, фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показником ліквідності.

Термін «ліквідність» (від лат. liquidus — рідкий, текучий) у нормальному значенні цього слова означає легкість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей і інших активів у кошти [94, с. 218].

Ліквідність — це здатність цінностей легко перетворюватись на гроші, тобто абсолютно ліквідні засоби, без істотної втрати його вартості (з мінімальними витратами) [51, с. 1132].

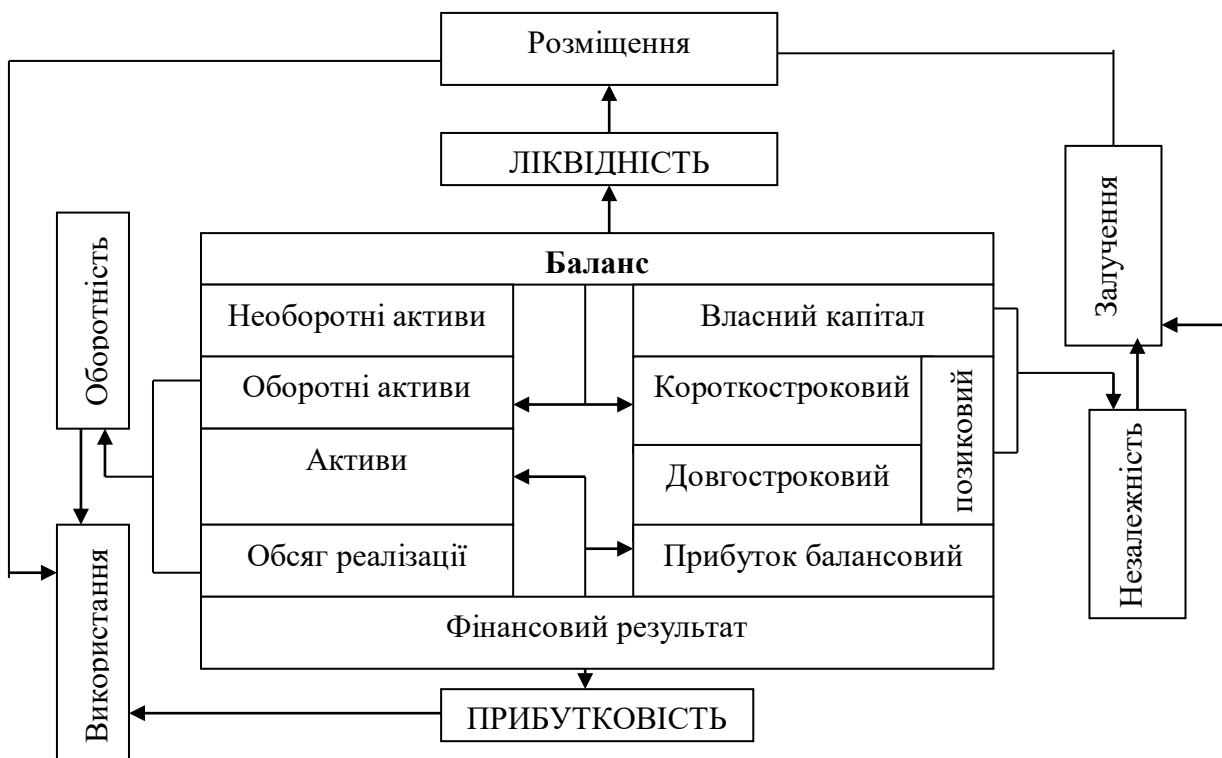

Рисунок 1.1 – Схема охоплення принципами фінансової стійкості функціонування підприємства процесу кругообігу капіталу

Джерело : [48, с. 51]

Ліквідність підприємства визначає його конкурентоспроможність, потенціал у діловому співробітництві, оцінює, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів щодо фінансових і інших відносин [71, с. 118].

На думку Г. Г. Кірейцева, ліквідність у загальному розумінні означає здатність цінностей перетворюватися в грошові кошти та характеризується наявністю у підприємства ліквідних засобів у формі залишку грошей у касі,

грошових коштів на рахунках у банку та тих елементів оборотних активів, що легко реалізуються. Ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активів.

О. О. Непочатенко вважає ліквідність підприємства його здатністю швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості [74].

Ліквідність є одним із аспектів платоспроможності, пов'язаної з перетворенням наявних засобів у таку форму, яка дозволяє виконати свої зобов'язання [47, с.113-121]. Тобто, ліквідність можна розглядати як час, необхідний для продажу активу, та як суму, одержану від продажу активу.

Більшість науковців трактує ліквідність як здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші з метою забезпечення якомога швидшого покриття платежів, термін сплати за якими уже настав, тому ці аспекти тісно пов'язані між собою [96, с. 335].

Ліквідність дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент господарюючого суб'єкта, а також дає можливість визначити, як саме і протягом якого часу, підприємство зможе виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Е. Соколова, Г. Чернявська визначають ліквідність як здатність підприємства швидко трансформувати свої активи у грошову форму для покриття необхідних платежів у міру настання їх строків платежу [96, с. 333]. Ця характеристика успішності функціонування підприємства може розглядатися з двох позицій, а саме, як:

- час, необхідний для продажу активу;
- сума, отримана від продажу активу.

Підтримуючи позицію окремих економістів [57], вважаємо, що не слід ототожнювати платоспроможність та ліквідність. Так, Л. А. Лахтіонова

стверджує, що ліквідність суб'єкта господарювання – це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [57]. Отже, поняття платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання дуже близькі, але друге є місткішим, оскільки від ступеня ліквідності залежить платоспроможність.

Поняття ліквідності може співвідноситися з такими складовими: по-перше, з активами підприємства, по-друге, з їх сукупністю («ліквідність балансу»), по-третє, з підприємством як суб'єктом господарювання («ліквідність підприємства») [27, с. 184].

Під ліквідністю активу розуміється здатність його до трансформації у грошові засоби, а ступінь ліквідності активу визначається проміжком часу, необхідним для його перетворення у грошову форму. Чим менше потрібно часу для інкасації певного активу, тим вища його ліквідність. При цьому варто розрізняти поняття ліквідності сукупних активів як можливість їхньої швидкої реалізації при банкрутстві й самоліквідації підприємства і поняття ліквідності оборотних активів, що забезпечує його поточну платоспроможність. Тут мається на увазі, що кожен вид оборотних активів має пройти відповідні стадії операційного циклу, перш ніж трансформуватися в готівку [89, с. 610].

Стосовно ліквідності активів зазначимо: чим коротше період перетворення економічних ресурсів у грошові кошти, тим вище їх ліквідність. Отже, найбільш ліквідним активом є грошові кошти.

Аналіз структури активів балансу знаходить своє відображення у більш широкому понятті «ліквідність балансу». Ліквідність балансу характеризується станом активів та їх співвідношенням з поточними зобов'язаннями. При цьому має значення можливість суб'єкта господарювання обернути активи у готівку та погасити власні платіжні зобов'язання. Вчені-економісти А.Р. Ванєва, Н. П. Любушин, Л.М. Ремньова, Г.В. Савицька, О.О. Шеремет [89; 112] деталізують це загальне трактування, визначаючи ліквідність балансу як ступінь покриття зобов'язань підприємства активами, термін перетворення яких

у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань. Особливість полягає в тому, що ліквідність балансу забезпечується платіжними засобами за рахунок внутрішніх джерел [89], а ліквідність підприємства – його можливостями щодо залучення зовнішніх позикових коштів [21; 89].

Деякі автори характеризуючи ліквідність балансу звертають увагу на важливість кожного часового моменту, за який суб'єкт господарювання може обернути активи в готівку і погасити свої платіжні зобов'язання [21, с. 10].

Отже, вищерозглянуті трактування дають можливість виділити основні ознаки ліквідності балансу підприємства (рис. 1.2).

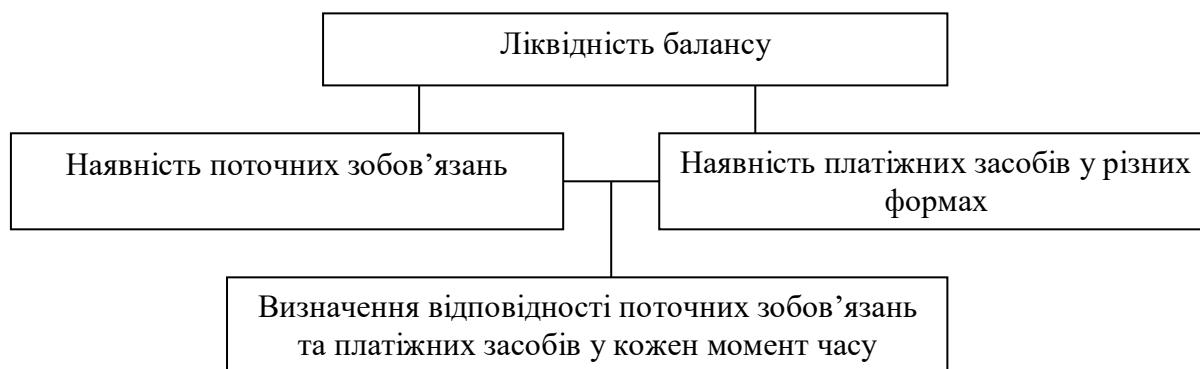

Рисунок 1.2 – Ознаки ліквідності балансу підприємства

Джерело : [86, с. 185]

Ліквідність підприємства є більш загальним поняттям відносно ліквідності балансу. У монографії Т. Є. Унковської [102] акцентовано, що поняття «ліквідність підприємства» характеризує як властивості активів (ліва частина балансу), так і умови залучення фінансових ресурсів для утворення активів (права частина балансу). Тому, деякі економісти [21] розглядають ліквідність підприємства як його здатність нести відповідальність різними видами активів (окремо або в цілому) за своїми платіжними зобов'язаннями у будь-який момент часу поточного і планового періодів згідно з укладеними договорами, при цьому вона може бути забезпечена як приростом активів, так і приростом пасивів.

Ліквідність підприємства може оцінюватися не лише сумарною вартістю окремих видів активів, але й сукупною його вартістю як майнового комплексу. Таким чином, на ліквідність суб'єкта господарювання впливає не лише ліквідність балансу, але й імідж підприємства, його інвестиційна привабливість.

На думку В.В. Ковальова ліквідність підприємства розглядають з позиції наявності у нього оборотних коштів у розмірі теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, хоч би і з порушенням термінів погашення, передбачених контрактами [49, с. 217]. Отже, основна відмінність між ліквідністю балансу та ліквідністю підприємства полягає у факторі часу.

Зміст економічної категорії розкривається через систему функцій, які вона виконує. Виділяють такі основні функції ліквідності підприємства:

- стабільності – високий рівень ліквідності підприємства забезпечує незалежність і свободу дій суб'єкта господарювання та створює передумови інноваційного розвитку;
- мобільності – незалежність і свобода дій суб'єкта господарювання проявляються у можливості зміни пріоритетних напрямків діяльності та адаптації до змін зовнішнього середовища;
- привабливості – достатній рівень ліквідності підприємства уможливорює додаткове залучення коштів для фінансування його господарської діяльності;
- регулювання – в залежності від відповідності фактичного рівня ліквідності бажаному керівництвом підприємства можуть бути прийняті рішення щодо змін величини та структури активів і зобов'язань підприємства;
- контрольну – полягає у можливості моніторингу фінансових аспектів стану підприємства через показники ліквідності;
- вартісну – проявляється у формуванні справедливої вартості підприємства, тобто чим більша ліквідність підприємства тим більшою є його справедлива вартість [106].

Вітчизняний досвід свідчить, що, з одного боку, підприємство вважається ліквідним, якщо спроможне виконати свої зобов'язання по відношенню до кредиторів, бюджету, працівників, орендодавців у встановлені

терміни [13]. Разом з тим, існує точка зору, що при цьому поточні активи підприємства повинні перевищувати його короткострокові зобов'язання [112, с. 103]. Якщо поточний капітал підприємства складається переважно із грошових коштів, короткострокових цінних паперів, дебіторської заборгованості щодо якої є впевненість у надходженні, тоді воно є більш ліквідним, ніж суб'єкт господарювання, поточні активи якого складаються переважно із запасів [26, с. 185].

У зарубіжній практиці підприємство визнається ліквідним, якщо його платежі за зобов'язаннями у кожен момент планового періоду відповідають термінам, встановленим у договорі [102]. При цьому, якщо здатність до оплати у кожен момент часу більша, ніж платіжні зобов'язання, то підприємство вважають ліквідним [13; 102]. Такий підхід є типовим і визначає, що кошти не є єдиним носієм ліквідності, проте цей підхід не враховує розвиток ліквідності підприємства на перспективу.

Вважаємо, що поняття «ліквідність» відображає наявність ліквідних активів, якими підприємство зможе погасити свої борги та розрахуватися за фінансовими зобов'язаннями навіть з порушенням термінів погашення, що передбачені контрактами, тобто таких статей активів, які можливо швидко реалізувати, перетворивши на готівкові або безготівкові кошти, а також усі види грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій.

Таким чином, запропоноване визначення ліквідності суб'єкта господарювання як здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів, на нашу думку, найбільш повно відображає природу цього поняття та враховує ринкові умови господарювання.

Ефективність виробництва — найважливіша узагальнююча характеристика результативності виробництва, яка відображає відношення величини створених товарів і послуг до сукупних витрат праці.

Прибутковість підприємства за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва.

Рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень окупності (прибутковості) відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства [60, с. 69]. З іншого боку, рентабельність – якісний вартісний показник, який показує рівень віддачі витрат або ступінь використання існуючих ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів (робіт і послуг).

Отже, основними якісними показниками, що відображають економічну ефективність підприємства, його фінансовий стан, успіхи та можливості у виконанні розробленої програми економічного та соціального розвитку, є прибуток і рентабельність [24, с. 40].

Прибуток і рентабельність тісно пов'язані між собою. Зростання рентабельності об'єктивно свідчить про збільшення одержуваного прибутку. Іншими словами, при зростанні прибутку створюються умови для збільшення рентабельності [114, с. 76].

На думку науковця О.В. Мелень, рентабельність виступає індикатором прибутковості підприємства, а також характеризує ефективність вкладеного капіталу, розпорядження грошовими та матеріальними коштами. Вона вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, вигідність виробництва окремих видів продукції [67, с. 125].

Рівень і сума прибутку складаються під впливом безлічі факторів, що впливають на неї як негативно, так і позитивно. Вони поділяються на зовнішні і внутрішні, екстенсивні та інтенсивні, виробничі і невиробничі. Проте найважливішим чинником, що впливає на величину прибутку, є зміна обсягу виробництва та реалізації продукції. Падіння обсягів виробництва за сучасних

економічних умов, беручи до уваги низки протидіючих чинників, як, наприклад, підвищення цін, неодмінно веде до скорочення обсягу прибутку. Звідси висновок про необхідність вжити невідкладних заходів із забезпечення зростання обсягу виробництва з урахуванням технічного його відновлення і підвищення ефективності виробництва [88].

Розглянемо взаємозв'язок прибутковості і ліквідності. Як відомо, рентабельність залежить від рівня отриманого підприємством прибутку і вартості базової величини рентабельності. Ліквідність, у свою чергу, залежить від величини поточних активів і поточних зобов'язань. Належний рівень ліквідності активів підприємства вимагає перевищення або достатності поточних активів для покриття поточних зобов'язань, обсяг яких визначає рівень витрат підприємства на їх обслуговування, проте регулярно їх зменшувати немає можливості з об'єктивних причин. Отже, для покращання значень показників ліквідності необхідно шукати резерви у нарощенні поточних активів підприємства. Ліквідні активи, як свідчить практика, є найменш прибутковими. Тому, нарощуючи темпи і обсяги зростання, підприємство змушене збільшувати зобов'язання, що призводить до росту витрат на їх обслуговування і відповідно до зниження прибутку. Намагаючись відповідати умовам кредитоспроможності та інвестиційної привабливості, підприємство збільшує ліквідні активи, щоб покрити зобов'язання. Внаслідок цього сукупні активи стають менш прибутковими. Тобто дії з оптимізації ліквідності є протилежними за наслідками впливу на показники рентабельності. Але одностороння скерованість дій на зростання рентабельності може погіршити показники ліквідності, зокрема у тому випадку, якщо активи зростатимуть за рахунок збільшення їх необоротної частини при зростанні власного капіталу.

Малоймовірним вважається зменшення власного капіталу для тимчасового покращання показників рентабельності, проте високою є ймовірність зменшення чистого прибутку, який реінвестується з метою збільшення поточних витрат на стимулювання реалізації товарів у кредит і

максимального покращання кредитної дисципліни.

Отже, рівень ліквідності підприємства залежить від його прибутковості, але однозначний зв'язок між цими показниками простежується тільки в перспективному періоді: передумовою належної ліквідності є висока прибутковість, яку забезпечує саме отримання прибутку, тобто, прибуткова діяльність, що вважається домінантою економічного росту підприємства.

1.2 Особливості та функції політики управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання

Головна мета управління ліквідністю – своєчасно виявляти і усувати недоліки у фінансовій діяльності та знаходити резерви покращення ліквідності; забезпечити можливість проведення операцій, прогнозувати касові розриви і методи їх покриття [51, с. 1132].

Основними цілями управління ліквідністю є:

- забезпечення платоспроможності в будь-який період часу;
- оптимізація потоків грошових коштів;
- координація розміщення грошових коштів та їх використання [115].

Управління ліквідністю підприємства має бути спрямоване на забезпечення комплексного підходу до надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, ефективної структури активів балансу з метою ефективного функціонування підприємства. Саме цим зумовлена необхідність і практична значущість управління ліквідністю підприємства.

Основними завданнями аналізу та управління ліквідністю підприємств є:

- визначення відповідності показників цільовим параметрам і потенційним можливостям підприємства, виявлення тенденцій і

закономірностей їх змін та впливу факторів на ці зміни;

- визначення різного роду відхилень від норм, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають;

- виявлення потенційних можливостей зміни та розвитку ліквідності та платоспроможності підприємства, кола регульованих факторів, шляхів і засобів їх реалізації;

- контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [112].

Завданнями управління ліквідністю є:

- здійснення діагностики рівня (стану) ліквідності, оцінка впливу дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на ліквідність підприємства;
- управління активами за термінами погашення;
- управління вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності, прогнозування потреби в ліквідних коштах [115].

Ефектом від упровадження факторингу є перетворення дебіторської заборгованості на вільні для обігу грошові кошти, що сприяє поліпшенню ліквідності, у зв'язку з чим з'являється можливість отримання знижок у своїх постачальників (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Засоби щодо вирішення проблем у процесі оцінки та управління ліквідністю підприємства

Джерело: [81]

Поняття фінансового механізму управління ліквідністю та його елементів є досить різноманітними, тому пропонується розглядати структуру фінансового механізму управління ліквідністю підприємства, спираючись на чотири основні складові: елементи забезпечення, політику підприємства, інструменти управління ліквідністю та ризик-менеджмент ліквідності (рис. 1.4).

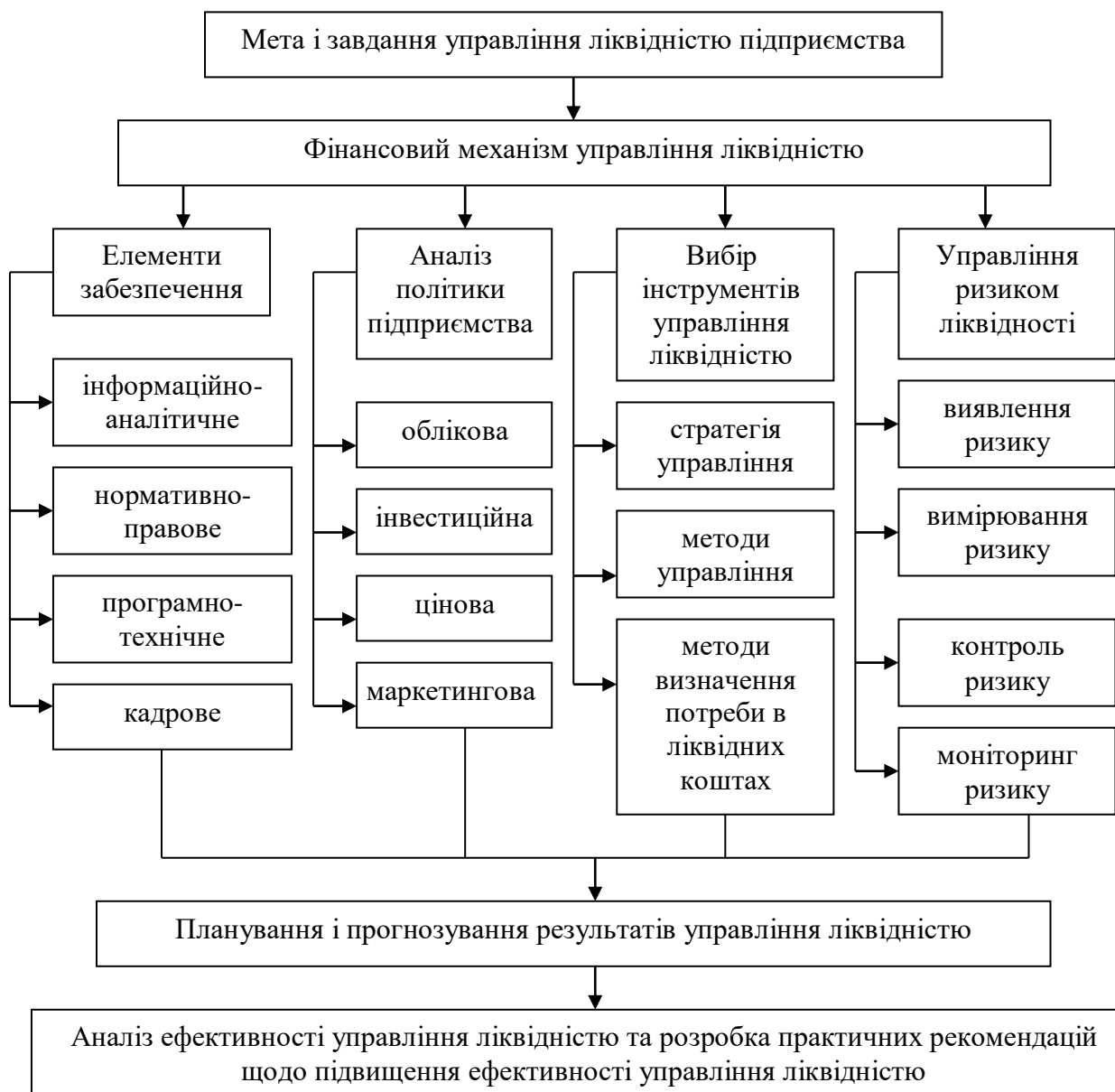

Рисунок 1.4 – Основні складові фінансового механізму управління ліквідністю підприємства

Джерело : [115, с. 209]

Для вирішення проблем, пов'язаних з оцінкою та управлінням ліквідністю підприємства, рекомендовано користуватися різними показниками та засобами, інструментами та підходами, серед яких: факторинг, трансфертне ціноутворення, податкове планування, ухилення від податків та інші. Оборотні активи та поточні зобов'язання є складовими коефіцієнтного аналізу, за допомогою якого проводиться аналіз ліквідності балансу, поточної ліквідності підприємства.

До методів управління ліквідністю підприємства також можна віднести розподіл коштів по різних каналах, розподіл активів відповідно з термінами пасивів, наукове управління [103].

При розробці політики управління ліквідністю підприємства потрібно враховувати особливості необоротних та оборотних активів як об'єкта фінансового управління [71, с. 119]. Головне завдання в управлінні ліквідністю полягає в обґрунтуванні оптимального варіанту вкладення коштів в оборотні активи за критерієм максимізації рівня ліквідності.

Важливим елементом управління ліквідністю має бути планування рівня показника ліквідності. Для цього необхідно планувати динаміку вартості оборотних активів і короткострокової кредиторської заборгованості. Вирішення цієї задачі Є. І. Масленніков пропонує здійснюватися на основі планування (прогнозування) бухгалтерського балансу [64, с. 74].

Метою управління прибутковістю є розробка ефективної стратегії та політики формування прибутку підприємства, обґрунтування раціональних напрямів його використання і виявлення оптимального рівня рентабельності фінансових вкладень у довгостроковому періоді.

Слід відзначити, що на обсяг прибутку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. З метою визначення впливу кожного з цих факторів

проводять факторний аналіз, що являє собою комплексне вивчення та вимір впливу факторів на величину результативних показників [50, с. 46]. Величина прибутку формується під впливом таких факторів: обсяг реалізації; структура продукції; відпускні ціни на сировину, матеріали, паливо тарифи на електроенергію та транспортування; рівень матеріальних та трудових ресурсів тощо. Економічним важелем управління підприємством є набір показників, які згруповано за економічним змістом у блоки та забезпечують досягнення необхідного рівня прибутковості, як результату управління діяльністю підприємств. Запропоновану модель управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості наведено на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Структурна схема управління прибутковістю підприємства
Джерело: [50, с. 47]

При формуванні прибутковості підприємства політика управління прибутком має бути спрямована на отримання максимального розміру

позитивного фінансового результату. Важливе місце серед способів збільшення прибутку будь-якого підприємства займає ефективне управління його прибутковістю, що являє собою процес розробки прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання.

Процес управління прибутковістю підприємства полягає у досягненні такого співвідношення, коли на кожную гривню, що вкладається, припадає більше коштів прибутку, отже, управління прибутковістю тісно пов'язане з управлінням прибутком [44, с. 140]

Управління прибутком є цілеспрямованим, систематичним процесом підготовки, оцінки, відбору та реалізації альтернативних управлінських рішень з усіх питань його формування, розподілу та використання на конкретному підприємстві.

У свою чергу системне управління прибутком багаторівневою системою, яка об'єднує підсистеми: формування прибутку, забезпечувальну частину (організаційно-методичне забезпечення), розподіл і використання прибутку.

У рамках механізму управління прибутком здійснюються наступні дії:

- аналіз і моніторинг зовнішнього середовища;
- розробка стратегії підприємства;
- підготовка аналітичної інформації, на якій ґрунтується прийняття рішення по управлінню прибутком;
- прийняття рішення;
- аналіз і корегування рішення у випадку необхідності [19, с. 258]

А. С. Андріяш та А. Ю. Могилова акцентують увагу на характерних особливостях процесу управління прибутком підприємств в умовах ринкових відносин, а саме:

- вдосконалення планування розподілу фінансових ресурсів підприємств;
- підвищення вимог до організації управління матеріальними ресурсами підприємств;

- посилення ролі функції регулювання у формуванні кредитної політики підприємств;
- проведення ефективного контролю фінансових результатів підприємств тощо [5, с. 69]

Науковці зазначають, що побудова системи управління прибутком вимагає формування систематизованого переліку макрооб'єктів управління, які поділяються на два основні види:

- управління формуванням прибутку;
- управління розподілом і використанням прибутку [5, с. 69].

Політика управління формуванням прибутку включає в себе такий елемент, як розробка політики управління прибутком в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Вона повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань, щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління доходами й витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, підвищення продуктивності праці [95, с.316].

При наявності на підприємстві системи трансфертного ціноутворення можна правильно визначити доходи та витрати підрозділів, а отже, і його прибутковість. Такий метод визначення фінансового результату підрозділу має реальний характер і дає можливість регулювати внутрішні економічні відносини підприємства ринковими засобами [100]

Податкове планування за умови його правильної організації дає можливість звести до мінімуму податкові зобов'язання, максимально збільшити прибуток та ефективно керувати грошовими потоками, що, як наслідок, сприяє поліпшенню ліквідності на підприємстві [81].

Ухилення від податків як складова податкового планування базується на наступних інструментах:

- використання податкових пільг; використання податкових лазівок;
- використання спеціально розроблених схем, оптимізації податкових

платежів, які, зазвичай, і є основним інструментом податкового планування.

При формуванні фінансової структури капіталу підприємства має забезпечуватися співвідношення «прибутковість-ризик-ліквідність», що є результатом сумарного впливу комплексу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Управління формуванням капіталу підприємства передбачає врахування впливу зазначених факторів при виконанні завдань, пов'язаних з оцінкою обсягу необхідних коштів, формою і вартістю їх залучення, часом розпорядження та іншими умовами мобілізації конкретних джерел коштів, на основі використання теоретичних підходів і методичних інструментів, що сприяють досягненню оптимальної фінансової структури капіталу.

Отже, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку. При цьому ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості. Для максимізації прибутку (прибутковості) підприємства необхідно, насамперед виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використаним матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

1.3 Методичне забезпечення управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання

Аналіз економічної літератури та нормативних документів свідчить про наявність як різних тлумачень сутності ліквідності підприємства, так і протиріч в методичних підходах до розрахунку показників, що формують її рівень, та загальній оцінці ліквідності підприємства.

Є. І. Масленніков відзначає достатньо широкий вибір методів, наведених у науковій літературі і використаних в практичній господарській діяльності, які використовуються при управлінні ліквідністю. Їх можна диференціювати наступним чином:

- методи аналізу фінансового стану підприємства;
- методи планування ліквідності;
- методи регулювання значення коефіцієнтів ліквідності;
- методи факторного аналізу у процесі управління ліквідністю підприємства [64, с. 72 - 73].

Найбільш поширено в господарській практиці використовуються методи аналізу. Їх ціль – діагностування фінансового стану підприємства по значенню групи фінансових коефіцієнтів, який включає і коефіцієнт поточної ліквідності.

Мета аналізу ліквідності полягає не тільки в тому, щоб оцінити ліквідність підприємства, його активів і джерел їх формування, а й у тому, щоб на цій основі розробити заходи, спрямовані на поліпшення цих фінансово-економічних показників.

Основне завдання аналізу ліквідності балансу – перевірити синхронність надходження і витрачання фінансових ресурсів, виявити здатність підприємства розраховуватися за зобов'язаннями власним майном у визначені періоди часу. Ліквідність балансу визначається ступенем покриття зобов'язань підприємства.

Основними функціями аналізу ліквідності підприємств є:

- визначення відповідності цільовим параметрам і потенційним можливостям, виявлення тенденцій, локальних і закономірних змін та їх інтенсивності, впливу факторів на ці зміни;
- визначення різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають;
- виявлення потенційних можливостей зміни та розвитку ліквідності та платоспроможності підприємств, притаманних їм явищ і процесів,

попередження та нейтралізація відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, несприятливих і ризикових ситуацій, виявлення кола регульованих факторів, шляхів і засобів їх реалізації;

- контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [10, с. 46].

Аналізуючи ліквідність, О.А. Шевченко вважає важливим з'ясувати такі питання:

- свобода в розпорядженні активами (чи не є активи предметом застави);
- доступність активів для поточного розпорядження;
- контрольованість активів (можливість отримання інформації про здатність позичальника швидко пересувати або ховати активи. Наприклад, перевести грошові кошти з одного рахунку на інший, інформація про який недоступна кредиторам);
- наявність умовних зобов'язань (які можуть виникнути внаслідок несприятливого судового рішення, а також наявність гарантійних зобов'язань, потенційних зобов'язань, які за певних умов можуть збільшити загальну суму короткострокових зобов'язань підприємства) [111, с. 3].

На сьогодні ще не визначено єдиних підходів до оцінки ліквідності активів за здатністю й термінами їх перетворення в засоби платежу. Більшість учених виділяє високо-, помірно- та малоліквідні активи. Іншу характеристику активів за ступенем ліквідності дає І. А. Бланк, окреслюючи абсолютно-, високо-, середньо-, малоліквідні та неліквідні активи [13].

У балансовій моделі оцінки показників ліквідності групування активів та пасивів можна виконувати, виходячи не лише з економічного сенсу компонентів, а й використовуючи статті балансу. Щодо пасивів балансу, то вони, як відомо, групуються за ступенем терміновості їх оплати на:

- термінові – короткострокові і довгострокові кредити та позики, не погашені в строк, а також розрахунки з оплати праці, з бюджетом та позабюджетних платежах, страхуванню, за виданими векселями (залежно від

терміну погашення), заборгованість за товари, роботи і послуги, не оплачені в строк;

- короткострокові – короткострокові кредити банків, розрахунки з кредиторами за товари, роботи і послуги, строк оплати яких ще не настав, а також частина заборгованості за довгостроковими позиками, що повинна бути погашена в поточному періоді;

- довгострокові – довгострокові кредити банків;

- постійні – джерела власних і прирівняних до них коштів [89].

Найбільш ліквідні активи (A1) – це кошти, які використовуються для поточних розрахунків. До них відносять і короткострокові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей (це рядки 1160, 1165 другого розділу активу балансу).

Активи, що швидко реалізуються (A2), – це активи, що потребують певного періоду часу для їх перетворення на кошти. Це дебіторська заборгованість (рядки 1125, 1130, 1135, 1155, 1190). Ліквідність цих активів є різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: договірні відносини з покупцями та замовниками, кваліфікації персоналу, платоспроможності платників, тощо.

Активи, що реалізуються повільно (A3), – це статті другого розділу активу балансу, та включають запаси та інші оборотні активи (рядки 1100 та 1110, а також ряд. 1170).

Активи, що важко реалізуються (A4), – це активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності протягом тривалого періоду. Це статті першого розділу активу балансу («Необоротні активи» – ряд. 1095 та 1200).

A1, A2, A3 – найбільш ліквідні; активи, що швидко реалізуються; активи, що реалізуються повільно (A4) – протягом поточного періоду постійно зазнають змін, тому належать до поточних активів підприємства.

Пасиви балансу відповідно до зростання строків погашення зобов'язань групуються наступним чином:

Невідкладні пасиви (П1) – це кредиторська заборгованість (рядки 1615, 1620, 1625, 1630, 1660, 1690), розрахунки за дивідендами, своєчасно не погашені кредити (за даними додатку до балансу).

Короткострокові пасиви (П2) – це короткострокові кредити банків (рядок 1600), поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (рядок 1610), що знаходяться в III розділі пасиву балансу («Поточні зобов'язання та забезпечення»).

Довгострокові пасиви (П3) – це довгострокові зобов'язання, що знаходяться в II розділі пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання та забезпечення», а саме ряд. 1500, 1510, 1515.

Постійні пасиви (П4) – це статті I розділу пасиву балансу («Власний капітал») – ряд. 1495, а також ряд. 1520, 1525, 1660, 1665, 1700.

Ступінь ліквідності підприємства напряму залежить від розміру та форми грошових коштів. Якщо на підприємстві оборотний капітал складається в основному з грошових коштів та короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважають більш ліквідним, ніж те, де оборотний капітал складається в основному із запасів.

Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу, який передбачає два такі етапи: складання балансу ліквідності; розрахунок та аналіз основних показників ліквідності. Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки за кожною групою активу і пасиву балансу [63, с. 4]

Ступінь ліквідності підприємства напряму залежить від розміру та форми грошових коштів. Якщо на підприємстві оборотний капітал складається в основному з грошових коштів та короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважають більш ліквідним, ніж те, де оборотний капітал складається в основному із запасів. Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу.

Аналіз ліквідності підприємства передбачає два такі етапи: складання балансу ліквідності; розрахунок та аналіз основних показників ліквідності

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні вимоги:

- найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви або дорівнюють їм;
- активи, що швидко реалізуються, дорівнюються поточним пасивам або більші за них;
- активи, що реалізуються повільно, дорівнюються довгостроковим пасивам або більші за них;
- активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви.

При виконанні перших трьох умов, коли поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, обов'язково виконується й остання умова – це свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів, що забезпечує його фінансову стійкість. Невиконання однієї з умов указує на те, що фактична ліквідність балансу підприємства відрізняється від розрахованої.

Якщо рівень ліквідності підприємства настільки великий, що після оплати найбільш термінових зобов'язань на підприємстві наявні зайві кошти, можна пришвидшити строки розрахунків з банком, постачальниками та іншими кредиторами.

Перспективну ліквідність можна визначити, порівнюючи активи, що реалізуються повільно, із довгостроковими пасивами, тобто з майбутніми надходженнями та платежами.

Отже, аналіз ліквідності балансу підприємства дозволяє виявити найважливіші аспекти і слабкі позиції в діяльності суб'єкта господарювання та показує, за якими напрямками можна домогтись поліпшення фінансового стану підприємства.

Ступінь ліквідності в цілому оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнти ліквідності можуть відрізнятися за назвою, однак сутність їх в основному однакова як на українських підприємствах, так і в зарубіжних

фірмах та компаніях [70, с. 45]. Зокрема, до основних показників ліквідності відносять:

- коефіцієнт забезпечення власними коштами (Кз.к.) (коефіцієнт автономії Ка);
- коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл);
- коефіцієнт покриття (Кп);
- коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кабс.л).

Перший показник (Кз.к) визначається як відношення різниці між обсягами власного та прирівняного до нього капіталу (підсумок розділу I пасиву балансу) і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів (підсумок розділу I активу балансу) до фактичної вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошей, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів (підсумок II розділу активу балансу).

$$K_{з.к.} = \frac{B_k}{OA}, \quad (1.1)$$

де K_3 – коефіцієнт завантаження оборотних активів, грн ;

B_k – власні оборотні кошти підприємства, грн ;

OA – загальна сума оборотних активів, грн.

Коефіцієнт характеризує наявність власного оборотного капіталу, необхідного для фінансової стабільності підприємства, його незалежності від позикового капіталу. Якщо значення коефіцієнта спадає нижче за 0,1, підприємство є неплатоспроможним. Зростання коефіцієнта проти минулого періоду свідчить про підвищення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових вкладень.

Коефіцієнт покриття (K_p) – це найбільш узагальнюючий показник ліквідності балансу. Визначається як відношення всіх поточних активів підприємства (підсумок II розділу активу балансу) до суми короткострокових зобов'язань (підсумок IV розділу пасиву балансу).

$$K_n = \frac{OA}{KЗ}, \quad (1.2)$$

де КЗ – короткострокові зобов'язання, грн.

Цей коефіцієнт характеризує достатність оборотного капіталу підприємства для погашення його боргів протягом року. Вважають, що його рівень у межах 2,0 – 2,5 є прийнятним. Він показує, скільки грошових одиниць активів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Коли K_n стає меншим за 1,0, структура балансу вважається незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається як відношення суми грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень підприємства до короткострокових зобов'язань.

$$K_{абс.л.} = \frac{Гк + Кв}{КЗ}, \quad (1.3)$$

де $K_{абс.л.}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності ;

Гк – грошові кошти, грн ;

Кв – короткострокові вкладення, грн.

Показник характеризує негайну готовність підприємства погасити свою заборгованість. Достатнім є значення коефіцієнта в межах 0,25 – 0,35. За значення меншого ніж 0,2 підприємство вважається неплатоспроможним.

Отже, суб'єкт господарювання є платоспроможним а його активи є ліквідними, якщо за рахунок власного капіталу покриваються кошти, вкладені в активи, не допускається невиправдана дебіторська та кредиторська заборгованість, своєчасно здійснюються розрахунки за зобов'язаннями.

На ліквідність впливають наступні фактори: якісна структура активів за швидкістю їх перетворення в кошти; структура джерел коштів за терміном їх погашення; розмір кінцевого фінансового результату підприємства; швидкість

обертання оборотного капіталу; забезпеченість підприємства оборотним капіталом [105].

У процесі управління ліквідністю виділяють методи факторного аналізу підприємства, які на сьогодні не використовуються часто, так як вважаються важкими в розрахунках, але порівнюючи з іншими методами управління ліквідністю є більш точними, що підтверджує аналіз впливу кожного фактору на рівень ліквідності підприємства та можливість додавання до уже існуючої моделі додаткових факторів [64, с. 78].

До основних факторів, які впливають на збільшення ліквідності підприємства відносять одержання довгострокового кредиту, інвестування капіталу, прибутки, амортизаційні відрахування, скорочення дебіторської заборгованості, скорочення запасів, повернення наданих позик та продаж необоротних активів [113, с.124]. Факторами зменшення ліквідності підприємства є погашення довгострокових позик, грошові виплати, збитки, податки на дохід від дооцінки активів, інвестиції в основні засоби, збільшення дебіторської заборгованості, погашення короткострокових кредитів та використання резервних фондів [113, с. 152] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства

Фактори, що впливають на збільшення ліквідності	Фактори, що впливають на зменшення ліквідності
1. Одержання довгострокового кредиту	1. Погашення довгострокових позик
2. Інвестування капіталу	2. Грошові виплати
3. Прибутки	3. Збитки
4. Амортизаційні відрахування	4. Податки на дохід від оцінки активів
5. Скорочення дебіторської заборгованості	5. Інвестиції в основні засоби
6. Повернення наданих позик	6. Погашення короткострокових кредитів
7. Продаж необоротних активів	7. Використання резервних фондів

Джерело : [96, с. 333]

Ознаками наявності кризи ліквідності є низькі значення системи коефіцієнтів платоспроможності (грошової, розрахункової та майнової), а також значний диспаритет сум елементів оборотних активів та зобов'язань.

Основна мета аналізу прибутку і рентабельності (прибутковості) –

виявлення і оцінка резервів зростання фінансових результатів та впровадження їх у виробництво [60, с. 70].

Основними завданнями аналізу рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;
- виявлення змін рентабельності протягом певного періоду;
- визначення впливу факторів на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності [89, с. 274].

Вибір і послідовність аналізу рентабельності визначається його завданням. Так, для оцінки результатів діяльності підприємства аналізують рентабельність реалізованої продукції, для вивчення виробництва окремих видів продукції з погляду попиту на них, доцільності їх випуску – рентабельність окремих виробів і фактори її зміни [15, с. 47].

Вона вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (виробничою, комерційною, інвестиційною і т.д.), вигідність виробництва окремих видів продукції (робіт, послуг) [60, с. 69]

При цьому, з метою аналізу та забезпечення ефективного управління формуванням прибутку розрізняють декілька видів прибутку підприємства: маржинальний, валовий, операційний, від звичайної діяльності, та чистий. Відповідно до чинних в Україні положень (стандартів) бухгалтерського обліку, загальний прибуток підприємства складається з прибутку, отриманого підприємством від звичайної діяльності та від надзвичайних подій. Прибуток від звичайної діяльності становить близько 95% загальної суми отриманого підприємством прибутку [60].

Погоджуємося із думкою І.О. Бланка, що найбільш узагальнену оцінку ефективності фінансової діяльності підприємства дає саме система коефіцієнтів рентабельності [13, с. 381] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Показники аналізу рентабельності підприємства

Показник	Методика розрахунку	Норматив	Економічна сутність
----------	---------------------	----------	---------------------

1. Коефіцієнт рентабельності активів	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 1 ряд. 1095	Тенденція до збільшення	Обсяг чистого прибутку на одну гривню активів, що характеризує ефективність використання активів
2. Коефіцієнт рентабельності продукції	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 2 ряд. 2000	Тенденція до збільшення	Обсяг чистого прибутку на 1 грн реалізованої продукції
3. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 1 ряд. 1495	Тенденція до збільшення	Частка чистого прибутку у власному капіталі, яка характеризує ефективність вкладення коштів у підприємство
4. Коефіцієнт рентабельності діяльності	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 2 ряд. 2000	Тенденція до збільшення	Наявність можливостей підприємства до відтворення та розширення виробництва і характеризує прибутковість його діяльності

Джерело: [13, с. 381]

Колективом авторів під керівництвом проф. М. Г. Чумаченка [40] для аналізу рентабельності запропоновано такі показники:

1. Рентабельність окремих виробів – розраховується як відношення прибутку від виробу до собівартості самого виробу.
2. Рентабельність реалізованої продукції – розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції до виручки від реалізації продукції.
3. Рентабельність виробництва – розраховується як відношення прибутку від реалізації до вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів.

На нашу думку, запропонований перелік показників рентабельності є неповним, адже він характеризує тільки ефективність виробництва і реалізації продукції. Крім того, при визначенні показника рентабельності реалізованої продукції і рентабельності виробництва застосовується термін «прибуток від реалізації». А. М. Лебедева вважає цей термін застарілим [58, с. 29].

Дещо розширено перелік показників рентабельності Н. В. Тарасенко [98]. Так, запропонована автором система показників включає:

1. Рентабельність підприємства – визначається відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості фондів.
2. Рентабельність продажу – визначається відношенням чистого прибутку до виторгу від реалізації (без ПДВ та акцизів).
3. Рентабельність окремого виробу – визначається аналогічно вище

викладеній методиці [40].

Запропонована автором система показників рентабельності також не є повною, адже вона не дає вичерпної інформації стосовно рентабельності виробництва продукції, її продажу, інвестування коштів у господарську діяльність.

Рентабельність капіталу, у відповідності із запропонованою автором методикою, визначається відношенням валового або чистого прибутку до середньорічної вартості всього інвестованого капіталу або окремих складових: валового, позикового, основного, оборотного тощо [5].

Чітка систематизація показників рентабельності діяльності підприємства спостерігається в працях [40; 46; 108].

Так, Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній [46] виділяють дві великі групи показників рентабельності:

- рентабельність продукції, яка включає в себе показники: рентабельності реалізованої продукції, рентабельності продажів;
- рентабельність капіталу (інвестицій).

Автори підручника «Економічний аналіз» [46] в групі показників рентабельності продажу та реалізованої продукції віділяють показники: операційна рентабельність продукції та чиста операційна рентабельність продукції, які визначаються відповідно відношенням суми прибутку від операційної діяльності або чистого прибутку від операційної діяльності (за вирахуванням податку на прибуток від операційної діяльності) до величини чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

У групі показників рентабельності продукції за витратами вони виділяють показники: операційна рентабельність продукції за витратами на її виробництво та збут та чиста операційна рентабельність продукції за витратами на її виробництво та збут. Ці показники визначаються відношенням відповідно суми прибутку від операційної діяльності або суми чистого прибутку від операційної діяльності до суми витрат на виробництво та збут продукції.

У групі показників рентабельності капіталу виділяють:

- рентабельність активів операційну та чисту, які визначаються відношенням прибутку від операційної діяльності або відповідно чистого прибутку до середньої за період, що аналізується, вартісної оцінки активів підприємства;

- чиста рентабельність власного капіталу, яка визначається відношенням чистого прибутку до середньої за період, що аналізується, суми власного капіталу;

- чиста рентабельність довгострокових інвестицій, визначається відношенням суми чистого прибутку до середньої за період, що аналізується, суми власного капіталу до довгострокових зобов'язань.

Ю. С. Цал-Цалко [108] вважає доцільним для оцінки ефективності формування поточних витрат підприємства використовувати показники валової, операційної, звичайної та загальногосподарської рентабельності.

При розрахунку кожного із цих показників відповідний прибуток співвідноситься із відповідними витратами. Так, при розрахунку валової рентабельності основної діяльності валовий прибуток співвідноситься із собівартістю реалізованої продукції; при розрахунку рентабельності операційної діяльності прибуток від операційної діяльності співставляється із сумою операційних витрат; рентабельності звичайної діяльності – прибуток від звичайної діяльності співставляється із витратами звичайної діяльності.

При розрахунку показника рентабельності господарської діяльності пропонується співвідносити прибуток від господарської діяльності або чистий прибуток до витрат господарської діяльності.

Оцінку ефективності інвестування коштів у господарську діяльність автор пропонує визначати за допомогою показників; рентабельність активів та рентабельність власного капіталу.

На відміну від інших авторів, що досліджують методичні аспекти аналізу рентабельності, Ю. С. Цал-Цалко пропонує показники рентабельності капіталу визначати відношенням не тільки чистого прибутку до середньорічної величини активів або відповідно до середньорічної величини власного капіталу,

а й прибутку від господарської діяльності – до відповідної бази [108].

Для групи показників рентабельності продажу Ю. С. Цал-Цалко пропонує для застосування показник валової рентабельності чистого доходу від основної діяльності, який розраховується відношенням валового прибутку (збитку) до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Однак, тільки цього показника недостатньо для оцінки рентабельності продажу.

Найбільш систематизована і повна група показників рентабельності запропонована колективом авторів під керівництвом професора Ф. Ф. Бутинця [40]. У відповідності з даною методикою всі відносні показники для аналізу ефективності діяльності поділяються на:

1. Витратні показники рентабельності, які характеризують дохідність понесених витрат. Для їх розрахунку використовуються показники валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, загального прибутку, які співвідносяться відповідно із собівартістю реалізованої продукції, із операційними витратами, із витратами від звичайної діяльності та витратами підприємства. Крім того, авторами пропонується використання коефіцієнтів покриття та окупності виробничих витрат.

2. Ресурсні показники рентабельності, які визначаються як відношення чистого прибутку, прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до вартості активів (капіталу) або їх складових. Слід зазначити, що при розрахунку показників рентабельності: власного капіталу, залученого капіталу, оборотних та необоротних активів, рентабельності інвестицій (авторами названий як рентабельність перманентного капіталу) пропонується використовувати прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, а при розрахунку рентабельності активів – чистий прибуток. Як свідчить проведене порівняння вище розглянутих методик, однотайності вчених стосовно визначення ресурсних показників рентабельності немає [2; 3; 4; 7; 8; 9]. На думку А. М. Лебедева, щоб усі ресурсні показники рентабельності були порівнянні між собою, при розрахунку всіх цих показників доцільно брати чистий прибуток

[58, с. 33].

У групі ресурсних показників рентабельності авторами пропонується використання коефіцієнтів покриття і окупності активів та власного капіталу.

3. Дохідні показники рентабельності, які розраховуються як відношення валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, чистого прибутку до чистого доходу від реалізації. На нашу думку, щоб мати вичерпну інформацію про рентабельність продажу підприємства, доцільно застосувати також показники: рентабельність продажу від основної операційної діяльності та рентабельність продажу від звичайної діяльності. При розрахунку цих показників прибуток від основної операційної діяльності або відповідно прибуток від звичайної діяльності до оподаткування співвідноситься з чистим доходом від реалізації.

Аналіз наведених систем показників рентабельності (прибутковості), які використовуються у вітчизняній обліково-аналітичній практиці, свідчить про те, що немає одностайної думки з цього питання. Більш проблемним вважається такий етап аналізу, як визначення кількісного впливу факторів на зміну рентабельності.

У відповідності з класичною теорією економічного аналізу, в тому числі і вітчизняною, для визначення впливу факторів на зміну показників рентабельності доцільним є застосування прийомів ланцюгових підстановок.

Використовуючи прийоми ланцюгових підстановок, потрібно дотримуватися певних правил, що визначають послідовність розрахунку:

1) в першу чергу підлягають заміні кількісні фактори, далі – структурні, в останню чергу – якісні;

2) якщо модель представлена декількома кількісними показниками, структурними або якісними показниками, послідовність підстановок визначається шляхом логічного аналізу. Тобто черговість заміни факторів залежить від оцінки того, які з них є основними, а які – похідними, які – первинні, а які – вторинні. Насамперед, аналізують вплив найбільш загального (первинного) кількісного показника.

У питанні послідовності визначення впливу факторів на зміну результативного показника думка вчених однакова [2; 3; 4; 7; 8; 9], що цілком є виправданим.

Групу витратних показників рентабельності вважаємо доцільним доповнити показником рентабельності основної операційної діяльності, який розраховується як відношення прибутку від основної операційної діяльності до операційних витрат основної діяльності.

В економічній науковій літературі наводяться різноманітні підходи щодо визначення сутності резервів. За визначенням А. О. Заїнчковського «Резерви – це невикористані, але реальні можливості підвищення продуктивності праці, які можуть бути виражені кількісно і реалізовані протягом певного часу. Внутрішньовиробничі резерви виявляють безпосередньо на підприємстві. Це – вдосконалення та ефективне використання техніки й робочої сили, скорочення втрат робочого часу, економія сировини і матеріалів, раціональне використання обладнання. Внутрішньовиробничі резерви включають також резерви зниження трудомісткості, поліпшення використання робочого часу, вдосконалення структури персоналу, економії предметів та засобів праці» [42, с.80]

Визначення резервів збільшення прибутковості базується на науково обґрунтованій методиці розробки заходів щодо їх мобілізації.

У процесі виявлення резервів виділяють три етапи:

1. Аналітичний етап – виявлення і кількісна оцінка резервів.
2. Організаційний етап – розробка комплексу інженерно-технічних, організаційної, економічних і соціальних заходів, які повинні забезпечувати використання виявлених резервів.
3. Функціональний етап – практична реалізація заходів та контроль за їх виконанням.

Резерви підвищення прибутковості можуть бути отримані в наступних випадках:

1. При збільшенні обсягів випуску та реалізації продукції.
2. За рахунок зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції при

впровадженні досягнень науково-технічного прогресу.

3. За рахунок підвищення якості продукції, що реалізується.

Розглянемо ці напрямки більш детально, використовуючи формули обчислення резервів на базі даних про витрати на виробництво та прибутковість.

1. Резерв підвищення прибутку за рахунок збільшення обсягів випуску та реалізації продукції. Його можна розрахувати за допомогою наступної формули:

$$PZ_{OB} = \sum_{i=1}^n P_i^3 \Delta P_i^P \quad (1.1)$$

де P_p – плановий прибуток від реалізації 1 грн. i -ї продукції;

ΔP_i^P – планова величина збільшення обсягів реалізації i -го виду продукції,

n – кількість видів продукції.

2. Наступним напрямком забезпечення резервів підвищення прибутку є зменшення витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Для пошуку та визначення шляхів зниження собівартості продукції аналізують звітні дані калькуляцій витрат на виробництво і реалізацію продукції, використовуючи метод порівняння фактичного рівня витрат з прогресивними науково обґрунтованими нормами і нормативами за видами витрат, нормативами вико-користування виробничих потужностей, обладнання, нормами непрямих матеріальних витрат, капітальних вкладень тощо, які отримані в результаті здійснення організаційно-технічних заходів.

При цьому необхідно врахувати, що існує кілька напрямків визначення збільшення прибутку у зв'язку з виявленням резервів зниження собівартості.

Першим напрямком є зменшення прямих матеріальних витрат. Для визначення суми можливого резерву збільшення прибутку використовують наступну формулу:

$$PZ_{OB} = \sum_{i=1}^n (MB_i^d - MB_i^n) ВП_i \quad (1.2)$$

де MB_i^d й MB_i^n – прямі матеріальні витрати у складі собівартості і-го виду продукції до та після впровадження науково-технічних досягнень;

$ВП_i$ – обсяг виробництва і-го виду продукції в натуральних одиницях.

Другим напрямком є економія коштів на оплату праці за рахунок впровадження інновацій. Резерв прибутку в цьому випадку можна розрахувати за наступною формулою:

$$PZ_{OP} = \sum_{i=1}^n (Z_i^d - Z_i^n) ВП_i \quad (1.3)$$

де Z_i^d й Z_i^n – витрати на оплату праці на і-у одиницю продукції до та після впровадження інновацій.

Третім напрямком формування резерву збільшення прибутку є зниження умовно-постійних витрат, що можливо при збільшенні обсягів виробництва. Таку залежність описує наступна формула:

$$PZ_{yII} = \left(\frac{Cб_0 \cdot ПВ_0}{100\%} - A_0 \right) (K_{np} - 1) \quad (1.4)$$

де $Cб_0$ – собівартість товарної продукції в базисному році;

$ПВ_0$ – питома вага умовно-постійних витрат в собівартості товарної продукції в базисному році;

A_0 – сума амортизаційних відрахувань в собівартості товарної продукції в базисному році;

K_{np} – темп приросту обсягів випуску товарної продукції в плановому році по відношенню до базисного року.

Однак необхідно відзначити, що для українських підприємств подібні методи найбільш складні у використанні, так як для впровадження інноваційних технологій вони не мають ні достатньої кількості власних коштів,

ні фінансових інвестицій ззовні, ні належної підтримки з боку держави.

3. Резерв підвищення прибутку за рахунок підвищення якості продукції.

На сучасний момент існують нові методи, засновані на тому, що під підвищенням прибутковості підприємств мається на увазі збільшення вартості його капіталу, чого прибуток може і не забезпечувати.

В залежності від того, у якому стані знаходиться підприємство з точки зору фінансового забезпечення та положення на ринку, та залежно від його намірів щодо змін, можливо обрати та застосувати відповідний набір заходів підвищення прибутковості підприємства.

Основними завданнями аналізу рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;
- виявлення змін рентабельності протягом певного періоду;
- визначення впливу факторів на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності [89, с. 274].

Вибір і послідовність аналізу рентабельності визначається його завданням. Так, для оцінки результатів діяльності підприємства аналізують рентабельність реалізованої продукції, для вивчення виробництва окремих видів продукції з погляду попиту на них, доцільності їх випуску – рентабельність окремих виробів і фактори її зміни [15, с. 47].

Варто визначити рівень рентабельності не тільки в цілому по підприємству, а й у його структурних підрозділах, а також за видами діяльності підприємства (основна, інвестиційна, фінансова тощо). Сукупність показників рентабельності всебічно відбиває ефективність виробничої (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства і відповідає інтересам учасників економічного процесу.

Роль і значення показника рентабельності полягатимуть у наступному:

- цей показник є одним з основних критеріїв оцінки ефективності роботи підприємства;
- підвищення рентабельності характеризує мету підприємства будь-якої галузі у ринковій економіці;

- рентабельність – результативний, якісний показник діяльності підприємства;
- зростання рентабельності сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства;
- збільшення рентабельності забезпечує перемогу підприємства у конкурентній боротьбі і сприяє виживанню підприємства в ринковій економіці;
- рентабельність має важливе значення для власників (акціонерів і засновників), оскільки при її збільшенні зростає інтерес до даного підприємства, росте ціна акції;
- кредиторів і позичальників грошових коштів рівень рентабельності цікавить з погляду реальності отримання відсотків за зобов'язаннями, зниження ризику неповернення позикових засобів, платоспроможності підприємства;
- динаміка рентабельності підприємства вивчається податковими службами, фондовими біржами, міністерствами;
- для підприємців показник рентабельності характеризує привабливість бізнесу в даній сфері [109, с. 307].

Таким чином, аналіз рентабельності полягає в дослідженні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів рентабельності, що є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства.

При аналізі шляхів підвищення прибутковості важливо розрізняти вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Такі показники, як ціна продукту і ресурсу, обсяг використовуваних ресурсів та обсяг виробництва продукції, прибутку від реалізації та рентабельності (прибутковості) продаж, знаходяться між собою у тісному функціональному зв'язку.

Отже, управління прибутковістю – це надзвичайно розгалужена та складна система. Вона потребує аналізу діяльності підприємства на всіх рівнях, різних аспектів фінансової та господарської діяльності. При цьому прибутковість підприємства можна охарактеризувати завдяки набору показників, як абсолютних, так і відносних.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що методика

аналізу рентабельності діяльності підприємства дасть можливість одержати вичерпну інформацію про ефективність діяльності підприємства, підвищити дієвість аналізу.

Висновки за розділом 1

Досліджено взаємозв'язок прибутковості і ліквідності та визначено, що рентабельність залежить від рівня отриманого підприємством прибутку і вартості базової величини рентабельності, ліквідність – від величини поточних активів і поточних зобов'язань. При цьому дії з оптимізації ліквідності є протилежними що наслідків впливу на показники рентабельності.

В процесі дослідження проведено аналіз підходів до понять «ліквідність» та «прибутковість», які є складовими фінансової стійкості підприємства, та виявлено існування різних визначень їх сутності. Під ліквідністю розуміють здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань та прострочених боргів.

Ліквідність підприємства визначено як здатність його нести відповідальність різними видами активів, окремо або в цілому, за своїми платіжними зобов'язаннями у будь-який момент часу поточного і планового періодів згідно з укладеними договорами, при цьому, вона може бути забезпечена як приростом активів, так і приростом пасивів.

Відзначено, що фінансовим результатом господарської діяльності будь-якого підприємства виступає його прибутковість, яка характеризується абсолютними (сума прибутку) та відносними (рівень рентабельності) показниками. За економічною сутністю вона пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами, критеріями стану та ефективності виробництва.

Розглянуто основні показники ліквідності, до яких відносять: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності та показник чистого оборотного капіталу.

Розроблено комплексну систему методичного та обліково-аналітичного забезпечення оцінки рівня ліквідності підприємств, що полягає в розрахунку показників, а також включає їх інформаційне забезпечення. Здійснено обґрунтування впливу факторів та інформаційне забезпечення управління ліквідністю та прибутковістю.

Запропонований механізм оцінки рівня ліквідності складається з розрахунку комплексу показників ліквідності, а саме: коефіцієнту загальної ліквідності, коефіцієнту поточної ліквідності, коефіцієнту абсолютної ліквідності та показника чистого оборотного капіталу. Система оцінки рівня ліквідності підприємств полягає не лише в розрахунку показників, а й включає їх інформаційне забезпечення, обґрунтування впливу факторів, а також інформаційне забезпечення управління даними факторами, що дозволяє підвищити ефективність системи управління його ліквідністю.

Відзначено провідне місце прибутку в забезпеченні самофінансування підприємств, можливості яких багато в чому визначаються тим, наскільки доходи перевищують витрати. Проте для оцінки ефективності роботи підприємства недостатньо використання показника прибутку, оскільки його наявність ще не ознакою ефективності підприємства. Тому для визначення ефективності понесених витрат необхідно використовувати відносний показник – рівень рентабельності (прибутковості).

Проблематика прибутковості підприємств охоплює питання виникнення прибутку в процесі виробництва, його формування у сфері обслуговування і розподілу і використання для капіталізації. Для вирішення цієї проблеми необхідно системно аналізувати прибутковість підприємств і чинники, що на неї впливають, постійно відстежувати і встановлювати резерви збільшення прибутку і комбінувати різноманітні шляхи підвищення рівня прибутковості.

Важливе значення показника рівня рентабельності полягає у тому, що

завдяки його використанню можна не лише виявити прибутковість чи збитковість, а й визначити ефективність використання коштів підприємства.

Вважаємо, що управління фінансовою діяльністю підприємства потребує виконання завдань, пов'язаних зі створенням методології, орієнтованої на взаємозв'язок показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості.

Це можливо у випадку застосування відповідного методичного підходу, який забезпечить оцінку стану дебіторської заборгованості, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дозволить розробити дієві фінансові рішення щодо підвищення ефективності управління ними у напрямі забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ ПАТ «МИКОЛАЇВОБЛЕНЕРГО»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Миколаївобленерго»

Електроенергетика є галуззю економіки України, що забезпечує споживачів електричною енергією. Суб'єкт господарювання, який здійснює одну з таких функцій: виробництво, передачу, розподіл, постачання електричної енергії споживачу або трейдерську діяльність є електроенергетичним підприємством.

Протягом 2018 року одним з провідних енергопостачальних підприємств на півдні України було ПАТ «Миколаївобленерго». Датою створення Товариства вважається 21.04.1995 р., коли наказом Міністерства енергетики та

електрифікації України № 80 було створено Державне енергопостачальне підприємство «Миколаївобленерго» шляхом виділення його з виробничого енергетичного об'єднання «Одесаенерго». В подальшому відбувся ряд трансформацій Товариства, серед яких можна виділити найбільш значущі.

Так, відповідно до наказу Міністерства енергетики та електрифікації України від 31.08.1995 № 170 згідно з Указом Президента України від 04.04.1995 № 282/95 «Про структурне перебудування в енергетичному комплексі України» [87] на базі Державного енергопостачального підприємства «Миколаївобленерго» засновано Державну акціонерну енергопостачальну компанію «Миколаївобленерго» і затверджено статут заснованої організації. Статут ДАЕК «Миколаївобленерго» зареєстрований виконкомом Миколаївської міської Ради народних депутатів 06.09.1995, реєстраційний №-8537/1.

Далі, на загальних зборах акціонерів, які відбулись 24.04.1999, прийнято рішення про перейменування Державної акціонерної енергопостачальної компанії «Миколаївобленерго» у Відкрите Акціонерне Товариство Енергетична Компанія «Миколаївобленерго», а 30.04.1999 реєстраційно-ліцензійною палатою виконкому міської ради м. Миколаєва здійснена перереєстрація Статуту Товариства.

В подальшому, у результаті створення Енергетичної Компанії України, за Постановою КМУ від 22.06.2004 № 794, державну частку у розмірі 70% статутного капіталу Товариства передано до статутного капіталу НАК «Енергетична компанія України». Відповідно до цього внесені чергові зміни до Статуту. Статут у новій редакції зареєстрований виконавчим комітетом Миколаївської міської ради від 01.02.2005 № 15221050001001203.

Загальними зборами акціонерів Товариства від 06.04.2011 ВАТ ЕК «Миколаївобленерго» перейменоване на Публічне акціонерне товариство «Миколаївобленерго».

На загальних зборах акціонерів від 19.04.2018 прийняте рішення про зміну найменування Товариства з Публічного акціонерного товариства

«Миколаївобленерго» на Акціонерне товариство «Миколаївобленерго» починаючи з 02.05.2018. Таким чином, АТ «Миколаївобленерго» є юридичною особою із новим найменуванням.

У 2017 році Верховною радою України було ухвалено закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII «Про ринок електричної енергії» (далі - Закон № 2019). Згідно цього закону Товариство повинно бути реорганізовано з метою здійснення функції оператора системи розподілу. На виконання вимог Закону № 2019 Товариство здійснює заходи з відокремлення оператора системи розподілу від постачання електричної енергії шляхом створення відповідного суб'єкта господарювання. Для цього Товариством розроблений План заходів. Відповідно до вимог Закону № 2019 Товариство створило та зареєструвало новий суб'єкт господарювання - Товариство з обмеженою відповідальністю «Миколаївська електропостачальна компанія» (далі - ТОВ «МЕК») зі статутним капіталом 200 тис. грн в якому Товариство є одноосібним засновником. Інших активів, новому підприємству не передається. ТОВ «МЕК» отримало ліцензію на провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії. АТ «Миколаївобленерго» отримана ліцензія на розподіл електричної енергії. З 01.01.2019 Товариство не провадить діяльність з постачання електричної енергії.

Організаційна структура АТ «Миколаївобленерго» в 2018 році змінювалась в частині виконання вимог Закону України «Про ринок електричної енергії» [86], та Постанови НКРЕКП від 27.12.2017 №1406 «Про затвердження порядку складання, подання, погодження, оприлюднення програми відповідності оператора системи розподілу, звіту про її виконання та погодження уповноваженої особи з питань відповідності» зокрема введено посаду уповноваженої особи з питань відповідності.

АТ «Миколаївобленерго» не належить до будь-яких об'єднань підприємств.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 рр. наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності
ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)		Темп росту, %	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал, тис. грн	1125649	1164060	1333389	38411	169329	103,4	114,5
1.1. Власний капітал, у т.ч.:	322581	328563	338636	5982	10073	101,9	103,1
- власний оборотний капітал	-575059	-614024	-605580	-38965	8444	106,8	98,6
- нерозподілений прибуток	181404	185340	191271	3936	5931	102,2	103,2
1.2. Позиковий капітал, у т.ч.:	803068	835497	994753	32429	159256	104,0	119,1
- поточні зобов'язання за роз- рахунками	235472	267253	301074	31781	33821	113,5	112,7
2. Ресурси, тис.грн							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів	857386	882061	904365	24675	22304	102,9	102,5
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, у т. ч.	188838	224741	305323	35903	80582	119,0	135,9
- запасів	78549	53144	57809	-25405	4665	67,7	108,8

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	3554	3499	3302	-55	-197	98,5	94,4
3. Економічні показники							
3.1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	2930379	3297094	3740000	366715	442906	112,5	113,4
3.2. Валовий прибуток, тис. грн	111529	208436	117037	96907	-91399	186,9	56,2
3.2. Операційні витрати, тис.грн	2954875	3319973	3759143	365098	439170	112,4	113,2
- на 1 грн реалізованої продукції, коп.	100,8	100,7	100,5	-0,1	-0,2	99,9	99,8
3.3. Прибуток (збиток), тис. грн	43188	43716	50041	528,0	6325,0	101,2	114,5
- від операційної діяльності							
- від звичайної діяльності до оподаткування	23231	24847	32071	1616,0	7224,0	107,0	129,1
3.6. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	14436	16506	23084	2070,0	6578,0	114,3	139,9
3.9. Фондовіддача, грн	3,418	3,738	4,136	0,320	0,398	109,4	110,6
3.10. Продуктивність праці	824,530	942,296	1132,647	117,766	190,351	114,3	120,2
4. Показники рентабельності підприємства							
- продажу	1,47	1,33	1,34	-0,15	0,01	x	x
- активів	2,56	1,44	1,85	-1,12	0,41	x	x
- власного капіталу	14,40	7,63	9,61	-6,77	1,98	x	x
- основних засобів	5,04	4,96	5,53	-0,08	0,58	x	x

- оборотного капіталу	12,30	11,06	10,50	-1,25	-0,55	x	x
5. Фінансові коефіцієнти:							
- автономії	0,29	0,28	0,25	0,00	-0,03	98,5	90,0
- фінансової залежності	3,49	3,54	3,94	0,05	0,39	101,5	111,1
- маневрування	-1,78	-1,87	-1,79	-0,09	0,08	104,8	95,7
- загальної ліквідності	1,62	1,72	1,34	0,11	-0,38	106,6	78,0

Джерело : [Додатки А-Е]

Фінансовою основою господарської діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» є його фінансові ресурси. Фінансування діяльності підприємства здійснювалося головним чином за рахунок доходів від реалізації електроенергії. Окрім того ПАТ «Миколаївобленерго» надає послуги (виконує роботи) замовникам таких послуг (робіт).

Склад та динаміка капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» у 2016 – 2018 роках наведено на рис. 2.1.

У структурі капіталу підприємства частка власного капіталу на кінець 2018 року склала лише 25,4 %; натомість частка позикового капіталу – 74,6 %.

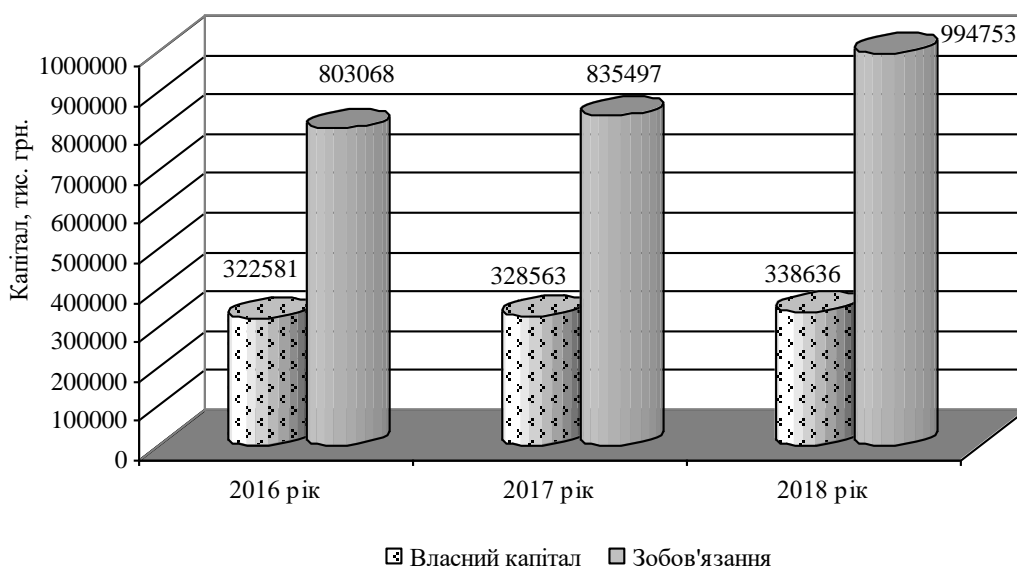

Рисунок 2.1 – Склад та динаміка капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» у 2016 – 2018 роках

При цьому відбулось поступове зменшення частки власного капіталу: на кінець 2017 року на 0,4 % порівняно з 2016 роком, а на кінець 2018 року – ще

на 2,8 % порівняно з 2017 роком, що негативно позначається на фінансовій незалежності підприємства.

В абсолютному вираженні власний капітал підприємства збільшився у 2017 році відносно 2016 року на 5982 тис. грн, або на 1,9 %, а у 2018 році відносно 2017 року – ще на 10073 тис. грн, або на 3,1 %, у тому числі за рахунок щорічного зростання суми нерозподіленого прибутку: на 9867 тис. грн у 2017 році та на 5931 тис. грн на кінець 2018 року. При цьому частка нерозподіленого прибутку у капіталі підприємства скоротилася на 1,8 % та 1,6 % відповідно, що спричинило перевищення темпів зростання позикового капіталу (+19,1 %) порівняно з темпами росту власного капіталу (+3,1 %) у 2018 році.

Відзначаємо дефіцит власних оборотних коштів за рахунок значних вкладень в необоротні активи, частка яких склала у 2016 році 79,7 %, у 2017 році – 81,0 % та у 2018 році – 70,8 % від валюти балансу. Отже, підприємство не забезпечене робочим капіталом.

Нерозподілений прибуток виступає основним джерелом поповнення власних оборотних коштів та зменшення їх дефіциту.

У випадку недостатності власних коштів ПАТ «Миколаївобленерго» залучає банківські кредити у вигляді відновлювальної кредитної лінії. ПАТ «Миколаївобленерго» володіє достатнім капіталом для поточних потреб. Резервний капітал товариства сформований на рівні 28,6 % від статутного капіталу. Договорів (контрактів) з простроченням виконання немає.

Позиковий капітал збільшився у 2017 році на 32429 тис. грн. або на 4,0 % порівняно з 2016 роком, а у 2018 році – ще на 159256 тис. грн. або на 19,1 %, що свідчить про підвищення фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів на кінець 2018 року

Зростання позикового капіталу підприємства ПАТ «Миколаївобленерго» відбулось переважно за рахунок зростання поточних зобов'язань, так і довгострокових зобов'язань, частка яких суттєво зменшилась, що вказує на погіршення розрахункової дисципліни на підприємстві.

Майно підприємства складають необоротні та оборотні активи (рис. 2.2).

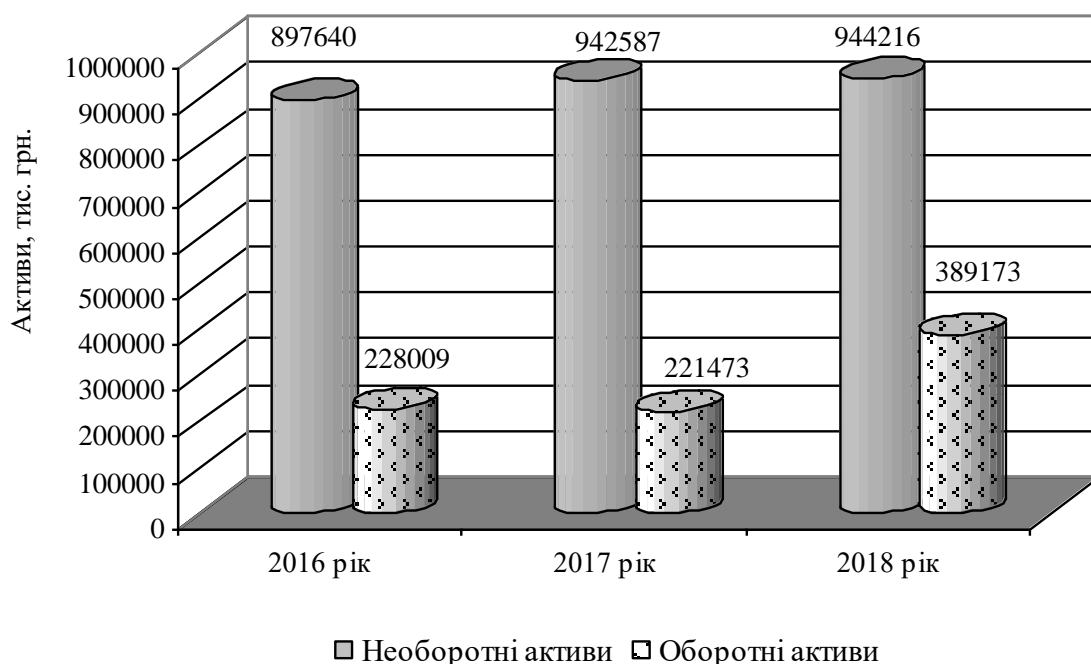

Рисунок 2.2 – Склад та динаміка активів ПАТ «Миколаївобленерго» у 2016 – 2018 роках

Серед необоротних активів найбільшу частку, яка сягає у 2017 році 81 %, а у 2018 році – 70,8 % мають основні засоби. Іншу частку складають нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість та відстрочені податкові активи. Така структура активів пояснюється специфікою діяльності даного підприємства, яке здійснює постачання електричної енергії споживачу.

Середньорічна вартість основних засобів на кінець 2017 року збільшилась майже в 1,6 рази відносно попереднього періоду, що характеризує підвищення технічної оснащеності підприємства в цей період. На кінець 2018 року зміна вартості основних засобів була несуттєвою.

У зв'язку із розширенням обсягів діяльності ПАТ «Миколаївобленерго», середні залишки оборотних активів також мають тенденцію до зростання. Так, у 2017 році відносно 2016 року вони збільшились на 35903 тис. грн, або на 19 %, та у 2018 році відносно попереднього – ще на 80582 тис. грн, або на 35,9 %.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу станом на 2018 рік склала 3302 особи. Фонд оплати праці за 2018 рік склав 397 545,8 тис. грн., що на 60 686,6 тис. грн. більше ніж за 2017 рік. У 2018 році відбулись наступні зміни у оплаті праці: з 01.02.2018 посадові (місячні) оклади та тарифні ставки працівників збільшені на 15%; з 01.10.2018 посадові (місячні) оклади та тарифні ставки працівників збільшені на 10%. У 2018 році в навчальному центрі АТ «Миколаївобленерго» на курсах підвищення кваліфікації пройшли навчання 379 працівників.

Наявність прибутку забезпечує виконання основних принципів ведення господарської діяльності – самокупності та самофінансування. Тому наслідки кризи прибутковості не позначалися на процесах відтворення та внутрішньому фінансовому потенціалі підприємства протягом всього досліджуваного періоду.

Якщо у 2016 році підприємство мало прибуток на суму 14436 тис. грн, то у 2017 та 2018 роках ПАТ «Миколаївобленерго» отримало прибутки за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації у розмірі 16506 тис. грн (+14,3 %) та 23084 тис. грн (+39,(%). Так, чистий дохід збільшився на кінець 2017 року на 366715 тис. грн, або на 12,5 % порівняно з попереднім роком, а у 2018 році – ще на 442906 тис. грн, або на 13,4 %, що позитивно вплинуло на фінансовий результат діяльності підприємства (рис. 2.3).

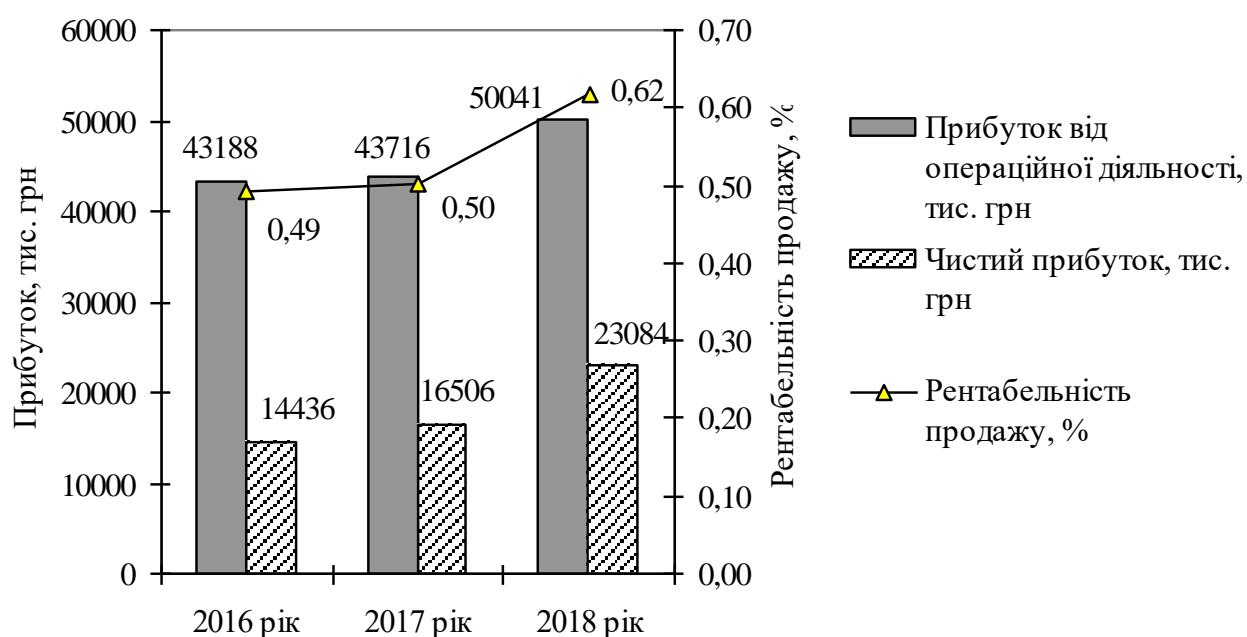

Рисунок 2.3 – Фінансові результати діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Керуючись даними таблиці 2.1 та фінансової звітності підприємства, наведемо показники динамічного розвитку ПАТ «Миколаївобленерго» у 2018 році. Порівняння фактичної бази з еталонною моделлю розвитку визначимо за допомогою співвідношення між темпами росту основних показників діяльності підприємства:

$$T_{\Pi} > T_{\text{чд}} > T_A > 100\%, \quad (2.1)$$

$$129,1 \% > 113,4 \% < 114,5 \% > 100\%,$$

де T_{Π} – темп росту прибутку до оподаткування, %;

$T_{\text{чд}}$ – темп росту обсягу реалізації, %;

T_A – темп росту авансованого капіталу, %.

Зазначене співвідношення на ПАТ «Миколаївобленерго» у 2018 році виконується не повністю. Воно означає наступний причинно-наслідковий зв'язок:

1) $T_A = 114,5 \% > 100\%$ – економічний потенціал підприємства підвищується, тобто підприємство намагається розширити масштаби діяльності;

2) $T_{\text{чд}} = 113,4 \% < T_A (114,5 \%)$ – у порівнянні зі зростанням активів чистий дохід також збільшується, але меншими темпами, тобто майнові цінності підприємства використовуються менш ефективно;

3) $T_{\Pi} 129,1 \% > T_{\text{чд}} 113,4 \%$ – чистий прибуток збільшується більшими темпами порівняно із темпом зростання чистого доходу, що є результатом зниження рівня витрат на 1 грн. наданих послуг з енергопостачання.

Фінансові коефіцієнти вказують на недостатню відповідність нормативним значенням на кінець 2018 року, що пояснюється недостатнім рівнем власного капіталу та залежністю від позикового капіталу. В результаті на кінець досліджуваного періоду суттєво зросла фінансова залежність

підприємства від зовнішніх кредиторів за рахунок збільшення частки залученого капіталу.

До того ж, слід відзначити відсутність власних оборотних коштів та значний їх дефіцит, низьку платоспроможність підприємства та неможливість його погасити термінові зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів.

2.2 Аналіз ліквідності ПАТ «Миколаївобленерго»

Практика господарювання свідчить, що рівень ліквідності активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладення оборотних коштів. При цьому зауважимо, що найбільш ліквідні активи мають найменший ризик вкладення, середньоліквідні – середній ступінь ризику, а найменш ліквідні – характеризуються значним ризиком вкладення.

Порівняємо суми платіжних засобів в активі, які згруповані за рівнем ліквідності, із платіжними зобов'язаннями в пасиві, які згруповані за терміновістю оплати. Баланс вважається ліквідним, якщо виконуються умови:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4 \quad (2.1)$$

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «Миколаївобленерго» проведемо за допомогою таблиці Додатку Л.

Недотримання нерівностей деяких груп активів і пасивів свідчить про недостатню кількість платіжних засобів. За результатами розрахунків можна сформулювати висновки, що баланс підприємства не є ліквідним, а саме :

– підприємство не має достатньої суми наявних платіжних засобів (грошових коштів) для розрахунків з кредиторами ($A_1 \leq P_1$). На кінець 2018 року найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання

лише на 8,8 %, але суттєво більше, ніж у попередніх роках : у 2016 та 2017 роках – відповідно на 1,1 % та на 1,8 %, що не є достатнім;

- ліквідною є друга група активів протягом усього досліджуваного періоду. Причиною цього стало те, що підприємство користувалося послугами установ банків щодо короткострокових кредитів, але їх частка не перевищувала 3,4 % у структурі капіталу ПАТ «Миколаївобленерго»;

- неліквідною є третя група активів протягом усього досліджуваного періоду. Слід зазначити, що підприємство має інші довгострокові зобов'язання. Невиконання цієї вимоги вказує на низьку платоспроможність підприємства;

- відмічаємо дефіцит власного капіталу як для формування важко ліквідних активів, так і оборотних активів. Впродовж досліджуваного періоду дефіцит власного оборотного капіталу поступово зменшувався. У 2018 році дефіцит власного оборотного капіталу склав 605580 тис. грн.

Причинами нестачі власного оборотного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» для фінансування мобільних активів могли бути:

- зростання дебіторської заборгованості у 2018 році на 53108 тис. грн (+36,1 %), що спричинило відволікання коштів ПАТ «Миколаївобленерго» із господарського обороту;

- не відшкодування ПАТ «Миколаївобленерго» переоплати у розмірі 4 062 тис. грн.

- наявність на підприємстві можливих непродуктивних витрат і втрат (зокрема, крадіжки, нестачі, псування цінностей, сплата штрафів тощо).

При цьому слід враховувати ризик недостатньої ліквідності, коли бракує високоліквідних засобів для погашення зобов'язань. Незважаючи на те, що частка цих засобів у ПАТ «Миколаївобленерго» зросла з 0,4 % у 2016 році до 5,3 % на кінець 2018 року, це може призвести підприємство до банкрутства, оскільки свідчить про його нездатність своєчасно погасити короткострокові зобов'язання, частка яких у валюті балансу на кінець 2018 року склала 61,2 %.

Показники ліквідності та платоспроможності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 рр. наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 013 р.
1. Оборотні активи, тис. грн	228009	221473	389173	-6536	167700
2. Поточні зобовязання, тис. грн	529204	608774	816661	79570	207887
3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	4454	8029	71313	3575	63284
4. Поточна дебіторська заборгованість	151560	146979	200087	-4581	53108
5. Активи	1125649	1164060	1333389	38411	169329
6. Довгострокові зобовязання	273864	226723	178092	-47141	-48631
7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,008	0,013	0,087	0,007	0,070
8. Проміжний коефіцієнт покриття	0,295	0,255	0,332	-0,024	-0,012
9. Загальний коефіцієнт покриття	0,431	0,364	0,477	-0,046	-0,015
10. Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,616	1,723	1,345	0,107	-0,379
11. Загальний коефіцієнт платоспроможності	0,220	0,205	0,274	-0,014	0,068
12. Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,100	0,088	0,076	-0,012	-0,012
13. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей	2,470	2,489	2,984	0,019	0,496
14. Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,286	0,241	0,245	-0,045	0,004
15. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	0,254	0,235	0,412	-0,019	0,177

Звернемо увагу на низький рівень здатності аналізованого підприємства ліквідувати поточну заборгованість грошима негайно (коефіцієнт абсолютної ліквідності). Так, на кінець 2018 року ПАТ «Миколаївобленерго» має можливість негайно погасити лише 8,7 % термінової заборгованості.

Для коефіцієнта абсолютної платоспроможності найчастіше зустрічається норматив $\geq 0,2$, однак, у даному випадку, правильніше було б скористатись думкою Г. В. Савицької, що при низькому значенні даного коефіцієнта «підприємство може бути завжди платоспроможним, якщо зуміє збалансувати і синхронізувати притік і відтік грошових коштів за об'ємом і строками» [89, с. 615]. Однак, за даної ситуації основною причиною цього, нашу думку, є високий рівень дебіторської заборгованості (40,5 %) і, як наслідок, значний дефіцит власних оборотних коштів у підприємства.

Проміжний коефіцієнт покриття, який характеризує очікувану

платоспроможність ПАТ «Миколаївобленерго» на період, що дорівнює середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови своєчасного її погашення (0,332 на кінець 2018 року), також не перевищує рекомендоване значення ($\geq 0,7$), до того ж має тенденцію до суттєвого зниження. Отже, товариство не має можливість погасити в цей період достатню частину поточних зобов'язань, використавши поряд з високоліквідними активами дебіторську заборгованість.

Загальний коефіцієнт покриття – це найбільш узагальнюючий показник платоспроможності, який визначається відношенням усіх оборотних активів підприємства до суми поточних зобов'язань. Характеризує платіжні можливості підприємства на період, що дорівнює середній тривалості одного обороту всіх оборотних коштів, за умови своєчасних розрахунків з дебіторами, реалізації готової продукції та, в разі потреби, оборотних виробничих засобів. Цей показник свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань, адже він менше рекомендованого значення ($\geq 2,0$), але має позитивну тенденцію до підвищення.

З метою комплексної оцінки ліквідності балансу вважаємо за доцільне застосовувати загальний показник платоспроможності:

$$K_n = \frac{A_1 + 0,5A_2 + 0,3A_3}{\Pi_1 + 0,5\Pi_2 + 0,3\Pi_3} \quad (2.2)$$

Отже, загальний показник платоспроможності несуттєво підвищився протягом досліджуваного періоду. Підвищення рівня K_n свідчить про зростання платоспроможності підприємства та деяке зрушення у бік покращення структури активів та пасивів на кінець 2018 року.

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей свідчить про те, що запаси у 2016 році та 2017 роках на 10,0 % та на 8,8 % перекривали поточні зобов'язання підприємства, а у 2018 році – лише та 7,6 % відповідно.

Кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську більше, ніж у два рази, а на кінець 2018 року – майже у 3 рази, тобто, відчувалася недостатність

власного капіталу. Це підтверджує і коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, за рахунок погашення якої у 2018 році можливо погасити лише 24,6 % кредиторської заборгованості.

Наочно цю ситуацію демонструє рис. 2.4.

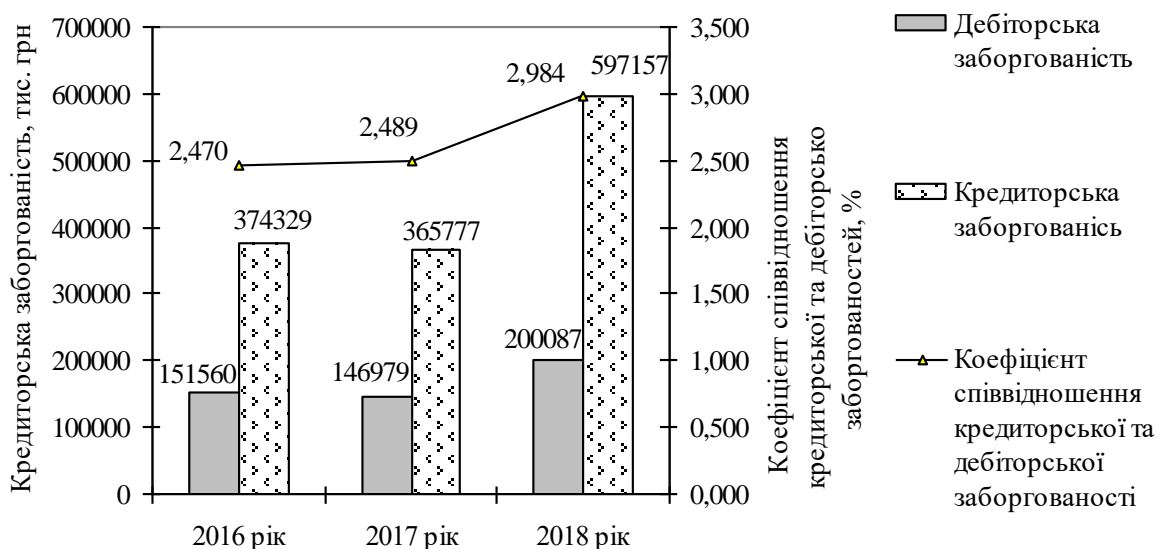

Рисунок 2.4 – Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Визначимо вплив факторів на ліквідність активів ПАТ «Миколаївобленерго». Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на ліквідність активів ПАТ «Миколаївобленерго» наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на ліквідність активів ПАТ «Миколаївобленерго»

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Оборотні активи, тис. грн	228009	221473	389173	-6536	167700
2. Короткострокові фінансові зобов'язання, тис. грн	529204	608774	816661	79570	207887
3. Активи	1125649	1164060	1333389	38411	169329
4. Частка оборотних активів у валюті балансу (\mathcal{C}_{OA})	0,203	0,190	0,292	-0,012	0,102
5. Частка короткострокових фінансових зобов'язань у валюті балансу (\mathcal{C}_{KFZ})	0,470	0,523	0,612	0,053	0,089

У першу чергу необхідно визначити, як змінився коефіцієнт ліквідності за рахунок факторів першого порядку :

$$K_{л_0} = \frac{Ч_{OA_0}}{Ч_{KФЗ_0}} = \frac{0,190}{0,523} = 0,364$$

$$K_{л_{ум}} = \frac{Ч_{OA_1}}{Ч_{KФЗ_0}} = \frac{0,292}{0,523} = 0,558$$

$$K_{л_1} = \frac{Ч_{OA_1}}{Ч_{KФЗ_1}} = \frac{0,292}{0,612} = 0,477$$

Зміна рівня коефіцієнта поточної ліквідності загальна:

$$\Delta K_{л} = 0,477 - 0,364 = 0,113$$

у тому числі за рахунок зміни питомої ваги:

- оборотних активів

$$0,558 - 0,364 = 0,194$$

- поточних зобов'язань

$$0,477 - 0,558 = -0,089$$

Потім способом пропорційного поділу ці прирости можна розкласти за факторами другого порядку. Результати розрахунків подано в таблиці 2.4

Таблиця 2.4 – Розрахунок впливу факторів другого порядку на зміну величини коефіцієнта поточної ліквідності ПАТ «Миколаївобленерго»

Фактор	Абсолютний приріст, тис. грн.	Частка фактора в загальній сумі приросту, %	Розрахунок впливу	Рівень впливу
Зміна суми оборотних активів	167700	100	14,355 – 13,318	0,194
У тому числі: запасів	8757	5,2	$0,194 \times 5,2 : 100$	0,010
дебіторської заборгованості	53108	31,7	$0,194 \times 31,7 : 100$	0,062
коштів і поточних фінансових інвестицій	63284	37,7	$0,194 \times 37,7 : 100$	0,073

інших оборотних активів	42543	25,4	$0,194 \times 25,4 : 100$	0,049
Зміна суми поточних зобов'язань	207887	100	$0,477 - 0,558$	-0,082
У тому числі: кредитів банку	-8101	-3,9	$(-0,082) \times (-3,9) : 100$	0,003
кредиторської заборгованості	225698	108,6	$(-0,082) \times 1,086 : 100$	-0,089
поточних забезпечень	-15297	-7,4	$(-0,082) \times (-7,4) : 100$	0,006
інших поточних зобов'язань	5682	2,7	$(-0,082) \times 2,7 : 100$	-0,002

Для визначення впливу факторів другого порядку частку кожної статті оборотних активів у загальній зміні їхньої суми помножено на приріст коефіцієнта поточної ліквідності за рахунок цього фактора. Аналогічно розраховано вплив факторів другого порядку на зміну величини коефіцієнта ліквідності й за поточними пасивами.

Таким чином, зростання оборотних активів спричинило збільшення коефіцієнта поточної ліквідності на 0,113 п. Це відбулось за рахунок зростання всіх складових оборотних активів, а саме: запасів (+5,2 %) на 0,010 п., дебіторської заборгованості (+31,7 %) – на 0,062 п., коштів і поточних фінансових інвестицій (+37,7 %) – на 0,073 п., інших оборотних активів (+25,4 %) – на 0,049 п.

Зменшення в цілому коефіцієнта поточної ліквідності (-0,082) спричинило скорочення суми поточних зобов'язань в цілому та їх складових, а саме : кредиторської заборгованості (-0,089), інших поточних зобов'язань (-0,002). При цьому позитивно на збільшення коефіцієнта поточної ліквідності вплинуло зменшення кредитів банку (-3,9 %) та скорочення поточних забезпечень (-7,4 %), за рахунок чого коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,003 п. та 0,006 п. відповідно.

У ході внутрішнього аналізу можна визначити не лише міру погодженості обсягів оборотних активів з обсягами платіжних зобов'язань, й швидкість трансформації оборотних активів у готівку, і реальні терміни погашення кредиторської заборгованості.

Показники ділової активності – це, перш за все, показники ефективності

використання фінансових ресурсів підприємства. Разом з тим зі швидкістю оборотності активів підприємства тісно пов'язані мінімально необхідна величина авансованого капіталу, визначення потреби в додаткових джерелах фінансування, сума витрат на утримання товарно-матеріальних цінностей.

Оцінку ділової активності за показниками швидкості обороту капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» виконаємо за допомогою таблиці 2.5.

Виходячи з отриманих у таблиці 2.5 результатів розрахунків, ділова активність ПАТ «Миколаївобленерго» може бути охарактеризована як достатня. Прискорення оборотності капіталу підприємства на 4,8 днів свідчить про підвищення ефективності вкладення фінансових ресурсів у формування активів, що відбулось на фоні зростання обсягу виручки від реалізації. При цьому відбулось прискорення оборотності запасів та власного капіталу.

Прискорення оборотності власного капіталу можна вважати повністю позитивним фактом, адже це відбулось на фоні зростання як виручки від реалізації (+13,4%), так і власного капіталу (+3,1 %).

Значне збільшення суми кредиторської заборгованості на кінець 2018 року є вимушеним кроком підприємства щодо залучення зовнішніх джерел фінансування власних поточних активів.

Таблиця 2.5 – Показники ділової активності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Доход від реалізації, тис грн	2930379	3297094	3740000	366715	442906
2. Середній розмір капіталу, тис грн	1067701	1144855	1248725	77154	103870
3. Середній розмір власного капіталу, тис грн	320398	325572	333600	5174	8028
4. Середній розмір власного оборотного капіталу, тис грн	188838	224741	305323	35903	80582
5. Середній розмір дебіторської заборгованості, тис грн	127900	73490	173533	-54410	100044
6. Середній розмір запасів, тис грн	47477	53430	31094	5953	-22337
7. Середній розмір кредиторської заборгованості, тис грн	2930379	3297094	3740000	366715	442906
8. Чистий прибуток, тис грн	14436	16506	23084	2070	6578
9. Власний капітал, тис грн	322581	328563	338636	5982	10073

10.Оборотність капіталу:					
10.1 оборотів	2,745	2,880	2,995	0,135	0,115
10.1 днів триваєсть обороту	131,2	125,0	120,2	-6,2	-4,8
11.Оборотність дебіторської заборгованості:					
11.1. днів	15,7	8,0	16,7	-7,7	8,7
11.2. оборотів	22,912	44,865	21,552	21,953	-23,313
12.Оборотність запасів:					
12.1. днів	5,8	5,8	3,0	0,0	-2,8
12.2. оборотів	61,722	61,709	120,282	-0,013	58,574
13.Тривалість операційного циклу, дні	21,5	13,9	19,7	-7,7	5,8
14.Оборотність кредиторської заборгованості:					
14.1. днів	36,5	20,0	28,7	-16,6	8,8
14.2. оборотів	9,852	18,028	12,526	8,176	-5,502
15.Оборотність власного капіталу					
15.1. днів	39,4	35,5	32,1	-3,8	-3,4
15.2. оборотів	9,146	10,127	11,211	0,981	1,084
16.Тривалість фінансового циклу, дні	-15,0	-6,1	-9,0	8,9	-2,9
17.Період окупності власного капіталу, дні	22,2	19,7	14,5	-2,5	-5,3

Причинами цього стали, з одного боку, надмірне відвернення власного капіталу у поточну дебіторську заборгованість, а з іншого, йому вкрай не вигідно використовувати банківські (процентні) позики – кращим способом отримання безкоштовних кредитів, фінансуючи свою поточну діяльність за рахунок власного капіталу, а також залучаючи «безкоштовну» кредиторську заборгованість. За даних умов це є одним з варіантів стабілізації фінансово-господарської діяльності.

Оборотність кредиторської заборгованості уповільнилася на кінець 2018 року на 8,8 днів. Незважаючи на це, ефективність її «утримання» підприємством з позицій дотримання платіжної дисципліни та забезпечення стійкого фінансового становища визначається порівнянням термінів повного погашення кредиторської та повної інкасації дебіторської заборгованості. Розрахунки свідчать, що погашення поточної заборгованості підприємства перед кредиторами та за інкасацію боргів контрагентів перед підприємством відбувається майже однаково (8,8 днів та 8,7 днів відповідно). Але причинами зниження ділової активності підприємства є, насамперед, зростання частки відвернень коштів у дебіторську заборгованість (з 13,5 % у 2016 році до 15 % у 2018 році) та її зростання у абсолютному значенні на 36,1 % на кінець 2018

року.

Головними причинами зниження ділової активності підприємства є, насамперед, погіршення ефективності використання запасів, тривалість обороту яких у 2015 році подовжилася на 49,4 днів.

Враховуючи попередні дані можна стверджувати, що подовження тривалості операційного циклу підприємства у 2018 році на 5,8 днів зумовлене подовженням терміну інкасації дебіторської заборгованості 8,7 днів. Отже, нестача вільних коштів («замороження» їх у дебіторській заборгованості) може гальмувати не лише процес виробничої діяльності, а в кінцевому результаті суттєво знизити рівень ділової активності підприємства в цілому.

Треба відзначити, що збільшення тривалості операційного циклу ПАТ «Миколаївобленерго», без сумніву, є негативною тенденцією. У відношенні фінансового циклу безапеляційного судження винести не можна. Наявність від'ємного значення тривалості фінансового циклу свідчить про недостатність здійснення одного господарського обороту для початку розрахунків із кредиторами, тобто підприємство здійснює наступний операційний цикл без повного повернення кредиторської заборгованості, яка була використана для фінансування обороту, що завершився. У такий спосіб формується «боргова яма», характерною особливістю якої є виникнення прострочених платежів.

Подовження виробничого циклу обумовлює затримку процесу трансформації ресурсів у розрахунки, вивільненню коштів з яких перешкоджають неплатежі споживачів. У такий спосіб у ПАТ «Миколаївобленерго» формується додаткова потреба у залученні коштів кредиторів. Поступово наростання кредиторської заборгованості набирає масштабів (у 2018 році у ПАТ «Миколаївобленерго» вона зросла в 1,7 рази). Це уповільнює її оборотність настільки, що збільшення операційного циклу стає менш інтенсивним. Так розпочинається скорочення фінансового циклу, що і спостерігаємо на досліджуваному підприємстві, яке з огляду на провокуючі його причини, вважається негативним процесом.

Певний інтерес представляє матриця варіантів співвідношення величини

й швидкості обороту дебіторської й кредиторської заборгованостей, запропонована І. Дзебко [31, с. 54], що характеризує фінансовий стан підприємства при різних поєднаннях даних співвідношень (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Матриця варіантів співвідношення величини й швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей

Співвідношення	$T_{дз} > T_{кз}$	$T_{дз} = T_{кз}$	$T_{дз} < T_{кз}$
$ДЗ > КЗ$	Нестійкий стан, при якому розмір очікуваних надходжень від погашення дебіторської заборгованості вище необхідного, але строк оплати боргів уже настав	Приваблива позиція: спостерігається збільшення коштів	Дуже гарна ситуація, коли строк оплати дебіторів менше строку оплати боргів і суми грошових коштів достатньо
$ДЗ = КЗ$	Нестійкий стан, при якому необхідно домовлятися з постачальниками про відстрочку платежів	Ідеальний рівень платоспроможності; висока стійкість підприємства; оплата вчасна	Нормальний стан: коштів для оплати боргів досить і строк оплати ще не настав
$ДЗ < КЗ$	Критичний стан, коли строк оплати боргів уже настав, а грошові кошти відсутні	Нестійкий стан, підприємство заборгувало більше, ніж винні йому	Позиція вище середнього: грошових коштів недостатньо, але строк оплати боргів ще не настав

Джерело : [31, с. 54]

Отже, керуючись таблицею 2.5, ситуація, що склалася на підприємстві відповідає позиції вище середнього рівня: грошових коштів недостатньо, але строк оплати боргів ще не настав.

Таким чином, зниження показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Миколаївобленерго» свідчить про негативні зрушення у бік погіршення фінансового стану та зниження спроможності підприємства своєчасно виконати свої платіжні зобов'язання, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру.

Різниця в оборотності лише сигналізує про зайві або відсутні кошти в обороті. Основний наголос у даному підході робиться на погодженість руху дебіторської та кредиторської заборгованостей, яка відображається у сформованій сумі вільних коштів і рівні платоспроможності за періодами, що розглядаються.

2.3 Оцінка прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» та факторів, що на неї впливають

Згідно принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, для визначення фінансового результату діяльності підприємства за звітний період необхідно порівняти доходи звітного періоду і витрати, які понесені для цих доходів. Результати аналізу доходів і витрат та прибутку ПАТ «Миколаївобленерго» наведено в таблиці 2.7.

Найважливішим чинником, що впливає на суму всіх видів операційного прибутку підприємства, є розмір доходів, сформованих ним у процесі операційної діяльності. Розрахунки свідчать, що протягом 2016–2018 рр. доходи підприємства були сформовані за рахунок доходів від операційної діяльності та інших операційних доходів.

Основну частку в загальній сумі доходів підприємства займає дохід від реалізації, який коливається протягом досліджуваного періоду: у 2017 році відносно 2016 року він збільшився на 366715 тис. грн, або на 12,5 % порівняно з 2016 роком, а у 2018 році по відношенню до 2017 року його сума зросла на 442906 тис. грн, або на 13,4 %.

Таблиця 2.7 – Доходи, витрати та фінансові результати ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Показники	Роки						Зміни (+,-)				Темп зміни, %	
	2016		2017		2018		2017 р. від 2016 р.		2018 р. від 2017 р.		2018 р. до 2017 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Доходи												
Дохід від реалізації продукції	2930379	97,7	3297094	98,0	3740000	98,2	366715	0,3	442906	0,2	112,5	113,4
Інші опера-	67684	2,3	66595	2,0	69184	1,8	-1089	-0,3	2589	-0,2	98,4	103,9

цінні доходи												
Разом	2998063	100	3363689	100,0	3809184	100,0	365626	0,0	445495	0,0	112,2	113,2
Витрати і відрахування												
Собівартість реалізованої продукції	2818850	95,4	3088658	96,2	3622963	96,4	269808	0,8	534305	0,2	109,6	117,3
Адміністративні витрати	81843	2,8	88543	2,8	115186	3,1	6700	0,0	26643	0,3	108,2	130,1
Витрати на збут	1803	0,1	18611	0,6	4884	0,1	16808	0,5	-13727	-0,4	1032,2	26,2
Інші операційні витрати	52379	1,8	124161	3,9	16110	0,4	71782	2,1	-108051	-3,4	237,0	13,0
Разом	2954875	100,0	3211922	100,0	3759143	100,0	257047	0,0	547221	0,0	108,7	117,0
Фінансові результати												
Прибуток від операційної діяльності	43188	x	43716	x	50041	x	528	x	6325	x	101,2	114,5
Чистий прибуток	14436	x	16506	x	23084	x	2070	x	6578	x	114,3	139,9

Частка доходів від реалізації в загальній структурі доходів підприємства протягом досліджуваного періоду зменшилася з 99,7 % у 2016 році до 99,6 на кінець 2018 року.

При цьому на кінець досліджуваного періоду суттєво скоротилася частка інших операційних доходів: з 2,3 % у 2016 році до 1,8 на кінець 2018 року. Цими доходами можуть бути доходи від реалізації матеріальних оборотних активів, доходи від операційної оренди активів тощо. Зазначені зміни зумовили збільшення загальної суми доходів у 2017 році на 12,2 % відносно 2016 року, а у 2018 році відносно 2017 року – ще на 13,2 % додатково.

На рисунку 2.5 наведені склад та динаміка доходів ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки.

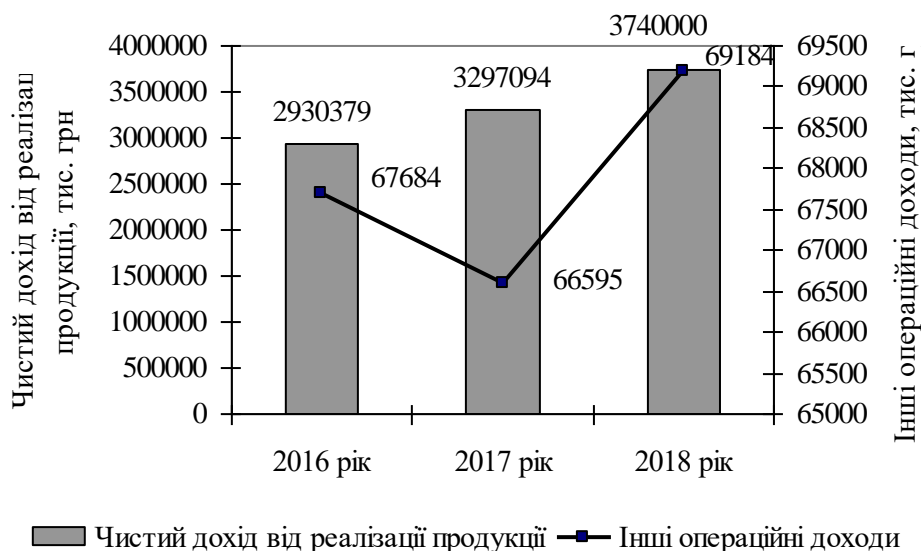

Рисунок 2.5 – Склад та динаміка доходів ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016-2018 рр.

Загальна сума витрат також має тенденцію до поступового збільшення. Так у 2017 році вона зросла на 257047 тис. грн, або на 8,7 %, а у 2018 році відносно 2017 року – ще додатково на 547221 тис. грн, або на 17,0 %.

Щодо окремих статей витрат – можна відзначити збільшення собівартості реалізованих послуг у 2017 році на 269808 тис. грн, або на 9,6 % та у 2018 році відносно 2017 року – ще на 534305 тис. грн, або на 17,3 %, що пояснюється як розширенням обсягів наданих послуг, так і суттєвим збільшенням собівартості послуг з енергопостачання.

Слід відзначити суттєве збільшення на кінець 2017 року порівняно з 2016 роком адміністративних витрат (+6700 тис. грн, або +8,2 %). У 2018 році відносно попереднього року адміністративні витрати збільшились ще додатково на 26643 тис. грн, або на 30,1 %.

Значно зросли і витрати на збут: у 2017 році – на 16808 тис. грн, або у 10,3 рази, але у 2018 році відносно 2017 року вони зменшились майже на 74 %. Таку ж тенденцію відзначено і щодо інших операційних витрат (рис. 2.6).

Рисунок 2.6 – Склад і динаміка витрат ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки.

У загальній структурі витрат значну питому вагу має собівартість реалізованої продукції, яка зросла з 95,4 % у 2016 році до 96,4 % від загальної суми витрат на кінець 2018 року і залежить вона від обсягу наданих послуг з електропостачання.

Щодо зміни структури витрат, то слід відзначити збільшення на кінець 2018 року частки собівартості (+1,0 %), адміністративних витрат (+0,3 %). При цьому не змінилась частка витрат на збут, інших операційних витрат – зменшилась на 3,5 % до 0,4 % порівняно з попереднім роком.

У звітному 2018 році підприємством отримано 23084 тис. грн чистого прибутку, що майже на 40 % більше від рівня 2017 року, це є найкращим фінансовим результатом за досліджувані три роки.

Якість формування фінансового результату визначається стабільністю темпів зростання прибутку, часткою прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності в результатах звичайної діяльності (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 рр.

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Темп зміни, %	
	сума, тис.грн.	у % до підсумку	сума, тис.грн.	у % до підсумку	сума, тис.грн.	у % до підсумку	2017 р. у % до 2016 р.	2018 р. у % до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	2930379	х	3297094	х	3740000	х	112,5	113,4
Інші операційні доходи тис. грн	67684	х	66595	х	69184	х	98,4	103,9
Операційні витрати, тис.грн, у тому числі	2954875	100	3319973	100	3759143	100	112,4	113,2
а) собівартість реалізованої продукції	2818850	95,4	3088658	93,0	3622963	96,4	109,6	117,3
б) адміністративні витрати	81843	2,8	88543	2,7	115186	3,1	108,2	130,1
в) витрати на збут	1803	0,1	18611	0,6	4884	0,1	1032,2	26,2
г) інші операційні витрати	52379	1,8	124161	3,7	16110	0,4	237,0	13,0
Валовий прибуток, тис. грн	111529	х	208436	х	117037	х	186,9	56,2
У % до чистого доходу від реалізації продукції	х	3,81	Х	6,32	х	3,13	х	х
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	43188	х	43716	х	50041	х	101,2	114,5
Фінансові та інвестиційні доходи, тис. грн	3659	х	2672	х	5786	х	73,0	216,5
Фінансові та інвестиційні витрати, тис. грн	23616	х	21541	х	23756	х	91,2	110,3
Прибуток до оподаткування, тис. грн	23231	х	24847	х	32071	х	107,0	129,1
Чистий прибуток, тис. грн	14436	х	16506	х	23084	х	114,3	139,9
У % до доходу від реалізації продукції	х	0,49	Х	0,50	х	0,62	х	х
У % до валового прибутку	х	12,94	Х	7,92	х	19,72	х	х

Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у відтворювальному процесі матеріального виробництва відіграє важливу роль як одна з ланок нового обороту коштів підприємства.

Чистий дохід – це грошові нагромадження підприємства, що відображають його виробничий потенціал. У 2018 році було отримано чистого доходу від реалізації продукції на суму 3740000 тис.грн, що виражає в грошовій

формі вартість додаткового продукту і визначається як перевищення виручки від реалізації продукції над вартістю матеріальних витрат, амортизаційних відрахувань та заробітної плати.

За останні три роки надходження чистих грошових коштів від операційної діяльності збільшилися у 2017 році на 12,5 %, а у 2018 році – на 13,4 % порівняно з попередніми роками. При цьому операційні витрати зросли у 2017 році на 12,4 % та на кінець 2018 року на 13,2 %.

У 2018 році після вирахування з чистого доходу операційних витрат величиною 3759143 тис. грн (у тому числі, собівартості реалізованої продукції 3622963 тис. грн, 115186 тис. грн адміністративних витрат, 4884 тис. грн витрат на збут та 16110 тис. грн інших витрат залишилось валового прибутку 117037 тис. грн, що на 43,8 % менше від 2017 року. Зауважимо, що на кінець 2017 року віловий прибуток зріс майже в 1,9 рази

Операційна діяльність є прибутковою, до того ж відзначається поступове збільшення прибутку: так у 2017 році прибуток від операційної діяльності збільшився порівняно з 2016 роком на 528 тис. грн, або на 1,2 %, а на кінець 2018 року порівняно з 2017 роком – ще додатково на 6325 тис. грн, або на 14,5 % та склав 500041 тис. грн.

Щодо фінансових результатів ПАТ «Миколаївобленерго» слід відзначити, що саме фінансова та інвестиційна діяльність підприємства збільшила розрив між прибутком операційної та звичайної діяльності до оподаткування у бік зменшення прибутковості останньої. Розрив збільшився за рахунок випереджаючого перевищення фінансових та інвестиційних витрат над доходами від фінансової та інвестиційної діяльності. Так, фінансовий результат до оподаткування у 2018 році зменшився відносно операційного прибутку на 17970 тис. грн (50041 – 32071), або на 35,9 %.

У 2018 році чистий прибуток склав 23084 тис. грн, що на 6578 тис. грн, або на 39,9 % більше від рівня попереднього року. Отже, можна відзначити достатньо ефективне формування фінансових результатів підприємства та їх зростання протягом досліджуваного періоду.

Показники рентабельності характеризують ефективність його роботи в контексті прибутковості на ринку енергопостачання. Система показників рентабельності діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки представлена в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Показники рентабельності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1. Середньорічний розмір майна, тис. грн	1067701	1144855	1248725	77154	103870
2. Середньорічний розмір власного капіталу, тис. грн	320398	325572	333600	5174	8028
3. Середньорічний розмір власного оборотного капіталу, тис. грн	-691247	-594542	-609802	96705	-15261
4. Середньорічний розмір перманентного капіталу, тис. грн	1011645	920114	943401,5	-91531	23288
Середньорічний розмір оборотних активів, тис. грн	188838	224741	305323	35903	80582
4. Середньорічний розмір основних засобів, тис. грн	857386	882061	904365	24675	22304
5. Вартість виробничих ресурсів, тис. грн	1046224	1106802	1209688	60578	102886
6. Витрати на оплату праці, тис. грн.	316003	344432	418310	28429	73878
7. Вартість господарських ресурсів, тис. грн.	1362227	1451234	1627998	89007	176764
8. Чистий дохід від реалізації продукції, тис.	2930379	3297094	3740000	366715	442906
9. Витрати, тис. грн.	136025	231315	136180	95290	-95135
10. Прибуток до оподаткування, тис. грн.	23231	24847	32071	1616	7224
11. Чистий прибуток, тис. грн.	14436	16506	23084	2070	6578
12 Рентабельність, %					
- продажу	0,49	0,50	0,62	0,01	0,12
- основних засобів	2,71	2,82	3,55	0,11	0,73
- оборотних активів	12,30	11,06	10,50	-1,25	-0,55
- виробничих ресурсів	2,22	2,24	2,65	0,02	0,41
- трудових ресурсів	7,35	7,21	7,67	-0,14	0,45
- господарських ресурсів	1,71	1,71	1,97	0,01	0,26
- витрат	17,08	10,74	23,55	-6,34	12,81
- активів	1,35	1,44	1,85	0,09	0,41
- власного капіталу	7,25	7,63	9,61	0,38	1,98
- власного оборотного капіталу	-2,09	-2,78	-3,79	-0,69	-1,01

У 2018 році спостерігається покращення більшості основних показників рентабельності підприємства, що свідчить про підвищення ефективності його

діяльності й викликано, в основному, збільшенням майна, фінансових ресурсів, обсягів діяльності та фінансових результатів.

Рентабельність власного капіталу свідчить про інвестиційну привабливість досліджуваного підприємства, тому що вона є дещо вищою від інших варіантів капіталовкладень.

Зростання чистої рентабельності продажу викликане підвищенням результативності фінансово-господарської діяльності. Зростання цього показника в цьому випадку можна вважати повністю позитивним явищем: він відбувається на тлі зростання виторгу від надання послуг з енергопостачання та при цьому підвищується прибутковість операційної діяльності, що є основним для ПАТ «Миколаївобленерго» видом діяльності.

Таким чином, проведена оцінка стану та динаміки прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» свідчить про суттєве покращення показників прибутковості на кінець досліджуваного періоду.

Оскільки оцінка передбачуваного прибутку базується на рівні прибутковості за попередні періоди, тому доцільно застосувати факторне моделювання, як один із методів виявлення проблемних аспектів, їх усунення та знаходження резервів щодо покращення діяльності підприємства.

Одним із етапів результативності діяльності підприємства є кількісний вимір впливу факторів на абсолютні та відносні показники прибутковості.

Найважливішими складовими загального розміру операційного прибутку підприємства є валовий прибуток, прибуток від реалізації продукції.

На зміну валового прибутку впливають такі фактори: ціни на продукцію; обсяг виробництва; структура продукції; обсяг та структура витрат.

Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від реалізації продукції ПАТ «Миколаївобленерго» наведено в таблиці 2.10.

З таблиці 2.10 видно, що у звітному році відбулося зменшення валового прибутку підприємства на 91399 тис. грн.

Таблиця 2.10 – Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від реалізації продукції ПАТ «Миколаївобленерго», тис. грн.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення, (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (Q)	2930379	3297094	3740000	366715	442906
Собівартість реалізованої продукції (C)	2818850	3088658	3622963	269808	534305
Валовий прибуток (ВП)	111529	208436	117037	96907	-91399

Факторний аналіз валового прибутку підприємства розпочнемо з розрахунку загальних змін його обсягу:

$$\Delta ВП = ВП_1 - ВП_0 = 117037 - 208436 = -91399 \text{ тис. грн.}$$

Визначимо ступінь впливу факторів на цю зміну.

1. Зміна фізичного обсягу реалізації:

$$\Delta ВП_1 = ВП_0 \times (K_2 - 1), \quad (2.2)$$

де $\Delta ВП_1$ – вплив на валовий прибуток зміни обсягу реалізації продукції;

$ВП_0$ – валовий прибуток базисного періоду;

K_2 – коефіцієнт зміни собівартості реалізованої продукції, що визначається за формулою:

$$K_2 = C_1 / C_0, \quad (2.3)$$

де C_1 – собівартість реалізованої продукції звітного року;

C_0 – собівартість реалізованої продукції базисного року.

$$\Delta ВП_1 = 208436 \times \left(\frac{3622963}{3088658} - 1 \right) = 36057 \text{ тис. грн}$$

2 Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції визначається за формулою:

$$\Delta ВП_2 = ВП_0 \times (K_1 - K_2), \quad (2.4)$$

де $\Delta ВП_2$ – вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції;

K_I – коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції, що визначається за формулою:

$$K_I = \frac{Q_1^P}{Q_0^P} \quad (2.5)$$

де Q_1^P – обсяг реалізації продукції за звітний рік;

Q_0^P – обсяг реалізації продукції за базисний рік.

$$\Delta ВП_2 = 208436 \times \left(\frac{3740000}{3088658} - \frac{3622963}{3088658} \right) = -8058 \text{ тис. грн}$$

3. Зміна рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, що відображає зміну собівартості продукції:

$$\Delta ВП_3 = Q_1^P \times \left(\frac{C_0}{Q_0^P} - \frac{C_1}{Q_1^P} \right) \quad (2.6)$$

$$\Delta ВП_3 = 230128 \times \left(\frac{200953}{341164} - \frac{173217}{230128} \right) = -119399 \text{ тис. грн}$$

Загальний вплив:

$$36057 - 8058 - 119399 = -91399 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, зміна фізичного обсягу реалізації продукції позитивно вплинула на валовий прибуток, обумовивши його збільшення на 36057 тис. грн, зміна структури й асортименту реалізованої продукції спричинили зниження обсягу реалізації продукції на 8058 тис. грн, за рахунок суттєвого збільшення рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції обсяг реалізації продукції зменшився на 119399 тис. грн.

При здійсненні факторного аналізу прибутку підприємства необхідним є виділення й вартісна оцінка факторів першого та другого рівнів.

Факторами першого рівня, які впливають на формування прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, вважаються прибуток від операційної діяльності, прибуток від фінансової діяльності, прибуток від іншої звичайної діяльності.

Факторами другого рівня є доходи та витрати, що безпосередньо впливають на фактори першого рівня, тим самим вартісно деталізуючи їх вплив. Оцінку впливу факторів на формування прибутку від звичайної діяльності до оподаткування можна здійснити за допомогою таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки за факторами першого і другого рівнів (тис. грн)

Назва фактора	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Величина впливу фактора (абсолютне відхилення)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Фінансовий результат від операційної діяльності	43188	43716	50041	528	6325
- Прибуток валовий	111529	208436	117037	96907	-91399
- Витрати адміністративні	81843	88543	115186	6700	26643
- Витрати на збут	1803	18611	4884	16808	-13727
- Інші операційні доходи	67684	66595	69184	-1089	2589
- Інші операційні витрати	52379	124161	16110	71782	-108051
Фінансовий результат від фінансової діяльності	-19957	-18869	-17970	1088	899
- Інші фінансові доходи	873	884	736	11	-148
- Фінансові витрати	23214	21062	19847	-2152	-1215
Інші доходи	2786	1788	5050	-998	3262
Інші витрати	402	479	3909	77	3430
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	23231	24847	32071	1616	7224

Таким чином, динаміка фінансового результату операційної діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» є позитивною: у 2017 році прибуток від операційної діяльності збільшився відносно 2016 року на 528 тис. грн, а на кінець 2018 року – ще на 6325 тис. грн порівняно з попереднім роком.

Негативно на фінансовому результаті позначилося значне скорочення валового прибутку та збільшення адміністративних витрат. Так, валовий прибуток на кінець 2018 року зменшився на 91399 тис. грн, або майже на 44,0

% на відміну від його зростання у 2017 році (майже в 1,9 рази). При цьому також відбулось зростання на кінець 2018 року адміністративних витрат на 26643 тис. грн, або на 30,1 %.

Фінансовий результат від фінансової діяльності є негативним за рахунок значних фінансових витрат, що негативно вплинуло на прибуток від звичайної діяльності до оподаткування. Таким чином, фінансовий результат ПАТ «Миколаївобленерго» до оподаткування (прибуток) виявився значно меншим від операційного прибутку.

Переважаюче зростання інших доходів порівняно з іншими витратами спричинило позитивний вплив на прибуток до оподаткування у 2018 році.

На величину чистого прибутку ПАТ «Миколаївобленерго» у 2018 році, крім факторів, наведених раніше, впливають і такі, як зміна:

- розміру власного капіталу підприємства;
- оборотності активів;
- рівня фінансової залежності, тобто залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
- чистої рентабельності реалізації продукції, тобто рентабельності, розрахованої за чистим прибутком.

Для виконання факторного аналізу операційного прибутку застосовують чотирифакторну модель:

$$ЧП = ВК \cdot \frac{ВР}{А} \cdot \frac{А}{ВК} \cdot \frac{ЧП}{ВР}, \quad (2.7)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток підприємства;

$ВР$ – виручка від реалізації (без ПДВ);

$ВК$ – власний капітал підприємства;

$А$ – активи підприємства.

Звідси прибуток від операційної діяльності за 2017 рік розрахуємо за формулою:

$$ОП_0 = ВК_0 \cdot \frac{ВР_0}{A_0} \cdot \frac{A_0}{ВК_0} \cdot \frac{ОП_0}{ВР_0} \quad (2.8)$$

Прибуток від операційної діяльності за 2018 рік розрахуємо за формулою:

$$ОП_1 = ВК_1 \cdot \frac{ВР_1}{A_1} \cdot \frac{A_1}{ВК_1} \cdot \frac{ОП_1}{ВР_1} \quad (2.9)$$

де ОП₀, ОП₁ – прибуток від операційної діяльності за 2017 та 2018 роки відповідно.

Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від операційної діяльності відобразимо у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на прибуток від операційної діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки, (тис. грн)

Показник	2016 р	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Активи підприємства (А)	1125649	1164060	1333389	38411	169329
2. Власний капітал (ВК)	322581	328563	338636	5982	10073
3. Чистий дохід підприємства (ВР)	2930379	3297094	3740000	366715	442906
4. Прибуток підприємства від операційної діяльності (ОП)	43188	43716	50041	528	6325

Розрахуємо загальну зміну операційного прибутку ПАТ «Миколаївобленерго» за 2018 рік:

$$\Delta ОП = ОП_1 - ОП_0 = 50041 - 43716 = 6325 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо вплив кожного фактора на прибуток підприємства від операційної діяльності.

1. Вплив зміни власного капіталу:

$$\Delta ОП_{BK} = (BK_1 - BK_0) \cdot \frac{BP_0}{A_0} \cdot \frac{A_0}{BK_0} \cdot \frac{ОП_0}{BP_0} = (338646 - 328563) \cdot \frac{3297094}{1164060} \cdot \frac{1164060}{328536} \cdot \frac{43717}{3297094} = 1340,2 \text{ тис. грн}$$

2. Вплив зміни оборотності активів:

$$\Delta ОП_{BP/A} = BK_1 \cdot \left(\frac{BP_1}{A_1} - \frac{BP_0}{A_0} \right) \cdot \frac{A_0}{BK_0} \cdot \frac{ОП_0}{BP_0} = 338646 \cdot \left(\frac{3740000}{1333389} - \frac{3297094}{1164060} \right) \cdot \frac{1164060}{328546} \cdot \frac{43717}{3297094} = -437,9 \text{ тис. грн}$$

3. Вплив зміни коефіцієнта фінансової залежності:

$$\Delta ОП_{A/BK} = BK_1 \cdot \frac{BP_1}{A_1} \cdot \left(\frac{A_1}{BK_1} - \frac{A_0}{BK_0} \right) \cdot \frac{ОП_0}{BP_0} = 338646 \cdot \frac{3740000}{1333389} \cdot \left(\frac{1333389}{338646} - \frac{1164060}{328546} \right) \cdot \frac{43717}{3297094} = 4970,1 \text{ тис. грн}$$

4. Вплив зміни чистої рентабельності реалізації продукції:

$$\Delta ОП_{ОП/BP} = BK_1 \cdot \frac{BP_1}{A_1} \cdot \frac{A_1}{BK_1} \cdot \left(\frac{ОП_1}{BP_1} - \frac{ОП_0}{BP_0} \right) = 338646 \cdot \frac{3740000}{1333389} \cdot \frac{1333389}{338646} \cdot \left(\frac{50041}{3740000} - \frac{43717}{3297094} \right) = 452,5 \text{ тис. грн}$$

Сукупний вплив факторів визначається через арифметичну суму і слугує перевіркою:

$$\begin{aligned} \Delta ОП &= \Delta ОП_{BK} + \Delta ОП_{BP/A} + \Delta ОП_{A/BK} + \Delta ОП_{ОП/BP} \\ \Delta ОП &= 1340,2 - 437,9 + 4970,1 + 452,5 = 6325 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Таким чином, за 2018 рік операційний прибуток ПАТ «Миколаївобленерго» збільшився в цілому на 6325 тис. грн. Так, за рахунок зміни власного капіталу він збільшився на 1340,2 тис. грн, за рахунок зміни чистої рентабельності реалізації продукції – на 452,5 тис. грн. Операційний

прибуток збільшився на 4970,1 тис. грн за рахунок зміни фінансової залежності. Уповільнення оборотності активів спричинило зменшення операційного прибутку на 437,9 тис. грн

Для здійснення факторного аналізу у кратних моделях показників прибутковості доцільно використовувати метод ланцюгових підстановок. Визначимо вплив факторів на показник рентабельності продажу (ROS) ПАТ «Миколаївобленерго».

$$\Delta ROS = ROS_1 - ROS_0 = 0,62 - 0,50 = 0,12 \%$$

$$ROS_{ум} = \frac{П_1}{ДР_0} = \frac{32071}{3297094} \cdot 100\% = 0,97\%$$

де П – прибуток підприємства до оподаткування;

ДР – дохід від реалізації (енергопостачання).

Визначимо вплив факторів на рентабельність енергопостачання ПАТ «Миколаївобленерго»:

$$\Delta ROS_{ВП} = ROS_{ум} - ROS_0 = 0,97 - 0,50 = 0,47 \%$$

$$\Delta ROS_{ДР} = ROS_1 - ROS_{ум} = 0,62 - 0,97 = - 0,36 \%$$

Загальний вплив факторів становить:

$$\Delta ROS = \Delta ROS_{ВП} + \Delta ROS_{ДР} = 0,47 - 0,36 = 0,12 \%$$

Таким чином, можна відзначити, що позитивно вплинуло на рентабельність енергопостачання ПАТ «Миколаївобленерго» збільшення суми чистого прибутку, за рахунок цього фактора рентабельність збільшилась на 0,47 %. Негативний вплив на зменшення рентабельності продажу послуг з енергопостачання (-0,36 %) спричинив менший темп зростання доходу від реалізації порівняно із прибутком.

Аналогічним чином здійснюється оцінка впливу факторів на інші

показники рентабельності підприємства.

Взаємозв'язок показників рентабельності капіталу і факторів, що формують їхній рівень, наведено на рисунку 2.7.

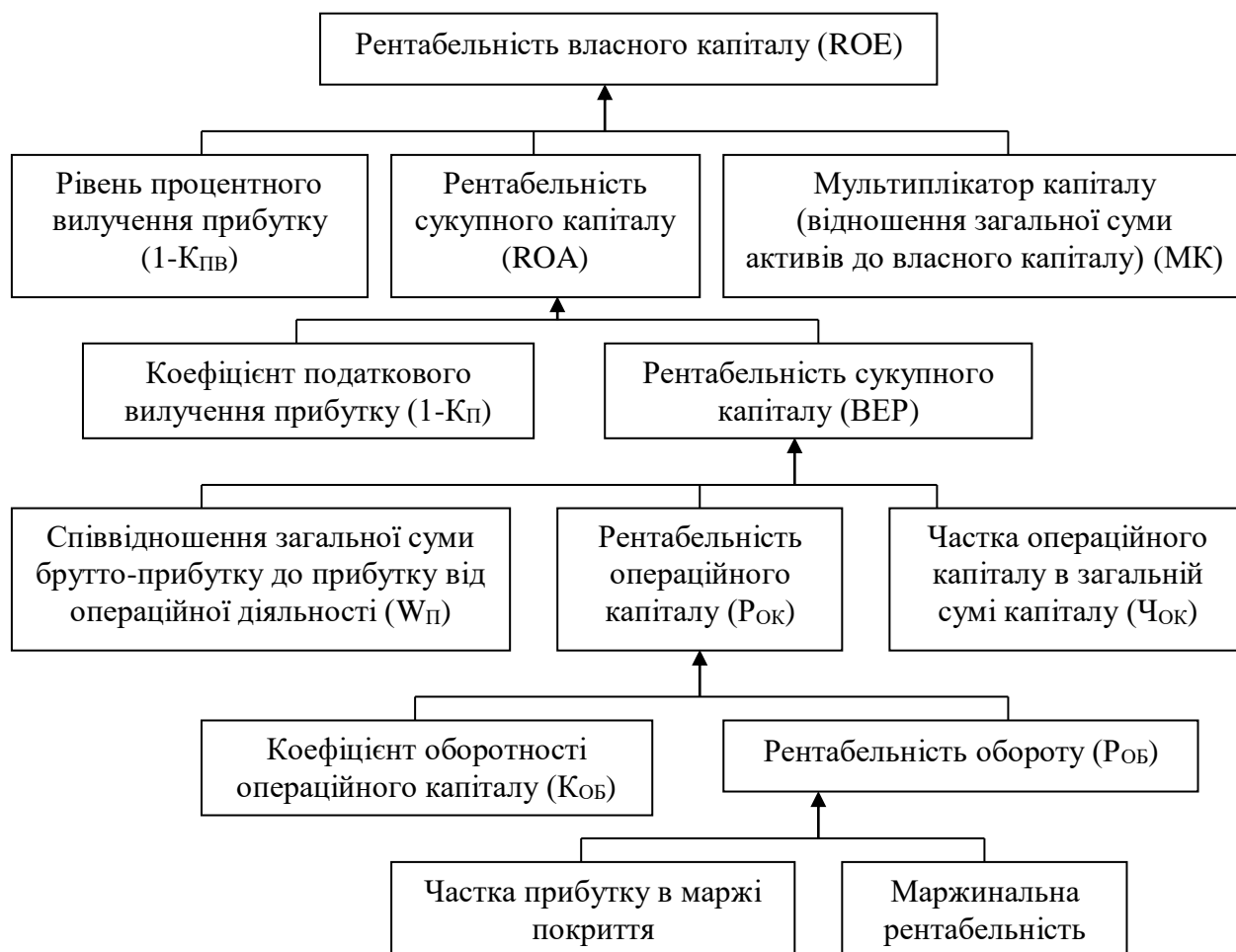

Рисунок 2.7 – Взаємозв'язок показників рентабельності капіталу і факторів, що формують їхній рівень [89, с. 542]

На основі розглянутої моделі аналітиками фірми Du Pont була розроблена факторна схема рентабельності власного капіталу. За її допомогою встановлюється взаємозв'язок між рентабельністю власного капіталу, рентабельністю продажу, оборотністю сукупних активів і структурою фінансових ресурсів.

У процесі аналізу показників рентабельності сукупного та власного капіталу проведемо факторний аналіз зміни рівня показників, який дасть змогу

виявити сильні і слабкі сторони підприємства.

У вітчизняних умовах фінансовий і податковий облік ведуться роздільно. Тому прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, наведений у звіті про фінансові результати, не є базою для визначення суми податку на прибуток. Відповідно, на величину чистого прибутку, а отже, і рентабельності власного капіталу, крім трьох перерахованих вище факторів впливає рівень оподаткування прибутку.

Факторна модель рентабельності власного капіталу має вигляд:

$$R_{BK} = \frac{\Pi}{BK} = Д_{чп} \times МК \times Коб \times ROS \quad (2.10)$$

де R_{BK} – рентабельність власного капіталу;

Π – чистий прибуток;

BK – власний капітал;

$Д_{чп}$ – частка чистого прибутку в загальній сумі прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;

$МК$ – мультиплікатор капіталу (відношення сукупних активів до суми власного капіталу);

ROS – рентабельність продажу, розрахована через прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

Факторний аналіз може бути виконаний способом абсолютних різниць.

Вплив зміни частки чистого прибутку розраховується за формулою :

$$\Delta R_{BK_{Дчп}} = \Delta Д_{чп} \times МК_0 \times Коб_0 \times ROS_0 \quad (2.11)$$

Вплив зміни мультиплікатора капіталу визначається за формулою :

$$\Delta ROE_{BK_{МК}} = Д_{чп_1} \times \Delta МК \times Коб_0 \times ROS_0 \quad (2.12)$$

Вплив зміни оборотності активів розраховується за формулою :

$$\Delta R_{BK_{Коб}} = Д_{чп_1} \times МК_1 \times \Delta Коб \times ROS_0 \quad (2.13)$$

Вплив зміни рентабельності продажів визначається за формулою :

$$\Delta R_{BK_{ROS}} = \Delta \text{чп}_1 \times MK_1 \times Kоб_1 \times \Delta ROS_0 \quad (2.14)$$

Вихідні дані для проведення факторного аналізу рентабельності власного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» наведені у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн	23231	24847	32071	1616	7224
Прибуток після сплати податків, тис. грн	14436	16506	23084	2070	6578
Питома вага чистого прибутку у загальній сумі прибутку, %	0,621	0,664	0,720	0,043	0,055
Виручка від реалізації, тис. грн	2930379	3297094	3740000	366715	442906
Сукупні активи, тис. грн	1125649	1164060	1333389	38411	169329
Власний капітал, тис. грн	322581	328563	338636	5982	10073
Рентабельність продажу до виплати податків, %	0,79	0,75	0,86	-0,04	0,10
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	2,74	2,88	3,00	0,14	0,12
Мультиплікатор капіталу	3,49	3,54	3,94	0,05	0,39
Рентабельність власного капіталу після виплати податків, %	4,48	5,02	6,82	0,55	1,79

Загальна зміна рентабельності власного капіталу склала:

$$6,82 - 5,02 = 1,79 \text{ \%}.$$

Визначимо вплив факторів на зміну рентабельності власного капіталу:

– зміна частки чистого прибутку:

$$\Delta R_{BK_d} = 0,055 \times 0,664 \times 0,75 \times 2,88 \times 3,54 = 0,43 \text{ \%}$$

– зміна мультиплікатора капіталу:

$$\Delta R_{BK_{MK}} = 0,720 \times 0,39 \times 2,88 \times 0,75 = 0,62 \quad \%$$

– зміна оборотності активів:

$$\Delta R_{BK_{Kob}} = 0,720 \times 3,94 \times 3,0 \times 0,86 = 0,25 \quad \%$$

– зміна рентабельності продажу :

$$\Delta R_{BK_{ROS}} = 0,664 \times 3,94 \times 3,0 \times 0,10 = 6,82 \quad \%$$

Таким чином, рентабельність власного капіталу збільшилась на кінець 2018 року порівняно з попереднім на 1,79 %, у тому числі: за рахунок зміни частки чистого прибутку – зросла на 0,43 %; за рахунок мультиплікатора капіталу – на 0,62 %; зміна оборотності активів спричинила зростання рентабельності власного капіталу на 0,25 %, за рахунок зміни рентабельності продажу – зросла на 1,79 та на кінець 2018 року склала 6,82 %.

Капітал підприємства – це також засоби, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку. Ними є основний і оборотний капітал.

Для визначення впливу факторів на загальну рентабельність капіталу використаємо наступну факторну модель:

$$R = \frac{\Pi}{OЗ + МОК} = \frac{\Pi}{ОК} = \frac{\Pi}{ЧД : Коб}, \quad (2.15)$$

де ОЗ – основний капітал;

Коб – коефіцієнт оборотності операційного капіталу;

МОК – матеріальні оборотні кошти.

Вихідні дані по підприємству для розрахунку впливу факторів на рентабельність основного і оборотного капіталу наведені в таблиці 2.14.

Зідно з цією моделлю середньорічна сума операційного капіталу залежить від чистого доходу від продажу і коефіцієнта обороту капіталу, який

визначається відношенням чистого доходу до середньорічної суми основного і оборотного капіталу:

$$R_{OK_0} = \frac{\Pi_0}{OK_0} = \frac{16506}{882061} \times 100 = 1,871 \quad \%$$

Таблиця 2.14 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності основного і оборотного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго»

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Прибуток, тис. грн. (П)	14436	16506	23084	2070	6578
2. Середньорічна вартість основного капіталу (ОЗ)	857386	882061	904365	24674,5	22304
3. Середньорічна вартість матеріальних оборотних коштів (МОА)	188838	224741	305323	35903	80582
4. Середньорічна вартість операційного капіталу (р.2+р.3)	1046224	1106802	1209688	60577,5	102886
5. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	2930379	3297094	3740000	366715	442906
6. Коефіцієнт обороту капіталу	2,74	2,88	3,00	0,14	0,12
7. Рентабельність основного і оборотного капіталу	1,38	1,49	1,91	0,11	0,42

$$R_{OK_{ум1}} = \frac{\Pi_0}{ВП\Pi_1 : Коб_0} \times 100 = \frac{16506}{3297094 : 2,88} \times 100 = 1,442 \quad \%$$

$$R_{OK_{ум2}} = \frac{\Pi_0}{ОФ_1 + МОК_0} \times 100 = \frac{16506}{(882061 + 904365)} \times 100 = 0,015 \quad \%$$

$$R_{OK_{ум3}} = \frac{\Pi_0}{ОФ_1 + МОК_1} = \frac{16506}{(882061 + 305323)} \times 100 = 1,364 \quad \%$$

$$R_{OK_1} = \frac{\Pi_1}{ВП\Pi_1 : Коб_1} = \frac{23084}{3740000 : 3,00} \times 100 = 0,018 \quad \%$$

Отже, рентабельність основного і оборотного капіталу підприємства змінилась:

– за рахунок зміни обсягу енергопостачання:

$$\Delta R_{ПВ} = R_{ум1} - R_0 = 1,442 - 1,871 = -0,430 \quad \%$$

– за рахунок зміни основного капіталу:

$$\Delta R_{OF} = R_{ym2} - R_{ym1} = 0,015 - 1,442 = 1,427 \quad \%$$

– за рахунок оборотного капіталу:

$$\Delta R_{OK} = R_{ym3} - R_{ym2} = 1,364 - 0,015 = 1,350 \quad \%$$

– за рахунок зміни прибутку:

$$\Delta R_{\Pi} = R_1 - R_{ym3} = 0,018 - 1,364 = -1,346 \quad \%$$

Таким чином, рентабельність основного і оборотного капіталу підприємства зменшилась за рахунок зміни обсягу енергопостачання на 0,430 %, а за рахунок зміни вартості основного капіталу – зросла на 1,427 %.

Збільшилась рентабельність основного і оборотного капіталу підприємства на 1,35 % за рахунок зміни оборотного капіталу, але зменшилась на 1,346 % - за рахунок скорочення прибутковості.

Друга група показників рентабельності формується на основі розрахунку рівнів рентабельності за показниками прибутку, що відображені у звітності підприємства (валова рентабельність продажу і чиста рентабельність продажу).

Дані показники характеризують ефективність виробничої і комерційної діяльності підприємства та відображають прибуток, який має підприємство з кожної гривні реалізованої продукції. Тенденція до зниження цих показників свідчить про зниження конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє припустити скорочення попиту на його продукцію.

Відповідно до традиційної методики аналізу, рівень рентабельності окремих видів продукції залежить від зміни середніх цін і собівартості одиниці реалізованих товарів.

$$\Delta P_{PI} = \left(\frac{ЧД_1 - C_1}{ЧД_1} \right) \times 100 - \left(\frac{ЧД_1 - C_0}{ЧД_1} \right) \times 100 = \frac{3740000 - 30886588}{3740000} \times 100 - \left(\frac{3740000 - 3088658}{3740000} \right) = 13,13\%$$

Підсумовуючи викладене, відзначаємо прибутковість операційної діяльності ПАТ «Миколаївобленерго». Разом з тим, слід відначити її зменшення, на що вплинуло зменшення обсягу енергопостачання в натуральному вираженні й несприятливі зміни в структурі реалізації. Зменшення собівартості енергопостачання обумовило незначне зростання його прибутковості.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження фінансово-господарської діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» дає підстави вважати її не достатньо ефективною. При прибутковій діяльності та зростанні фінансових можливостей щодо розширення обсягів діяльності підприємство збільшило обсяги енергопостачання, що позитивно позначилося на фінансових результатах та виявилось у зростанні прибутку та рентабельності. При зростанні економічного потенціалу скоротився чистий дохід, що вказує на погіршення ефективності використання майнових цінностей підприємства. Відзначено дефіцит власного оборотного капіталу, який дещо скоротився на кінець досліджуваного періоду. Стабільне збільшення прибутку від господарської діяльності, призвело до скорочення дефіциту власних оборотних коштів, що вказує на поступове зменшення фінансової залежності ПАТ «Миколаївобленерго» від зовнішніх кредиторів.

Проведений аналіз ліквідності ПАТ «Миколаївобленерго» визначив недостатній її рівень, що вказує на відсутність можливості погасити в досліджуваній період достатню частину поточних зобов'язань.

Скорочення суми поточних зобов'язань спричинило низький рівень показників ліквідності. Зменшення кредитів банку та скорочення поточних забезпечень сприяло зростанню поточної ліквідності. Факторне моделювання, як один із методів виявлення проблемних аспектів, визначило, що на зменшення валового прибутку негативно вплинула зміна фізичного обсягу реалізації, зміна структури й асортименту реалізованої продукції, зміна рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції. Виконання факторного аналізу операційного прибутку виявило позитивний вплив на операційний прибуток ПАТ «Миколаївобленерго» змін власного капіталу та чистої рентабельності енергопостачання. В цілому відбулась позитивна тенденція підвищення прибутковості. Визначено взаємозв'язок між відносним показником результативності діяльності та ресурсами або витратами підприємства.

Проведений аналіз ліквідності та прибутковості досліджуваного підприємства, а саме зниження показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Миколаївобленерго» свідчить про негативні зрушення у бік погіршення фінансового стану та зниження спроможності підприємства своєчасно виконати свої платіжні зобов'язання, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру. Разом з тим, показники рентабельності характеризують ефективність його роботи в контексті прибутковості на ринку енергопостачання. Це підтверджує теоретичні висновки щодо взаємозалежності ліквідності та прибутковості. Висока ліквідність (наявність, наприклад, значної суми грошей на поточному рахунку в банку) не дає змоги використовувати ці кошти в обороті, а, отже, отримати на них прибуток. В цьому випадку знижується прибутковість. Натомість вкладення усіх коштів в розвиток підприємства (насамперед, в основні засоби) знижує ліквідність, але забезпечує отримання прибутку. Враховуючи вищезазначене, доцільно оптимізувати розміри дебіторської та кредиторської заборгованості, що, своєю чергою, сприятиме оптимізації рівнів ліквідності і прибутковості.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1 Ризики управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання за сучасних умов

Електроенергетичній галузі притаманна специфіка, пов'язана з одномоментністю вироблення і споживання енергії, складним технологічним циклом її отримання, необхідністю централізованого диспетчерського оперативно технологічного керування всім комплексом в цілому, забезпечення надійності та безпеки функціонування, що робить електроенергетику матеріаломісткою, інтелектуальномісткою та наукомісткою галуззю з великим інвестиційним циклом [92, с. 70].

Специфічна особливість електроенергетичної галузі полягає в неможливості жорсткого планування обсягів виробництва, оскільки виробництво і споживання відбувається одночасно та обумовлюється ним. Обсяги енергетичного виробництва повністю залежать від споживачів і не можуть встановлюватися за бажаннями виробників [93].

Режимна особливість енергетики відображається через призму суттєвих нерівномірностей енергоспоживання, що в свою чергу, потребує відповідних режимів роботи енергопідприємств, регулювання виробництва енергії відповідно до споживання.

Склад ризиків у підприємницькій діяльності електроенергетики має змінний характер, тому для кожного суб'єкта галузі повинна бути розроблена своя система ранжування ризиків. Наявні ризики, їх вплив на енергоспоживання для енергоспоживаючих та енергогенеруючих підприємств піддають систематизації [92, с. 70]:

1. Ризики втрати майна, як результат:

- стихійних лих чи інших несприятливих зовнішніх, у тому числі, природних та кліматичних навантажень над розрахунковими;

- аварійних відключень у системах енергопостачання.

2. Ризики виникнення цивільної відповідальності, в тому числі:

- забруднення навколишнього середовища і заподіяння шкоди майну третіх осіб;

- недотримання договору поставок;

- розірвання договору з орендарем;

- якість (частоту, напругу – для електроенергії; температуру і тиск – для теплової енергії) товарів і послуг, що поставляються на ринки;

- шкоду, заподіяну життю та здоров'ю працівників компанії, забудовників і т.д.

3. Ризики втрати прибутку, тобто непрямих майнових збитків:

- внаслідок вимушених простоїв у роботі (непостачання палива);

- в результаті псування майна;

- внаслідок зміни кон'юнктури ринку;

- в результаті заміни застарілого обладнання,

- впровадження нової техніки і технології;

- через страйки і т.д.

4. Комерційні ризики, в тому числі:

- ризики, пов'язаний з обмеженням або відключенням споживачів (недопостачачами продукції);

- ризики невиконання фінансових зобов'язань;

- ризики неповернення кредиту і т.д.

5. Ринкові ризики обумовлені коливаннями цін в конкурентних секторах ринку, ліквідністю, кореляцією, в тому числі:

- ризики, пов'язаний з невідповідністю пропозиції нових і старих товарів і послуг платоспроможному попиту;

- ризики, пов'язані з цінами (тарифами) і витратами, тобто можливістю покриття за допомогою платоспроможного попиту витрат з виробництва,

розподілу і реалізації енергії або інших товарів чи послуг;

- ризики, пов'язаний з реалізацією товару на експорт;
- ризики митних обмежень;
- ризики впливу крупних транзакцій на параметри ринку тощо.

Крім цього, енергопідприємства схильні до ризику зміни купівельної спроможності грошей, оскільки безперервний процес реалізації електроенергії супроводжується формуванням дебіторської заборгованості (реалізація електроенергії, як правило, здійснюється в кредит, а розрахунок – за фактичними показниками засобів обліку) [91].

Посилення негативного впливу наявних ризиків торкається стійкості енергопостачання, як найважливішої складової енергетичних стратегій країни, а, отже, негативно впливає і на ліквідність та прибутковість як енергопідприємств в цілому, так і ПАТ «Миколаївобленерго».

Невиконання підприємством своїх зобов'язань негативно відображається на перспективах його подальшого існування. Визначені проблеми мають вивчатися при запровадженні ефективної політики управління ліквідністю підприємства. Саме тому необхідно звернути увагу на проблеми управління ліквідністю підприємства задля покращення його функціонування, підтримки стабільності фінансового стану підприємства, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання, підвищення ефективності роботи підприємства відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва.

Інвестиції та фінанси в електроенергетиці у світі переходять від викопного палива та великої централізованої інфраструктури до розподілених енергетичних ресурсів – відновлюваних джерел і систем накопичення та зберігання енергії знизилася на 35%, що дозволяє конкурувати з «піковими» газовими ТЕС [62].

Низька ефективність, високий питомий рівень споживання палива та його завищена ціна за формулою «Роттердам+», застаріле обладнання та необхідність частого ремонту збільшують операційні витрати для українських

ТЕС. А це призвело до того, що Україна у 2018 році мала найвищу вартість електроенергії від теплової генерації у світі — 70 дол за МВт-год. Навіть у ЄС, де діють високі податки на CO₂ та жорсткі вимоги до систем очищення димових газів від токсичних речовин, вартість виробництва 1 МВт була на 10 дол нижча [62].

Практика господарювання українських підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків та невиконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх ліквідності (платоспроможності).

Тому основними ризиками в діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» є несплата рахунків за спожиту електроенергію. Основні заходи щодо зменшення таких ризиків це – роз'яснювальна робота, претензійно-позовна робота, вручення попереджень та відключень.

На сьогодні відповідно до прийнятої «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» активно здійснюються проекти вдосконалення та технічного переоснащення підприємств, впровадження нових виробництв і технологічних процесів, які потребують комплексного захисту від ризиків та наслідків від їх настання [41].

Дана обставина в сукупності з такими факторами, як законодавчі норми, вимоги регулюючих органів, прагнення зберегти та збільшити вартість компанії, сприяють впровадженню комплексних систем управління ризиками, що дозволяють своєчасно виявляти загрози і вживати заходів щодо зниження імовірності їх реалізації, а також мінімізації потенційних негативних наслідків у разі здійснення ризиків.

У зв'язку із наведеними ризиками, проблемами, які в 2018 році мали значний вплив на діяльність ПАТ «Миколаївобленерго», стали: неповна сплата вартості спожитої електроенергії підприємствами житлово-комунального господарства, підприємствами суднобудування, організаціями державного та місцевих бюджетів, недосконалість податкового законодавства, дебіторська

заборгованість, пов'язана з минулими боргами споживачів, значна кредиторська заборгованість, здебільше за куповану електроенергію перед Енергоринком. Ступінь залежності від законодавчих або економічних обмежень висока, особливо від НКРЕКП.

Крім цього, ПАТ «Миколаївобленерго» залежить від законодавчих та економічних обмежень. Так, станом на 2018 рік Державна фінансова служба (ДФС) не відшкодувала ПАТ «Миколаївобленерго» переплату у розмірі 4 062 тис. грн., з авансових внесків з податку на прибуток, сплачених філіями, які виникли у минулих роках.

Незважаючи на прогресивність ведення обліку податку на додану вартість шляхом реєстрації податкових накладних в єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН) періодично виникають ускладнення в роботі ЄРПН – неправильно відображаються залишки на електронному рахунку, не реєструються, або реєструються із запізненням, податкові накладні, а будь-які помилки, навіть не з вини платника податку, призводять до накладання штрафних санкцій з боку ДФС.

Слід зазначити, що ПАТ «Миколаївобленерго» постійно змушене доводити свою невинуватість у судах із суперечок, що виникають у ході перевірок контролюючими органами. Так само, існують ускладнення і в роботі електронного кабінету платників податків, широко розрекламованого ДФС, але працюючого із періодичним збоями у роботі.

Регулятором на ринку електроенергії виступає НКРЕКП, яка перевіряє, дотримання умов та правил здійснення підприємницької діяльності з постачання, розподілу та передачі електроенергії. Так, у 2018 році НКРЕКП проведено позапланову перевірку ПАТ «Миколаївобленерго», за результатами якої складений акт перевірки ПАТ «Миколаївобленерго». Регулятором були встановлені порушення ліцензійних умов, результатом чого стало також зменшення тарифів у 2019 році на розподіл електроенергії на загальну суму 60 622 тис. грн.

Виключення з тарифу такої значної суми коштів матиме результатом:

погіршення розрахункової дисципліни;
зменшення доходів і відповідно податків;
потреба у додатковому залученні позикових коштів, що у свою чергу призведе до збільшення витрат на погашення відсотків;
неможливість оновлювати основні засоби.

Особливості здійснення енергопостачання зумовили відповідну систему реалізації, коли продукція оплачується покупцями після її продажу. У зв'язку з цим основним завданням ПАТ «Миколаївобленерго» має бути покращення управління дебіторською заборгованістю, а саме: моніторинг дебіторської заборгованості, контроль за постачанням енергоносіїв, складання картотеки дебіторів, проведення інкасації дебіторської заборгованості в наступному періоді, використання сучасних форм рефінансування [10, с. 48].

3.2 Прогнозування прибутковості суб'єкта господарювання на основі використання кореляційно-регресійного аналізу

Результат фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта визначається показниками прибутковості (прибутку, рентабельності) і аналізується з точки зору господарської діяльності. Головна мета фінансової діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» – досягнення прибутковості і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства для ефективного розвитку енергопостачання й отримання максимального прибутку.

Реалізація адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств здійснюється через розробку гнучкої фінансової політики. Гнучка фінансова політика підприємства охоплює сукупність заходів в сфері організації фінансових відносин з метою здійснення функцій і задач фінансового управління та реагування на вплив чинників зовнішнього середовища. Інструментом обґрунтування перспектив гнучкого розвитку

підприємства та адаптації фінансового механізму до змінних умов ринкової економіки є прогнозування [53, с. 120].

Відповідно до діючої в галузі системи взаємозаліків, при суттєвих відхиленнях фактичного рівня споживання електроенергії, підприємствам доводиться виплачувати постачальникам електроенергії значні штрафи. Оскільки клієнтами ПАТ «Миколаївобленерго» є суб'єкти державного значення – транспортні, нафтогазові, хімічні компанії, підприємства з безперервним циклом роботи, недопоставка їм електроенергії або їх тимчасове відключення неможливі. Один із засобів вирішення цієї проблеми (точного прогнозування попиту на електроенергію, мінімізації штрафних санкцій, зменшення витрат компанії) є отримання на ринку аналітичних інструментів моделювання та прогнозування заходів, що забезпечують необхідну точність прогнозу, а також дають можливість автоматизувати весь процес прогнозування з метою високої швидкості і точності моделювання, зменшення трудомісткості [92, с. 72].

Прогнози та аналізи – ключ до вибору найбільш раціональних варіантів управління підприємством для досягнення поставленої мети.

Ефективне управління сучасним підприємством неможливо без використання сучасних методів економіко-математичного моделювання та економічного та статистичного аналізу і прогнозування економічного розвитку. У процесі прогнозування різних фінансових показників можуть бути використані три групи методів: методи експертних оцінок, стохастичні і детерміновані методи [20 с. 132].

Прогнозування прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» здійснимо на основі використання кореляційно-регресійного аналізу.

Кореляційно-регресійний аналіз застосовується для знаходження щільності зв'язку між факторами та результативним показником, що не перебувають у функціональному зв'язку або, іншими словами, залежність між якими випадкова. Таким чином, в кореляційному аналізі оцінюється сила зв'язку, а в регресійному досліджується його форма.

Основне завдання кореляційно-регресійного методів аналізу полягає

в аналізі статистичних даних для виявлення математичної залежності між досліджуваними ознаками і встановлення за допомогою коефіцієнтів кореляції порівняльної оцінки щільності взаємозв'язку, який має певний числовий вираз.

Розрізняють парну і множинну кореляції. Парна кореляція – це зв'язок між двома показниками, один із яких є факторним, а другий – результативним.

Для багатофакторних моделей чи явищ доцільно використовувати методи множинного кореляційно-регресійного аналізу, які дають змогу вивчити та кількісно оцінити внутрішні і зовнішні наслідкові зв'язки між утворюючими модель факторами та встановити закономірності функціонування і тенденції розвитку досліджуваної результативної ознаки.

Джерелами інформації для оцінки даної економетричної моделі ПАТ «Миколаївобленерго» є фінансова звітність: баланс (форма № 1); звіт про фінансові результати (форма № 2); звіт про рух грошових коштів (форма № 3); звіт про власний капітал (форма № 4).

Кореляційно-регресійний аналіз забезпечує визначення впливу факторів, для яких не можливо побудувати жорстку детерміновану факторну модель. Для своєї реалізації, кореляційно-регресійний аналіз потребує виконання низки умов:

- для побудови рівняння регресії необхідна певна сукупність об'єктів: у нашому дослідженні – просторово-часова (дані по ПАТ «Миколаївобленерго» розподілялися за 2011-2018 роки за роками);
- необхідний достатній обсяг спостережень (за оцінками експертів кількість спостережень має хоча б у 3-4 рази перевищувати кількість факторів);
- сукупність має бути однорідною.

Кореляційно-регресійний аналіз розв'язує два основні завдання: визначення за допомогою рівняння регресії аналітичної форми зв'язку між результативним і факторним показниками та встановлення рівня щільності зв'язку між ними.

Використання регресійного аналізу дозволяє нам визначити функцію, згідно якої було встановлено вплив параметрів моделі на залежну змінну. В

загальному вигляді рівняння регресії з параметрами, що оцінюються, має наступний вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + a_2 X_2 + a_3 X_3 \quad (3.1)$$

Кореляційний аналіз складається з кількох етапів.

На першому етапі визначають фактори, які справляють вплив на результативний показник і відбирають найсуттєвіші для кореляційного аналізу. Тобто, у першу чергу необхідно побудувати кореляційне поле на основі даних періоду енергопостачання та чистого прибутку від енергопостачання й визначити взаємозв'язок між чистим прибутком (у) та показниками підприємства (х). Такими показниками обрано наступні показники: собівартість, валюта балансу, оборотні та необоротні активами, поточні зобов'язання, основні засоби та чисельність працівників.

За результатами аналізу не було встановлено зв'язок між параметрами чистого прибутку та собівартістю, власним капіталом, оборотними активами, основними засобами, необоротними активами, чисельністю працівників. Отже, чистий прибуток прямо не корелює з наведеними показниками. Так, за результатами аналізу зв'язку між даними параметрами було встановлено, що чистий прибуток та собівартість не корелюють між собою. Відсутність зворотної кореляції у даному випадку пояснюється тим, що безпосереднє збільшення собівартості прямо не пов'язане зі зростанням енергопостачання. При цьому доцільно зауважити, що зростання собівартості закономірно призводить до збільшення чистого доходу.

У той же час виявлено мультиколінеарність між чистим прибутком ПАТ «Миколаївобленерго» та валютою балансу і поточними зобов'язаннями.

Проведено оцінку регресійної статистики та тісноти зв'язку. Результати оцінки, що були проведені засобами MS Excel та модулем аналізу даних представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Регресійна статистика

Множественный R	0,678684331
R-квадрат	0,460612421
Нормированный R-квадрат	0,24485739
Стандартная ошибка	61173,85605
Наблюдения	8

Джерело: розраховано автором

Скорегований коефіцієнт детермінації R^2 становить 0,4606, це означає, що зміна результативної ознаки відбулась на 46,06 % через зміну факторів.

Нормований коефіцієнт кореляції становить $R=0,245$. Таким чином, модель можна вважати адекватною експериментальним даним і на підставі прийнятої моделі не доцільно проводити економічний аналіз і знаходити значення прогнозу.

Для визначення коефіцієнтів регресії моделі були використані наступні первинні дані, які відображають поточний стан виробництва (табл.3.2).

Таблиця 3.2 – Результати діяльності ПАТ Миколаївобленерго за 2011 – 2018 роки

Роки	Чистий прибуток	Валюта балансу	Поточні зобов'язання
2011	49005	885484	141686
2012	217133	967948	229015
2013	17417	998211	314940
2014	12422	1037149	353302
2015	13427	1021943	392185
2016	14436	1125649	529204
2017	16506	1164060	608774
2018	23084	1333389	816661

Джерело: розраховано автором

В результаті кореляційного аналізу отримано наступні показники (таблиця 3.3).

Для оцінки впливу факторної ознаки на результативну використовуються коефіцієнт еластичності, який дозволяє з'ясувати, на скільки відсотків змінюється результативна ознака при зміні факторної ознаки на один відсоток при фінансовому значенні інших факторів.

Таблиця 3.3 – Розрахунок коефіцієнтів моделі залежності чистого прибутку від валюти балансу та поточних зобов'язань

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t- статистика</i>	<i>P-Значение</i>
Y-пересечение	-1583771,491	1042939,52	-1,518565038	0,18933329
Переменная X 1	2,105532194	1,300491085	1,619028548	0,166365982
Переменная X 2	-1,457471288	0,823210115	-1,770473007	0,136864185

Продовження таблиці 3.3

<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>
-4264732,875	1097189,893	-4264732,88
-1,237486566	5,448550954	-1,23748657
-3,573600255	0,65865768	-3,57360026

Як свідчать результати найбільшу вагу має такий показник як валюта балансу $a=2,1055$. Відмінний знак коефіцієнту при показнику «поточні зобов'язання» $(-1,457)$ означає, що значне збільшення в структурі капіталу зобов'язань призводить до зниження результативного показника – чистого прибутку (прибутковості). Для подальшого аналізу обрано наступні фактори, що впливають на результатуючу ознаку:

- валюта балансу – 2,105;
- поточні зобов'язання – $(-1,457)$.

В результаті отримано рівняння регресії з параметрами, що оцінюються, має наступний вигляд:

$$Y = -4264732,9 + 2,1055X_1 - 1,4575X_2$$

Факторна дисперсія характеризує варіацію результативної ознаки, яка пояснюється чинниками, що увійшли у модель. Для оцінки впливу факторної ознаки на результативну використовуються коефіцієнт еластичності, який

дозволяє з'ясувати, на скільки відсотків змінюється результативна ознака при зміні факторної ознаки на один відсоток при фінансовому значенні інших факторів. Враховуючи вищезазначене, можна спрогнозувати прибутковість підприємства на 2019 рік.

Як свідчать результати найбільшу вагу має такий показник як валюта балансу $a=2,1055$. Отже, при зміні валюти балансу на 1 %, прибуток підприємства зросте на 2,106 %. Відмінний знак коефіцієнту при показнику «поточні зобов'язання» (-1,457) означає, що збільшення в структурі капіталу зобов'язань на 1 % призведе до зниження результативного показника – чистого прибутку (прибутковості) на -1,457 %.

Підсумовуючи викладене, можна відзначити, що для підвищення рівня прибутковості, на підприємстві повинні проводитися заходи тільки в наступному порядку:

- організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо);
- технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляється);
- економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо). Якщо почати проводити зміни не в такому порядку, то позитивні зрушення у ефективності діяльності будуть малопомітними, або відсутніми взагалі.

Можливими факторами ризику в господарській діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» є:

- старіння та знос основних засобів;
- низька платоспроможність споживачів продукції;
- форс-мажорні ризики;
- значна кредиторська та дебіторська заборгованість.

Отже, підвищення прибутковості необхідно розглядати як один із головних факторів підвищення ефективності діяльності ПАТ

«Миколаївобленерго» в цілому.

Для того щоб постійно забезпечувати зростання прибутковості, потрібно шукати невикористані можливості її збільшення, тобто резерви зростання прибутку. Резерви виявляються на стадіях планування та безпосереднього виробництва і реалізації продукції.

Стратегія управління ПАТ «Миколаївобленерго» має бути пов'язана з визначенням головної мети його функціонування. Найчастіше ця головна мета формулюється як досягнення певного рівня рентабельності на вкладений капітал і, відповідно, одержання певної маси чистого прибутку.

Одним із перспективних напрямків розвитку електричних мереж є приєднання альтернативних генеруючих потужностей. Іншим перспективним напрямком розвитку ринку є стимулювання споживачів до застосування електричного опалення і водопідігріву з одночасним збільшенням пропускної спроможності електричних мереж і потужності трансформаторних підстанцій.

З метою належного виконання функцій з розподілу, необхідно забезпечити впровадження використання сучасних засобів обліку електроенергії, які дозволяють дистанційно контролювати та управляти споживанням електричної енергії та величини потужності, та забезпечити щомісячно 100% зняття показів засобів обліку електричної енергії.

Зовнішніми чинниками, які впливають на діяльність ПАТ «Миколаївобленерго» є регуляторні акти Регулятора та імплементація Закону України «Про ринок електричної енергії» [86].

Фінансування Інвестиційної програми 2018 року становило 77 007,90 тис. грн. (без ПДВ), а саме:

1. Будівництво, модернізацію та реконструкцію електричних мереж та обладнання -56 056,33 тис. грн.
2. На заходи зі зниження та недопущення понаднормативних витрат електроенергії – 13 944,31 тис. грн.
3. Впровадження та розвиток інформаційних технологій – 4186,62 тис. грн.

4. Впровадження та розвиток систем зв'язку – 154,40 тис. грн.
5. Модернізація та закупівля колісної техніки – 2 630,00 тис. грн.
6. Інше (придбання пристроїв та приладів) – 36,24 тис. грн.

Основними напрямками використання інвестицій на 2018 рік були:

- розвиток, модернізація та реконструкція технологічного обладнання ПС, ТП та електричних мереж 0,4-150 кВ;
- удосконалення та оновлення парку засобів обліку споживання електроенергії;
- розвиток і модернізація пристроїв релейного захисту й автоматики;
- впровадження та розвиток інформаційних технологій;
- забезпечення підрозділів ПАТ «Миколаївобленерго» транспортом, у т.ч. спеціальним;
- забезпечення підрозділів ПАТ «Миколаївобленерго» випробувальними та вимірювальними приладами, пристроями тощо.

Запропонований план інвестиційних залучень передбачає комплекс заходів, спрямованих на поліпшення технічного стану ПС, ТП та електричних мереж з урахуванням підготовки їх до роботи у несприятливих погодних умовах, осінньо-зимовий період на найближчі роки, що має значно підвищити їх надійність та дозволить забезпечити безперервне електропостачання споживачів ПАТ «Миколаївобленерго».

Для підвищення прибутковості діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» визначені наступні стратегічні цілі:

1. Зменшення рівня ТВЕ.
2. Зменшення операційних витрат.

Для досягнення стратегічної цілі – зменшення операційних витрат, визначено наступні завдання:

1. Зменшення середньооблікової чисельності штатних працівників.
2. Підвищення продуктивності праці.
3. Зменшення непродуктивних операційних витрат.

Основним очікуваним результатом заходів щодо виконання стратегічного

плану АТ «Миколаївобленерго» є задоволення суспільних потреб і отримання прибутку та забезпечення надійного і якісного постачання електричної енергії споживачам, а також максимального потенціалу щодо подальшого розвитку та процвітання підприємства в майбутньому.

На виконання Інвестиційної програми 2019 року заплановано коштів на суму 90 147,00 тис. грн. (без ПДВ), у т.ч.:

1. Будівництво, модернізацію та реконструкцію електричних мереж та обладнання -67 654,96 тис. грн.
2. Заходи зі зниження та недопущення понаднормативних витрат електроенергії -13 466,69 тис. грн.
3. Впровадження та розвиток автоматизованих систем диспетчерсько-технологічного керування (АСДТК) - 566,40 тис. грн.
4. Впровадження та розвиток інформаційних технологій - 4 026,87 тис. грн.
5. Впровадження та розвиток систем зв'язку - 713,82 тис. грн.
6. Модернізація та закупівля колісної техніки - 2 358,18 тис. грн.

Основними напрямками використання інвестицій на 2019 рік є:

- розвиток, модернізація та реконструкція технологічного обладнання ПС, ТП та електричних мереж 0,4-150 кВ,
- удосконалення та оновлення парку засобів обліку споживання електроенергії;
- розвиток і модернізація пристроїв релейного захисту й автоматики;
- впровадження та розвиток інформаційних технологій;
- забезпечення підрозділів Товариства транспортом, у т.ч. спеціальним;
- забезпечення підрозділів товариства випробувальними та вимірювальними приладами, пристроями тощо.

Отже, запропонований план інвестиційних залучень передбачає комплекс заходів, спрямованих на поліпшення технічного стану ПС, ТП та електричних мереж з урахуванням підготовки їх до роботи у несприятливих погодних умовах, осінньо-зимовий період на найближчі роки, що має значно підвищити

їх надійність та дозволить забезпечити безперервне електропостачання споживачів товариства.

При цьому слід зауважити, що нова державна політика в електроенергетиці повинна бути спрямована на загальну демонополізацію галузі та планову відмову від використання вугілля на користь ВДЕ та нових потужностей балансування з урахуванням соціальних аспектів такого енергетичного переходу. Необхідно стимулювати інвестиції, створити умови для розвитку розподільчих мереж, підвищувати надійність та ефективність їх роботи, зокрема шляхом впровадження інформаційних технологій та систем управління попитом [90]

Логічним завершенням процесу стратегічного управління має бути оцінка отриманих результатів АТ «Миколаївобленерго». Звичайно, наслідки можуть бути як позитивні, так і негативні, але окремі результати можна спостерігати під час реалізації намічених заходів. Тому дуже важливим є налагодження системи постійного моніторингу за окремими етапами реалізації стратегічного управління фінансовими результатами АТ «Миколаївобленерго».

Доцільно зауважити, що енергетичною стратегією України до 2030 року визначено доцільність освоєння нетрадиційних видів джерел електроенергії (НВДЕ) [41], які слід розглядати як важливий фактор підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження антропогенного впливу енергетики на довкілля. Масштабне використання потенціалу НВДЕ в Україні має не тільки внутрішнє, а й значне міжнародне значення як вагомий чинник протидії глобальним змінам клімату планети в цілому, покращання загального стану енергетичної безпеки Європи, зокрема.

Тому шляхи та напрями стратегічного розвитку НВДЕ в нашій країні повинні сприяти солідарним зусиллям Європейської спільноти у галузі енергетики та відповідати основним принципам Зеленої книги «Європейська стратегія сталої, конкурентоздатної та безпечної енергетики» (Брюссель, 8.3.2006. COM(2006) 105). Окрім цього, в Стратегії зазначено, що освоєння нетрадиційних і поновлювальних джерел енергії необхідно розглядати як

найважливіший фактор підвищення рівня енергетичної безпеки і зниження антропогенного впливу енергетики на довкілля.

Маштабне використання потенціалу нетрадиційних джерел енергії має не лише внутрішнє, але й важливе міжнародне значення як вагомий фактор протидії глобальним змінам клімату на планеті, покращення загального стану безпеки Європи. Стратегія передбачає, що розвиток відновлювальних джерел енергії забезпечить значний ефект скорочення використання традиційних джерел енергії, викидів шкідливих та парникових газів, покращить загальний екологічний стан навколишнього середовища.

Отже, з метою підвищення результативності діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку, що має забезпечити достатній рівень ліквідності. Для максимізації прибутку підприємства необхідно, насамперед, виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці.

3.3 Стратегічні орієнтири управління ліквідністю суб'єкта господарювання

Ліквідність підприємства як складне економічне явище пов'язана з різноманітними ризиками і саме, певною мірою, є мірилом ризику втрати платоспроможності підприємства. Управління може бути ефективним, тільки якщо менеджмент орієнтується в прийнятті рішень, в першу чергу стратегічних, на єдиний цільовий кількісний показник – зростання цінності бізнесу як для власників, так і для інших категорій зацікавлених осіб. Цінність

компанії змінюється в момент прийняття управлінських, насамперед стратегічних рішень. Ціннісна та прибуткова пропозиції складають основу стратегії – що підприємство пропонує покупцям і як отримує вигоду від своєї пропозиції [73, с. 17].

Критерій оптимізації ризику прибутковості і ліквідності має пронизувати весь процес фінансового управління ПАТ «Миколаївобленерго». Стратегічні орієнтири управління ліквідністю, які, в першу чергу, будуються на цінності (забезпечення прибутковості), мають сприяти ПАТ «Миколаївобленерго» зайняти домінуючу позицію серед конкурентів.

Стратегія управління ліквідністю ПАТ «Миколаївобленерго» значною мірою залежить від ступеня ліквідності його активів. У ПАТ «Миколаївобленерго», як і у більшості випадків, основними проблемами, що зумовлюють недостатній рівень ліквідності та прибутковості підприємства є:

- низький рівень розрахунково-платіжної дисципліни;
- високий рівень низьколіквідних активів у загальній вартості майна підприємства (70,8 % на кінець 2018 року);
- низький рівень окупності капітальних вкладень;
- відсутність страхових фондів [96, с. 336].

Автори монографії [21] зауважують, що цілі і завдання розвитку підприємства припускають, що прогнози ліквідності та платоспроможності можуть здійснюватися за різними напрямками:

1) при сприятливому фінансовому стані майбутній рівень ліквідності та платоспроможності визначається, виходячи з необхідності реалізації завдань розвитку підприємства;

2) при негативній динаміці показників ліквідності цільовою установою є досягнення необхідного їх рівня шляхом реструктуризації балансу, вживання заходів щодо зростання прибутковості й рентабельності тощо [21, с. 133].

При цьому планове значення коефіцієнту загальної ліквідності можна змінити в результаті зміни величини поточних зобов'язань та / або вартості оборотних активів. Збільшення величини оборотних активів та / або зменшення

суми поточних зобов'язань призведе до збільшення коефіцієнту загальної ліквідності. Що стосується коефіцієнта поточної ліквідності, то збільшення даного коефіцієнта можливе за рахунок збільшення вартості оборотних активів та / або за рахунок зменшення величини поточних зобов'язань та / або за рахунок зменшення суми запасів. У свою чергу, на підвищення показника абсолютної ліквідності може вплинути збільшення суми грошових коштів та / або зменшення величини поточних зобов'язань. Показник чистого оборотного капіталу може змінитися внаслідок зміни величини поточних активів та поточних пасивів. Таким чином, на основі визначених напрямів зміни прогнозних значень складових показників ліквідності, можна управляти ліквідністю підприємства [70, с. 48].

Отже, розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансово-економічної діяльності будь-якого підприємства, у тому числі і у ПАТ «Миколаївобленерго». Вони нерозривно пов'язані з вхідними та вихідними грошовими потоками, які складають основу процесу забезпечення безперервної діяльності суб'єкта господарювання. Затягування строків отримання платежів та погашення зобов'язань призводить до сповільнення операційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей з урахуванням фактора часу має тенденцію до зниження, що в свою чергу негативно впливає на їх покупну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств [77, с. 384].

Слід мати на увазі додаткові витрати на оплату капіталу, що виникають у зв'язку з відволіканням коштів у дебіторську заборгованість:

- чим довший період погашення заборгованості, тим менший дохід від коштів, вкладених у дебіторів (адже дебіторська заборгованість, як і інші активи, повинна давати прибуток, який за інших однакових умов тим вищий, чим вища оборотність);

- кошти у заборгованості можуть знецінюватись через інфляцію;

- як і для інших активів, для фінансування заборгованості потрібне відповідне джерело коштів, яке, звичайно, теж має свою ціну.

Тому фінансовий стан ПАТ «Миколаївобленерго» в значній мірі визначається відповідністю надходження коштів за часом і обсягом та необхідній потребі в них для покриття поточних зобов'язань. Характерною рисою сучасних підприємств, у тому числі і ПАТ «Миколаївобленерго», є значна частка дебіторської заборгованості в складі оборотних активів (51,4 % у 2018 році), а відповідно, і кредиторської – у складі поточних пасивів (66,2 %), що визначає їх значущість у системі управління грошовими потоками.

Підтримання належного рівня платоспроможності та ліквідності підприємства досягається шляхом відповідної організації руху грошових потоків. Взаємозв'язок стану дебіторської та кредиторської заборгованостей ПАТ «Миколаївобленерго» і процесу формування чистого грошового потоку наведено у скороченій формі балансу підприємства (додаток М).

Абсолютні показники форми балансу свідчать, що визначальним фактором змін, які мали місце, є зміна чистих оборотних активів, основну частину яких представляють саме зміни дебіторської та кредиторської заборгованостей. Як свідчать дані додатку М, дебіторська заборгованість у складі загальних активів ПАТ «Миколаївобленерго» становить 15 %, у якій переважну частину займає дебіторська заборгованість за товари, послуги (151671 тис. грн, або відповідно 75,8 % від загальної заборгованості на кінець 2018 року). Кредиторська заборгованість за товари, послуги, яка займає 40,5 % від загальних поточних зобов'язань, є вагомим джерелом фінансування ПАТ «Миколаївобленерго».

Зважаючи на те, що розмір кредиторської заборгованості сумарно вище дебіторської, ПАТ «Миколаївобленерго» не має достатньої ліквідності: коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл 0,332) нижче 1; відзначено суттєвий дефіцит власного оборотного капіталу (60,8 % у структурі капіталу). Отже, кредиторська заборгованість підприємства фінансує частку коштів, які відволікаються у дебіторську заборгованість, та дефіцит власних оборотних коштів, про що свідчать три останні коефіцієнти у додатку М. Таким чином, визначальним фактором змін, є зміна чистих оборотних активів, а саме: зміни

дебіторської та кредиторської заборгованостей. З метою ефективного управління дебіторською заборгованістю ПАТ «Миколаївобленерго» має виконувати певні заходи (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Заходи для ефективного управління дебіторською заборгованістю ПАТ «Миколаївобленерго»

Заходи	Зміст реалізації заходів
Попередня перевірка клієнтів	Підприємство має здійснювати попередню перевірку клієнтів щодо можливості своєчасного погашення ними заборгованості
Формування рейтингу кредитоспроможності клієнтів	Сформувати рейтинг кредитоспроможності клієнтів і відмовитися від подальшої співпраці з клієнтами з низьким кредитним рейтингом. При цьому потрібно врахувати такі чинники, як загальний термін співробітництва із клієнтом, середньомісячний обсяг продажів або вартість наданих послуг, швидкість обороту дебіторської заборгованості клієнта, суми й терміни простроченої дебіторської заборгованості, оцінка важливості клієнта для підприємства
Визначення умов надання товарного кредиту	Визначити критерії надання товарного кредиту, його граничний розмір, терміни відстрочення повернення боргу, розмір та порядок надання знижок, формуштрафних санкцій
Класифікація дебіторської заборгованості за різними ознаками	Класифікувати дебіторську заборгованість з різними ознаками (з боржниками, строками виникнення та термінами погашення, підставами виникнення дебіторської заборгованості) з метою встановлення групи основних клієнтів, які забезпечують підприємству найбільший прибуток і втрачати яких небажано; визначити групи неплатників, у яких необхідно вимагати термінове погашення боргу; встановити види продукції чи наданих послуг, з якими найбільш імовірно виникнення заборгованості
Планування заходів по роботі з кожним клієнтом	Розробити план заходів по роботі з кожним клієнтом з визначенням термінів, відповідальних, оцінки витрат, а також отриманого ефекту
Ведення реєстру дебіторської заборгованості	Організувати ведення реєстру дебіторської заборгованості та виокремити прострочену дебіторську заборгованість
Оцінювання вартості й швидкості обороту дебіторської заборгованості	Провести реальне оцінювання вартості та швидкості обороту дебіторської заборгованості
Встановлення зв'язку системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості	Встановити зв'язок системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості, також розробити та затвердити положення про мотивацію за досягнутими результатами
Контроль з погашенням дебіторської заборгованості	Внести інформацію щодо запланованих сум погашення дебіторської заборгованості до фінансового плану підприємств і здійснювати контроль за його виконанням
Запровадження сучасних методів управління дебіторською заборгованістю	Запроваджувати інші сучасні методи управління дебіторською заборгованістю, такі як факторинг, страхування фінансових ризиків, використання оплати векселями

Розробку заходів щодо зниження ризику та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на підприємстві доцільно проводити, використовуючи наступний механізм:

1. Застосування гнучких форм розрахунків дозволяє прискорити оборот дебіторської заборгованості, грошових коштів, запасів і зобов'язань підприємства, а отже покращити його фінансовий стан.

До методів прискорення обороту дебіторської заборгованості можна віднести факторинг (придбання банком прав грошових вимог на виручку за послуги, поставлені підприємством на умовах товарного кредиту) та використання при наданні послуг договорів з гнучкими формами оплати.

2. Система взаєморозрахунків є інструментом погашення взаємних вимог підприємств, тобто це спосіб виконання зобов'язань, при якому погашаються зустрічні вимоги контрагентів. Використання цієї системи взаєморозрахунків дозволить прискорити оборотність дебіторської заборгованості та спростити розрахунки між контрагентами.

3. Побудова ефективної системи менеджменту на підприємстві на основі «центрів відповідальності».

4. Розробку методів та підходів щодо стягнення простроченої дебіторської заборгованості необхідно проводити ПАТ «Миколаївобленерго» з метою побудови чіткого алгоритму роботи у разі виникнення заборгованості по контрагентах.

Таким чином, проведений аналіз підтвердив високу значущість одночасного, паралельного управління товарною дебіторською та кредиторською заборгованостями для забезпечення ефективного управління грошовими потоками ПАТ «Миколаївобленерго». А це означає, що необхідно забезпечувати відповідність їх змін за обсягами та строками, які дозволяють реалізувати цілі та завдання розвитку підприємства.

Сутність забезпечення грошових потоків полягає в збалансованості позитивних та негативних грошових потоків у часі та за центрами відповідальності [55, с. 11]. Дефіцит грошового потоку породжує зниження

ліквідності активів та рівня платоспроможності підприємства, зростання обсягів кредиторської заборгованості та виникнення затримок платежів за кредитним ресурсам.

Ефективна система управління грошовими потоками, яка організована з урахуванням відповідних принципів, створює основу значних темпів розвитку підприємства, збалансованості суми надходжень від основних видів господарської діяльності та постійного зростання ринкової вартості [61, с. 308].

Із позиції управління грошовими коштами політика у відношенні немонетарних активів в певній мірі може бути віднесена до рішень тактичного і навіть стратегічного характеру, тоді як принципи управління кредиторською заборгованістю мають безпосереднє відношення до регулювання поточної фінансової діяльності в плані циркуляції грошових коштів на підприємстві. Така оцінка дається з допомогою показника тривалості фінансового циклу (рис. 3.1).

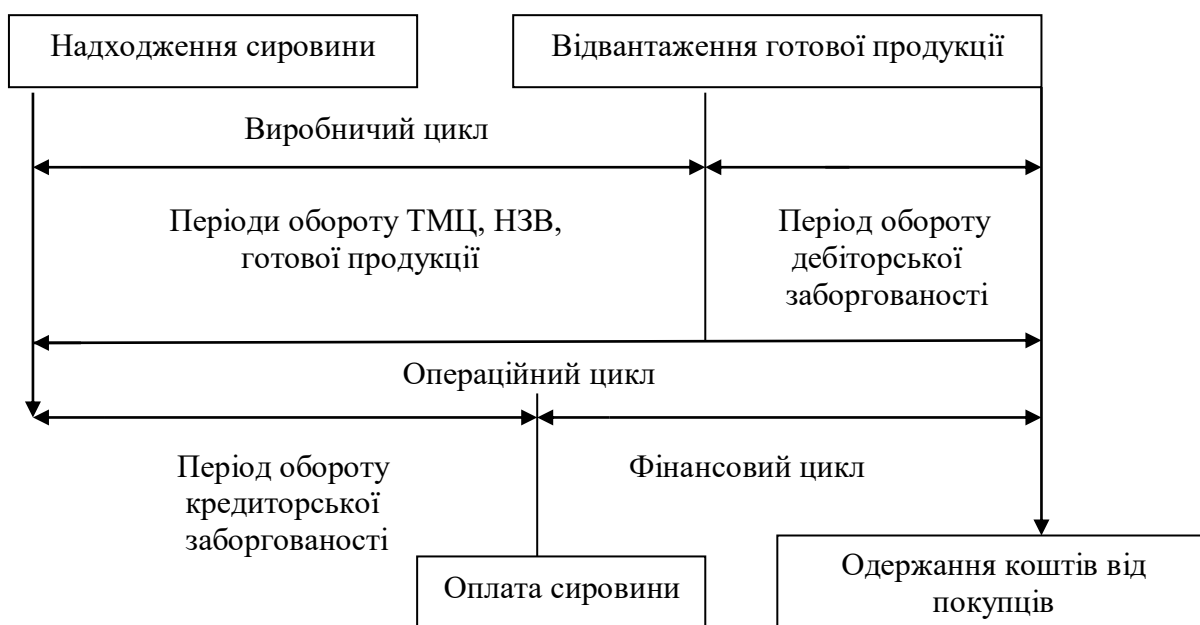

Рисунок 3.1 – Складові операційного і фінансового циклів ПАТ «Миколаївобленерго» [28, с. 57]

Реалізація заходів щодо зупинення негативних процесів стосовно

ліквідності ПАТ «Миколаївобленерго» повинна бути спрямована на зменшення періоду обороту кредиторської заборгованості шляхом її реструктуризації та збільшення виручки на основі підвищення ефективності використання оборотних активів.

Про адекватність обраної антикризової тактики буде свідчити зменшення від'ємного значення тривалості фінансового циклу по модулю з наступним досягненням позитивної величини.

Усунення низької ліквідності характеризується тенденцією збільшення фінансового циклу за рахунок більш інтенсивного скорочення періоду погашення кредиторської заборгованості порівняно із зменшенням тривалості операційного циклу [28, с. 59].

Оскільки спроможність погашати свої зобов'язання визначається наявністю у підприємства активів, які мають різний рівень ліквідності, тому умовою цього є наявність таких активів.

При більш довгострокових оцінках основну увагу слід зосередити на прогнозуванні чистого доходу, грошових потоків у результаті основної, інвестиційної і фінансової діяльності.

Однією з основних проблем зростання кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства вважаємо недосконалість управління його грошовими потоками. Оперативне управління грошовими ресурсами – планування грошових потоків і ефективне управління підприємством – неможливе без оперативного контролю дебіторської та кредиторської заборгованості.

Так, зменшення обсягів дебіторської заборгованості, насамперед у сфері енергопостачання, розцінюється позитивно. Бажано, щоб структура дебіторської заборгованості не містила простроченої, безнадійної, віднесеної до резерву сумнівних боргів заборгованості. Для цього варто прискорити розрахунки з дебіторами, використовуючи різноманітні форми рефінансування, або іншими словами, переведення дебіторської заборгованості в інші ліквідні форми оборотних активів, що надасть можливість збільшити ліквідні активи

[55, с. 10].

Основними формами рефінансування визначено: факторинг, форфейтинг, облік векселів, спонтанне фінансування та інші. Всі вони базуються на тому, що витрати, які спрямовані на рефінансування не повинні перевищувати очікуваний прибуток від використання вивільнених коштів, збільшувати вартість короткострокових кредитів для підтримки платоспроможності та інфляційних витрат, що виникають у випадку затримки платежів.

При цьому ПАТ «Миколаївобленерго» може використовувати різноманітні методи, які можна поділити на такі групи:

- юридичні – претензійна робота, подача позову до суду;
- економічні – фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачань продукції;
- психологічні – нагадування по телефону, факсу, пошті, використання ЗМІ чи поширення інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу;
- фізичні – арешт майна боржника органами державної виконавчої служби.

Застосування цих методів залежить від строку заборгованості.

5. Застосування сучасних форм рефінансування та реструктуризації є одним із головних етапів в політиці управління дебіторською заборгованістю.

Необхідність реструктуризації дебіторської заборгованості може виникнути не лише у разі загрози банкрутства контрагента, а й при виявленні симптомів кризи, пов'язаної із зниженням рівня абсолютної платоспроможності, виникненням постійної потреби у залученні додаткових позикових коштів для здійснення поточних платежів.

Реструктуризація дебіторської заборгованості передбачає розробку заходів спрямованих на зміну структури зобов'язань підприємства, і може розглядатися як сукупність заходів, які підвищують рівень його ліквідності та прибутковості.

Головним в реструктуризації дебіторської заборгованості є її

рефінансування (переведення дебіторської заборгованості в інші, ліквідні, форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції тощо), основними формами якого можуть бути: факторинг, облік векселів, форфейтинг, продаж продукції з відстрочкою платежу. Вибір тієї чи іншої форми рефінансування здійснюється підприємством самостійно виходячи з фінансової стратегії розвитку, рівня менеджменту, ситуації на ринку.

Проведення роботи з реструктуризації товарної дебіторської заборгованості ПАТ «Миколаївобленерго» потребує чітко визначеної послідовності дій. Концептуальна схема такого процесу зображена на рис. 3.2.

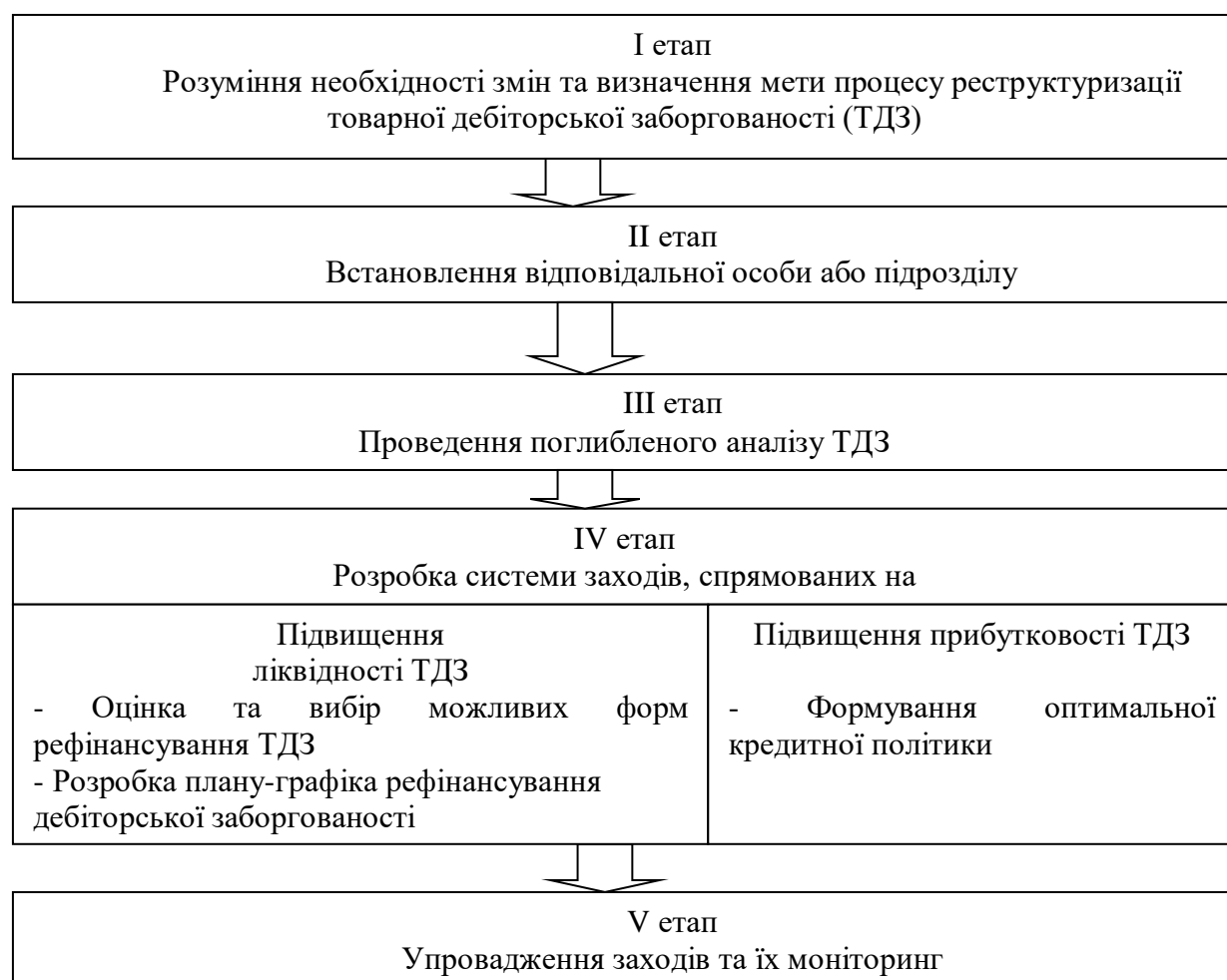

Рисунок 3.2 – Концептуальна схема процесу реструктуризації товарної дебіторської заборгованості ПАТ «Миколаївобленерго»

Другий етап процесу реструктуризації дебіторської заборгованості

пов'язаний із призначенням відповідальної особи або керівника групи спеціалістів. Відповідальна особа повинна мати безпосередній зв'язок із фінансовою роботою на підприємстві, а члени команди спеціалістів можуть належати й до інших підрозділів, крім фінансового (наприклад: відділ збуту, бухгалтерія).

До команди на тимчасових засадах можуть залучатися зовнішні консультанти, які привнесуть свій досвід у здійснення реструктуризації товарної дебіторської заборгованості.

Третій етап реструктуризації товарної дебіторської заборгованості — проведення поглибленого її дослідження. Основним завданням на цьому етапі є оцінка рівня й складу товарної дебіторської заборгованості підприємства, а також ефективності інвестованих у неї фінансових ресурсів.

6. Використання методик захисту дебіторської заборгованості від знецінення актуальні в умовах інфляційної економіки, яка спостерігається у сучасний момент. Потреба в цьому обумовлена тим, що погашення дебіторської заборгованості відбувається через певний проміжок часу з урахуванням фактору інфляції за номінальною вартістю її виникнення. Таким чином справжня вартість погашеної дебіторської заборгованості менша за обсягом виникнення на розмір втрат підприємства.

Поряд з дебіторською заборгованістю підприємства варто розглядати і кредиторську, яка інтерпретується як залучення деякої частки оборотних коштів у господарську діяльність. При цьому в процесі дослідження кредиторської заборгованості з позиції ліквідності звертають увагу на склад, структуру, якість та співвідношення її з дебіторською заборгованістю.

Успішне управління кредиторською заборгованістю постійно пов'язане з контролем за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості та моніторингом стану розрахунків за простроченою заборгованістю. Ідеальним для будь-якого підприємства вважається таке співвідношення коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10-20% [55, с. 11].

Підвищення швидкості оборотності дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською дає змогу підприємству отримувати грошові ресурси від дебіторів та спрямовувати їх на погашення боргів кредиторам. Такий вектор поведінки ПАТ «Миколаївобленерго» свідчитиме про його виважену кредитну політику.

Реалізація заходів щодо зупинення кризового процесу повинна бути спрямована на зменшення періоду обороту кредиторської заборгованості шляхом її реструктуризації та збільшення виручки на основі підвищення ефективності використання оборотних активів. Про адекватність обраної антикризової тактики буде свідчити зменшення від'ємного значення тривалості фінансового циклу по модулю з наступним досягненням позитивної величини.

Усунення неплатоспроможності характеризується тенденцією збільшення фінансового циклу за рахунок більш інтенсивного скорочення періоду погашення кредиторської заборгованості порівняно із зменшенням тривалості операційного циклу.

Стратегія управління ліквідністю підприємства повинна обов'язково поєднуватися з управлінням поточними пасивами, оскільки від їхньої узгодженості залежить формування та можливість нарощення чистого оборотного (робочого) капіталу. При цьому важливе значення має обрана стратегія фінансування оборотних активів. У теорії фінансового менеджменту виділяють чотири моделі її реалізації: ідеальну, агресивну, консервативну та компромісну [89, с. 584].

Ідеальна модель полягає в тому, що довгострокові пасиви встановлюються на рівні необоротних активів, а короткострокові зобов'язання – оборотних активів. У цих умовах у підприємства відсутні як власні оборотні кошти, так і робочий капітал. У реальному житті ідеальна модель практично не застосовується через те, що вона є досить ризиковою, оскільки не передбачає формування резерву платоспроможності [139, с. 140].

Агресивна модель фінансування оборотних активів полягає в тому, що довгострокові пасиви є джерелом покриття необоротних активів та постійної

частини оборотних, тобто їх мінімуму, який необхідний для здійснення господарської діяльності, визначеного на основі нормування без урахування страхових запасів. У цьому разі змінна частина оборотних активів у повному обсязі забезпечує погашення короткострокових зобов'язань. Робочий капітал дорівнює постійній частині оборотних активів. З позиції ліквідності та поточної платоспроможності дана стратегія також є ризикованою, оскільки обмежуватися лише мінімумом поточних активів досить складно. Таку стратегію фінансування оборотних активів може дозволити собі підприємство, яке не має проблем з отриманням короткострокових кредитів або комерційних кредитів постачальників. Окрім того, агресивна політика здатна знизити ризик неплатоспроможності, але не може забезпечити високої рентабельності активів.

Консервативна модель фінансування оборотних активів передбачає, що змінна частина поточних активів також окривається довгостроковими пасивами. дана модель застосовується на початкових стадіях діяльності підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування.

Компромісна модель фінансування оборотних активів найбільш реальна. Сутність її полягає в тому, що необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно 0,5 змінної частини поточних активів покриваються довгостроковими пасивами. В. В. Нагайчук зауважує, що при її використанні в окремі періоди господарської діяльності підприємство може мати надмірні обсяги оборотних активів, що негативно впливатиме на розмір прибутку [71, с. 120]. Отже, обираючи стратегію фінансування оборотних активів, необхідно орієнтуватися на бажане співвідношення між рівнем рентабельності та рівнем ризику втрати платоспроможності підприємства, яке оцінюється необхідною величиною робочого капіталу.

Визначимо оптимальну структуру оборотного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків за допомогою таблиці 3.2.

Постійна частина оборотних активів – це той мінімум, що необхідний для

операційної діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» і величина якого не залежить від сезонних коливань обсягу виробництва і реалізації продукції. З огляду на те, що поточна діяльність підприємств протікає в досить нестабільному зовнішньому середовищі, то необхідний мінімум цих активів для її здійснення можна вважати умовно-постійною частиною. Як зауважує Н. О. Власова, їх величина може бути визначена як постійна лише в короткостроковому періоді [21, с. 100-101]. Як правило, вона фінансується за рахунок власного капіталу і довгострокових позикових коштів.

Таблиця 3.2 – Вихідна інформація для визначення структури оборотного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показники	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Необоротні активи	897640	79,7	942587	81,0	944216	70,8
Оборотні активи	228009	20,3	221473	19,0	389181	29,2
у тому числі:						
- постійна частина	121570	10,8	129211	11,1	204009	15,3
- змінна частина	106439	9,5	92262	7,9	185172	13,9
Сукупний капітал	1125649	100,0	1164060	100,0	1333389	100,0

Змінна частина оборотних активів схильна до коливань у зв'язку із сезонною зміною обсягів діяльності. Фінансують її звичайно за рахунок короткострокового позикового капіталу, а при консервативному підході – частково й за рахунок власного капіталу, що і спостерігаємо у ПАТ «Миколаївобленерго».

Враховуючи інформацію таблиці 3.2, розрахуємо розмір власного та позикового капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» при використанні різних підходів до фінансування окремих груп активів. Варіант фінансування активів обирається залежно від поглядів власників підприємства. Цей метод, на нашу думку, дає змогу врахувати особливості кожного підприємства та погляди засновників [12, с. 221] (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Розрахунок розміру капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» з метою мінімізації рівня фінансового ризику, тис. грн.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
1. Загальна сума активів, тис. грн.	1125649	1164060	1333389
2. Необоротні активи, тис. грн.	897640	942587	944216
3. Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	121570	129211	204009
4. Власний капітал + довгостроковий позиковий капітал (р. 2 + р.3) , тис. грн.	1019210	1071798	1148225
5. Короткостроковий позиковий капітал (р. 1 - р.4), тис. грн.	106439	92262	185164
6. Частка власного капіталу ($[p.4 / p.1] \times 100$), %	90,5	92,1	86,1
7. Частка позикового капіталу ($[p.5 / p.1] \times 100$), %	9,5	7,9	13,9

Для визначення нормативного значення коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності і фінансового левериджу необхідно керуватися фактично сформованою структурою активів (див. табл. 3.3).

Загальноприйняті підходи до фінансування активів (агресивний, помірний, консервативний) викладені Г. В Савицькою (табл. 3.4).

Проте, необхідно зазначити, що, окрім трьох видів політики формування активів, підприємства можуть обирати й інші, які передбачають зміну пропорцій використання окремих джерел капіталу для формування певних елементів активів. У процесі такого вибору враховують індивідуальні особливості підприємства.

Таблиця 3.4 – Підходи до фінансування активів підприємства [89, с. 584]

Вид активу	Частка на кінець 2018 року, %	Підходи до їхнього фінансування		
		агресивний	помірний	консервативний
Необоротні активи	70,8	40 % — ДЗК 60 % — ВК	20 % — ДЗК 80 % — ВК	10 % — ДЗК 90 % — ВК
Постійна частина оборотних активів	15,3	50 % — ДЗК 50 % — ВК	25 % — ДЗК 75 % — ВК	100 % — ВК
Змінна частина оборотних активів	13,9	100 % — КЗК	100 % — КЗК	50 % — ВК 50 % — КЗК

*де ДЗК – довгостроковий залучений (позиковий) капітал,

ВК – власний капітал,

КЗК – короткостроковий залучений (позиковий) капітал.

Визначимо нормативну величину коефіцієнтів концентрації власного

(Квк), концентрації залученого (позикового) капіталу (Кзк) і фінансового левериджу (Кфл) у фінансуванні оборотних активів підприємства у 2018 році :

а) при агресивній фінансовій політиці :

$$K_{\text{вк}} = 70,8 \times 0,6 + 15,3 \times 0,5 + 13,9 \times 0 = 50,138 \%;$$

$$K_{\text{зк}} = 70,8 \times 0,4 + 13,3 \times 0,5 + 33,9 \times 1 = 49,863 \%;$$

$$K_{\text{фл}} = 50,138 : 49,863 = 0,995 \%;$$

б) при помірній фінансовій політиці :

$$K_{\text{вк}} = 47,9 \times 0,8 + 28,3 \times 0,75 + 23,8 \times 0 = 68,126 \%;$$

$$K_{\text{зк}} = 47,9 \times 0,2 + 28,3 \times 0,25 + 23,8 \times 1 = 31,875 \%;$$

$$K_{\text{фл}} = 40,436 : 59,564 = 0,468 \%;$$

в) при консервативній фінансовій політиці :

$$K_{\text{вк}} = 47,9 \times 0,9 + 28,3 \times 1,0 + 23,8 \times 0,5 = 85,976 \%;$$

$$K_{\text{зк}} = 100 - 83,319 = 14,023 \%;$$

$$K_{\text{фл}} = 16,681 : 83,319 = 0,163 \%.$$

Отримані результати розрахунків нормативних величин коефіцієнтів концентрації власного (Квк), концентрації залученого (позикового) капіталу (Кзк) і фінансового левериджу (Кфл) у фінансуванні оборотних активів ПАТ «Миколаївобленерго» у 2017 році систематизовано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Визначення структури оборотного капіталу ПАТ «Миколаївобленерго» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показник	Граничні значення показників при різних підходах до фінансування оборотних активів, %			Фактичні значення показників
	агресивний підхід	помірний підхід	консервативний підхід	
Квк	50,138	59,564	83,319	0,254
Кзк	49,863	40,436	16,681	0,746
Кфв	0,995	0,679	0,200	2,938
Фактичний тип політики фінансування майна в 2018 р.				агресивна

Зважаючи на доцільність проведення ПАТ «Миколаївобленерго» помірної фінансової політики, за розрахунками підприємство має реальний розмір власного капіталу в 2018 році (див. табл. 2.2) суттєво менший за потребу на 34,2 % (25,4 – 59,6). Позиковий же капітал, навпаки, більше розрахованої у таблиці 2.2 його суми на 34,6 % (74,6 – 40,44).

Судячи з фактичного рівня цих коефіцієнтів станом на 2018 рік (0,254; 0,746; 2,938), можна зробити висновок, що підприємство проводить фінансову політику, яка є агресивною, тому ступінь фінансового ризику суттєво перевищив нормативний рівень при сформованій структурі активів підприємства.

Тактика фінансової діяльності ПАТ «Миколаївобленерго» орієнтована на швидке отримання високих прибутків у короткостроковому періоді з врахуванням високого рівня фінансового ризику, що в умовах невизначеності вважаємо не зовсім прийнятним.

З метою забезпечення ліквідності активів ПАТ «Миколаївобленерго» пропонується дотримуватись оптимального співвідношення обсягу реалізації і товарних запасів, для чого необхідно розраховувати наступні показники:

- співвідношення обсягу реалізації (без ПДВ і акцизів) і товарних запасів;
- співвідношення товарних запасів і чистого оборотного капіталу.
- політикою формування структури капіталу (що відображається коефіцієнтом фінансового ліверіджу) чи відповідно політикою фінансування активів (що відображається коефіцієнтом ліверіджа активів);
- політикою формування складу активів (що відображається коефіцієнтом оборотності активів).

Висновки за розділом 3

З метою дослідження проблем управління ліквідністю та прибутковістю ПАТ «Миколаївобленерго», як підприємства з постачання електроенергії, визначено його особливості, які відзначені за сучасних умов та стосуються, насамперед, специфічної особливості, яка характерна для електроенергетичної галузі. Так, на даному підприємстві не має можливості щодо жорсткого планування обсягів виробництва, оскільки виробництво і споживання відбувається одночасно. Обсяги енергетичного виробництва повністю залежать від споживачів і не можуть встановлюватися за бажаннями виробників.

З'ясовано наявність ризиків, які впливають на електроспоживання для підприємств енергопостачання, а саме: ризики втрати майна, ризики виникнення цивільної відповідальності, ризики втрати прибутку, тобто непрямих майнових збитків, комерційні ризики, ринкові ризики обумовлені коливаннями цін в секторах ринку, ліквідністю, кореляцією; ризику купівельної спроможності грошей за рахунок формування дебіторської заборгованості.

Значна роль прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і працівників визначають необхідність ефективного і безперервного управління ним. Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства.

Досягнення достатнього рівня прибутковості підприємства є результатом розроблення та реалізації відповідної стратегії розвитку підприємства та вчасного її коригування відповідно до потреб підприємства та ринку.

Здійснено прогнозування прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» на основі використання кореляційно-регресійного аналізу на 2019 рік. Результати аналізу засвідчили найбільшу вагу показника валюти балансу, що вказує на зростання прибутку підприємства за рахунок цього показника на 2,106 % при

зміні валюти балансу на 1 %. Знак коефіцієнту при показнику «поточні зобов'язання» (-1,457) означає зниження чистого прибутку на 1,457 % при збільшенні частки зобов'язань на 1 %. Таким чином, підвищення зобов'язань ПАТ «Миколаївобленерго» сприятиме зростанню ліквідності, але при цьому спричинить зниження його прибутковості.

Стратегічне управління ліквідністю ПАТ «Миколаївобленерго» передбачає ряд заходів: пошук внутрішніх резервів зростання ліквідності, економія ресурсів, оптимізація структури капіталу, заходи з підвищення якості енергопостачання, проведення моніторингу основних напрямів діяльності підприємства, контроль за співвідношенням засобів підприємства, та його поточними і перспективними зобов'язаннями.

Запропоновано управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, що полягає в їх оптимізації та організації їхнього руху. Ефективність використання заборгованостей – дебіторської, як активу, і кредиторської, – як джерела фінансування, має бути пов'язана з їхньою здатністю приносити як економічні вигоди, так і певні витрати.

Доведено значний вплив розрахунків з контрагентами на фінансово-економічну діяльність ПАТ «Миколаївобленерго», які нерозривно пов'язані з вхідними та вихідними грошовими потоками, що складають основу процесу забезпечення безперервної його діяльності. Затримання строків отримання платежів та погашення зобов'язань сповільнює операційний цикл та знижує ділову активність підприємства, що спричиняє погіршення показників ліквідності та платоспроможності, що може негативно позначитися на його прибутковості.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретико-методичних аспектів управління ліквідністю та прибутковістю суб'єкта господарювання дало підстави для наступних висновків.

1 Обґрунтовано, що питання аналізу ліквідності та прибутковості є досить актуальними для вітчизняних підприємств в сучасних умовах розвитку, в результаті чого в процесі дослідження проведено аналіз підходів до понять «ліквідність» та «прибутковість». Доведено, що ліквідність являє собою один з ключових економічних показників економічної діяльності підприємств, і її забезпечення є невід'ємним критерієм стабільного розвитку економіки. Систематизація підходів до визначення сутності поняття «прибутковість» показало, що прибутковість – це показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору здатності його приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів. Прибутковість підприємства показує ефективність діяльності підприємства та характеризує інтенсивність їх роботи, тому прибутковість підприємства характеризують за рівнем отриманого прибутку та рентабельністю.

2 У роботі розглянуто теоретичні та практичні основи управління ліквідністю, визначено основні цілі управління ліквідністю, з'ясовано, що ліквідність відображає здатність підприємства розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями власними оборотними активами шляхом швидкого перетворення їх у гроші. Доведено, що співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованостей характеризує, значною мірою, рівень ліквідності та фінансової стійкості підприємства, а співвідношення швидкості їхнього обороту визначає можливості здійснення платежів, поточну платоспроможність. Управляючи цими співвідношеннями, можна впливати на найважливіші параметри фінансового стану підприємства. Ефективність використання заборгованостей – дебіторської, як активу, і кредиторської, – як

джерела фінансування, пов'язана з їхньою здатністю приносити їй економічні вигоди, і певні витрати. Управління прибутковістю передбачає розробку ефективної стратегії та політики формування прибутку підприємства, обґрунтування раціональних напрямів його використання і виявлення оптимального рівня рентабельності фінансових вкладень у довгостроковому періоді.

3 Під аналітичним забезпеченням ліквідності та прибутковості підприємства необхідно розуміти процес систематизації та структурування інформації, що генерується системами бухгалтерського обліку та економічного аналізу, з метою задоволення інформаційних запитів менеджерів у процесі формування, розподілу та використання фінансових результатів. Розроблено аналітичне забезпечення рентабельності підприємства, яке спрямоване на реалізацію коротко- і довгострокових фінансових цілей і перспективних рішень щодо забезпечення прибутковості підприємства та є основою розробки інструментів і обґрунтування напрямів реалізації цього механізму. Використання наведених аналітичних показників дає змогу формувати цілеспрямовану систему аналітичного забезпечення прибутковості, орієнтовану на стратегічний рівень, та на ефективне оперативне управління процесами формування, розподілу та використання прибутку підприємства.

4 Оцінено показники фінансово-господарської діяльності ПАТ «Миколаївобленерго», яке стабільно отримуючи прибуток, збільшило його на кінець 2017 та 2018 років на 14,3 % та на 39,9 % відповідно, що спричинило зростання виручки від реалізації продукції та зменшення рівня витрат на 1 грн. продукції. Відзначено розширення фінансових можливостей підприємства щодо господарської діяльності протягом останніх двох років. При цьому відзначено значний дефіцит власних оборотних коштів, що відбулось за рахунок фінансування необоротних активів, частка яких на кінець 2018 року склала 70,8 %. Причиною цього є специфіка діяльності підприємства з енергопостачання, яка потребує значних вкладень у побудову та експлуатацію електричних мереж та іншого обладнання. Тому ступінь фінансової стійкості є

нижче допустимих меж звичайної діяльності підприємств, адже, фінансування діяльності здійснюється переважно за рахунок позикового капіталу.

5 Аналіз ліквідності балансу виявив недотримання нерівностей деяких груп активів і пасивів, що свідчить про недостатню кількість платіжних засобів підприємства, що підтверджують розрахунки коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності. Визначено фактори, що вплинули на зміну коефіцієнта поточної ліквідності. Збільшення його спричинило зростання запасів, коштів і поточних фінансових інвестицій. Найбільший вплив на зниження коефіцієнта поточної ліквідності мало зменшення дебіторської заборгованості. Зменшення коефіцієнта поточної ліквідності спричинило скорочення суми поточних зобов'язань в цілому та їх складових, а саме : кредиторської заборгованості, поточних забезпечень, інших поточних зобов'язань.

6 Аналітична оцінка стану та динаміки прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго» виявила суттєве її зниження, на що негативно вплинуло, як скорочення обсягів діяльності, спричинене зниженням попиту на продукцію підприємства, так і зростання витрат. Доходи підприємства, які є основним чинником формування операційного прибутку підприємства, мають негативну тенденцію до скорочення на кінець досліджуваного періоду, що спричинило суттєве зменшення як операційного, так і чистого прибутку підприємства на кінець 2018 року. Погіршення більшості основних показників рентабельності підприємства свідчить про зниження ефективності його діяльності й викликано, в основному, зменшенням фінансових результатів при зростанні майна та фінансових ресурсів. Для покращення ситуації розроблено заходи щодо підвищення прибутковості підприємства, що мають базуватися на врахуванні впливу чинників зовнішнього й внутрішнього середовища та визначенні шляхів підвищення прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго», а їх реалізація в його практичній діяльності сприятиме збільшенню прибутковості підприємства.

7 Визначено проблеми управління ліквідністю та прибутковістю ПАТ «Миколаївобленерго». Умовами забезпечення ліквідності підприємства пропонуються наступні заходи: наявність та забезпечення ліквідності активів та

задовільної структури балансу; збалансування структури джерел формування капіталу підприємства; ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; раціональне та збалансоване управління грошовими потоками; вибір та застосування ефективних форм розрахунків. Для цього пропонується сформувати систему фінансових важелів реалізації фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств: податкову, інвестиційну, інноваційну, кредитну та дивідендну політику. Проведений аналіз підтвердив високу значущість одночасного, паралельного управління товарною дебіторською та кредиторською заборгованостями для забезпечення ефективного управління грошовими потоками ПАТ «Миколаївобленерго». А це означає, що необхідно забезпечувати відповідність їх змін за обсягами та строками, які дозволяють реалізувати цілі та завдання розвитку підприємства.

8 Доведено ефективність управління сучасним підприємством з використанням сучасних методів економіко-математичного моделювання та економічного та статистичного аналізу і прогнозування економічного розвитку, для чого на основі використання кореляційно-регресійного аналізу здійснено прогнозування прибутковості ПАТ «Миколаївобленерго». Для цього визначено фактори, які справляють найбільший вплив на результативний показник чистого прибутку. За результатами аналізу встановлено зв'язок між параметрами чистого прибутку, валютою балансу і поточними зобов'язаннями. Визначено підвищення прибутку за рахунок зростання валюти балансу, але зменшення прибутку за умови зростання поточних зобов'язань. Найбільшу вагу має такий показник як валюта балансу ($a=2,1055$): при зміні валюти балансу на 1 %, прибуток підприємства зростає на 2,106 %. Відмінний знак коефіцієнту при показнику «поточні зобов'язання» (-1,457) означає, що збільшення в структурі капіталу зобов'язань на 1 % призведе до зниження результативного показника – чистого прибутку (прибутковості) на -1,457 %. Для підвищення рівня прибутковості, на підприємстві запропоновані відповідні заходи, які мають проводитися тільки в певному порядку.

9 Визначено, що процес управління ризиками стратегії розвитку

передбачає їх ідентифікацію, визначення можливих розмірів розвитку на процес реалізації стратегії, оцінювання рівня впливу на діяльність підприємства та пошук напрямів зниження впливу ризиків або ж їх нейтралізацію. Впровадження стратегічного менеджменту, орієнтованого на цінностях, сприятиме швидкому досягненню ПАТ «Миколаївобленерго» поставлених цілей, правильній організації виробничих процесів, зростанню прибутку, підвищенню рівня ліквідності, платоспроможності та ділової активності суб'єкта господарювання і успішному розвитку бізнесу.

Проведені дослідження дають змогу констатувати, що управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання потребує виконання комплексу завдань, пов'язаних зі створенням методології орієнтованої на взаємозв'язок показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості. Відповідний методичний підхід має забезпечити оцінку стану дебіторської заборгованості, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дозволить розробити дієві фінансові рішення щодо підвищення ефективності управління ними у напрямі забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості вітчизняних суб'єктів господарювання

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 172 с.
2. Алфьорова І. Є. Розробка політики фінансування майна за допомогою ефекта фінансового важеля / І. Є. Алфьорова, А. С. Кувічко // Економічний форум. – 2013. – № 3. – С. 1 – 7.
3. Амельченко Т. Прибутковість як один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства / Т. Амельченко, Д. Чайлякова // Економіка Крима. – 2010. – № 2(31). – С. 158 – 160.
4. Аналіз господарської діяльності : навч. посібник / За заг. ред. І.В. Сіменко, Т. Д. Косової. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 384 с.
5. Андреева Г. І. Економічний аналіз : навчально-методичний посібник / Г. І. Андреева. – Київ : Знання, 2008. – 263 с.
6. Андріяш А. С. Особливості управління прибутком підприємства / А. С. Андріяш, А. Ю. Могилова // Молодий вчений. – 2014. – № 6(1). – С. 68–70.
7. Антонюк Р.Р. Структура організаційно-економічного механізму забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / Р.Р. Антонюк // Економічний простір. – 2008. – № 20/2. – С.176-182.
8. Афанасьєв Є.В. Моделювання фінансового ризику багатоцільних рішень в управлінні прибутковістю промислового підприємства / Є.В. Афанасьєв // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 46-55.
9. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посібник / О.Я. Базилінська. – 2-ге вид. – Київ : Центр навчальної літератури, 2011. – 398 с.
10. Бержанір І. А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового

- стану підприємств / І. А. Бержанір // Финансы, учет, банки. – 2014. – Вып. 1. – С. 43 – 48.
11. Бержанір І. А. Діагностика показників ліквідності підприємств. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України: колективна монографія / за ред. Слатвінського М.А. Умань: ФОП Жовтий О. О. – 2016. 151–156 с.
 12. Бланк І. О. Управління формуванням капіталу : наукове видання / І. О. Бланк. – Київ : Ніка-Центо, 2008. – 510 с.
 13. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / І. О. Бланк. – Київ : Ельга, 2008. – 724 с.
 14. Бондаренко О. С. Сучасні тенденції управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання / О. С. Бондаренко // Економіка та держава. – 2018. - № 1. – С. 11 – 15.
 15. Бровкова О. Дослідження чинників та резервів підвищення прибутковості підприємств харчової промисловості / О. Бровкова, К. Бровкова, Тієн Донг Нго // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016. – № 5. – С. 41 – 58.
 16. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Ван Хорн Джеймс К.; пер. с англ. - М.: Финансы и статистика, 1996. – 800 с.
 17. Вареник В.М. Використання методів фінансово-математичного моделювання в управлінні прибутком поліграфічних підприємств / В.М. Вареник, С.К. Колопац // Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. – 2018. – Випуск 1 (12). – С. 123 – 128.
 18. Вахович І. М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275-279.
 19. Власенко Т. Ю. Прибутковість підприємства: сутність та ефективність управління / Т. Ю. Власенко, О. С. Стародубцева // Молодий вчений. – 2018. – №12 (64).– С.256-259.

20. Власова Н. О. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія / Н. О. Власова, І. Ю. Мелушова. – Харків : Вид-во ХДУХТ, 2008. – 259 с.
21. Власова Н. О. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі : монографія / Н. О. Власова, Т. С. Пічугіна, П. В. Смірнова. – Харків : ХДУХТ, 2010. – 222 с.
22. Власова Н. О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі : монографія / Н.О. Власова, Л.Л. Носач. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 229 с.
23. Воронкова Т. Є. Шляхи підвищення прибутковості підприємства в умовах нестабільного середовища / Т. Є. Воронкова, Н. Ю. Безпалько // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 19. – С. 42 – 44.
24. Гаватюк Л. С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодення / Л. С.Гаватюк, Н. В.Дармограй, Г. М.Хімійчук // Молодий вчений. – 2016. – №1 (28). Частина 1.– С.40-42.
25. Гадзевич О. І. Аналіз стану грошових розрахунків як засіб підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства / О. І. Гадзевич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2015. – Випуск 1 (45). Т.2. – С. 239 – 242.
26. Гаркуша Н. М. Теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства / Н. М. Гаркуша, Т. В. Польова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – 2010. – № 2 (90). – С. 183 – 188.
27. Гнатенко Є. П. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства / Є. П. Гнатенко, В. В. Волошина // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. – 2015. – № 1(9). – С. 38 – 42.
28. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / Т. П. Гудзь. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.

29. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н.М.Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2. – С.36-40.
30. Джеджула В. В. Фактори впливу на формування прибутку підприємств / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова, Т. В. Іванчик // Modern Economics. – 2019. – № 14(2019). – С. 81-86. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-13)
31. Дзёбко И. Эффективное управление долгами / Ирина Дзёбко // Экономическая конкуренция. – 2009. – № 5. – С. 48 – 55.
32. Денисенко Л.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л.О.Денисенко, Ю.О. Кучерявенко // Вісник КНУТД. – 2014.– №1. – С. 145 – 152.
33. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу : монографія / За ред. проф. Н. М. Гаркуші. – Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків, 2016. – 182 с.
34. Донець Л. І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових форм господарювання : монографія / Л. І. Донець, С. М. Баранцева. – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2009. – 255 с.
35. Жигалкевич Ж. М. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства [Електронний ресурс] / Ж. М. Жигалкевич, Е.С. Фісенко // Економіка та суспільство. – 2016. – №4. – Режим доступу до журналу : <http://economyandsociety.in.ua>. – Назва з екрану.
36. Єпіфанова І. Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності / І. Ю. Єпіфанова, В.С. Гуменюк // Економіка та суспільство. – 2016. – Вип. 3. – С. 189-192. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua>.
37. Єпіфанова І. Ю. Фактори зростання прибутку підприємства / І. Ю. Єпіфанова, В. С. Гуменюк // Молодий вчений. – 2016. – № 7. – С. 46-49.
38. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю.

- Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 143 с.
39. Єпіфанова І. Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах / І. Ю. Єпіфанова, М. Ю. Дзюбко // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 2(55). – С. 99-103.
 40. Економічний аналіз : навч. посібник / За ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП Рута, 2007. – 704 с.
 41. Енергетична стратегія України на період до 2030 року і проблеми задоволення потреб енергетики у землі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc>. – Назва з екрана.
 42. Заїнчковський А.О. Економічний аналіз : підручник./ А.О.Заїнчковський – 2 вид. – Київ : МАУП, 2007. – 354с.
 43. Калабухін Ю. Є. Управління прибутком торгівельних підприємств / Ю. Є. Калабухін, Д. Ю. Ткаченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 46. – С. 274 – 277.
 44. Кармінська-Белоброва М. В. Механізм управління прибутковістю підприємства / М. В. Кармінська-Белоброва // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 139 – 147.
 45. Кесарчук Г. С. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та їх оцінка / Г. С. Кесарчук, І. В. Мошак // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Економіка. – 2016. – Випуск 1(47).Т.2. – С. 401 – 405.
 46. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г.; за ред. проф. А.Г. Загороднього. — Вид. 3-є, перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 487 с.
 47. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Г.Г. Кірейцев – Київ : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
 48. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : монографія / М. О.Кизим, В. А.Забродський, В. А. Зінченко. –Харків : ВД Інжек, 2003. – 144 с.

49. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
50. Коваленко Д. І. Формування стратегії управління прибутковістю підприємства / Д. І. Коваленко, В. І. Бейгул // Международный научный журнал : Экономические науки. – 2015. - № 2. – С. 43 – 47.
51. Корнєва Н. О. Аналіз ліквідності ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв» та розробка рекомендацій щодо її покращення / Н. О. Корнєва, Г. М. Кирлейза // Молодий вчений. – 2018. – № 11 (63). – С. 1132 – 1136. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/263.pdf>
52. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємства / Л. А. Костирко, Е. В. Чернодубова // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 4. – С. 56 – 61.
53. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств : монографія / Л. А. Костирко, Е. В. Чернодубова. – 2 вид., перероб. та доп. – Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. – 178 с.
54. Костюнік О. В. Деякі питання регулювання дебіторської та кредиторської заборгованостей українських підприємств / О. В. Костюнік // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 19. – 45 – 50.
55. Крейдич І. М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І. М. Крейдич, О. С. Наконечна, О. С. Харченко /
56. Кручак Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання / Л. В. Кручак // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2016. – Т. 25. – № 2. – С. 93 – 98.
57. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: [монографія] / Л. А. Лахтіонова. – Київ : Вид-во КНЕУ. – 2001. – 388 с
58. Лебедєва А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства / А. М. Лебедєва // Вісник Одеського національного університету. Економіка . – 2012. – Т. 17, Вип. 3-4. – С. 29 – 36.

59. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства / О. І. Линник, О. С. Задорожна // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХП». – 2015. – № 26 (1135). – С. 147-153.
60. Лойко В. В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Лойко, Є. С. Несенюк // Міжнародний науковий вісник (International Scientific Journal). – 2015. – № 7. – С. 68 – 71.
61. Майборода О. Є. Напрями управління грошовими потоками підприємства / О. Є. Майборода, О. В. Майборода, О. В. Реплюк // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 10. – С. 305 – 309.
62. Майбутнє електроенергетики: коли закінчиться олігархічна вугільна епоха? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/06/28/649104/>
63. Масленніков Є. І. Забезпечення системи управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства Є. І. Масленніков // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2017. – Т. 16, вип. 1. – С. 96-111.
64. Масленніков Є. І. Методи управління ліквідністю торговельного підприємства / Є. І. Масленніков // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2017. – Том 16. Вип. 3 (37). – С. 71 – 82.
65. Масленніков Є. І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства [моногр.] / Є. І. Масленніков. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
66. Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н. О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 12. – С. 38 – 42.
67. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О. В. Мелень, Ю. Ю. Холондач // Вісник Нац. техн. ун-ту

- «ХП»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХП». – 2015. – № 25 (1134). – С. 123-126.
68. Мельничук Г. С. Теоретичні засади розробки механізму управління формуванням прибутку підприємства / Г. С. Мельничук, А. А. Нестерук // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – Випуск 14. – С. 458 – 462.
 69. Міщенко К. Г. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення / К. Г. Міщенко // Міжнародний науковий журнал Інтернаука. – 2017. – № 2 (24), 2 т. – С. 105 – 107.
 70. Мулик Я. І. Ліквідність підприємств як елемент управління фінансовою безпекою : методичне та інформаційне забезпечення / Я. І. Мулик // Економіка. Фінанси. Менеджмент. – 2017. - № 4. – С. 42 – 51.
 71. Нагайчук В. В. Політика управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / В. В. Нагайчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Випуск 16. – Ч. 2. – С. 118 – 121.
 72. Надем'янов І. В. Прогнозування фінансових результатів показників діяльності підприємства з використанням регресійних моделей / І. В. Надем'янов // VII Міжнародна науково-методична конференція Форум молодих економістів-кібернетиків —Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід» 21-22 жовтня 2016 р., м.Тернопіль
 73. Назаренко І. М. Цінність підприємства – головний орієнтир стратегічного менеджменту / І. М. Назаренко // Агросвіт. – 2013. – № 11. – С. 14 – 18.
 74. Непочатенко О.А. Підходи до управління платоспроможністю сільськогосподарських підприємств / О.А. Непочатенко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9(2). – с.138 – 142.
 75. Ніпіаліді О. Практика управління прибутком підприємств в умовах проциклічності економіки / О. Ніпіаліді // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. – 2016. – Випуск 3. – С. 19 – 30.
 76. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним

- [Електронний ресурс] / С. Є. Николишин // Молодий вчений. – 2017. – № 2 (42). – С. 299 – 303. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/71.pdf>
77. Носач Л. Л. Показники оцінки якості формування дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємствах оптової торгівлі / Н. О. Власова, Л. Л. Носач. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – С. 384 – 391.
 78. Носач Л. Л. Прогнозування дебіторської та кредиторської заборгованостей у системі фінансових звітів підприємств / Л. Л. Носач. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – С. 150 – 157.
 79. Олійник О.О. Грошові потоки в аграрній сфері економіки: науково-організаційні основи формування і розвитку : монографія / О.О. Олійник, Т.І. Олійник. – Київ : ННЦ Інститут аграрної економіки, 2011. – 226 с.
 80. Олійник О. О. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності / О. О. Олійник, С. М. Роговий // Агросвіт. – 2018. – № 19. – С. 34 – 38.
 81. Організація податкового планування на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://taxoffshore.org.ua/stat01.html>.
 82. Підлісна О.А. Управління прибутковістю підприємства / О. А. Підлісна, Х. М. А. Саліх // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2018. – Випуск 22. – С. 266 – 272.
 83. Петричко М. М. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства / М. М. Петричко, М. А. Волкогон // Вісник Мукачівського державного університету. – 2017. – Вип. 13. – С. 662 – 666.
 84. Попович Д.В. Удосконалення системи управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємств / Д. В. Попович, О. Р. Славчаник // Молодий вчений. – 2018. – № 2 (54) лютий. – С. 746 – 749.

85. Потриваєва Н. В. Значення дебіторської заборгованості як складової фінансових активів / Н. В. Потриваєва, М. В. Боєнко // Економічний форум. – 2015. - № 1. – С. 1 – 7.
86. Про ринок електричної енергії [Електронний ресурс] : Закон України № 2019-VIII від 13.04.17 р. (Редакція від 22.05.2019 р). – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
87. Про структурне перебудування в енергетичному комплексі України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 04.04.1995 № 282/95. (Редакція від 23.06.2019). – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282/95>
88. Романова Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах / Т. В. Романова // Ефективна економіка. – 2015. – №4. – С.1- 4.
89. Савицька А. Г. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник. – 3-ге вид. доповнене і перероблене / А. Г. Савицька. – Київ : Знання, 2007. – 668 с.
90. Савицький О. Майбутнє електроенергетики: коли закінчиться олігархічна вугільна епоха? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/06/28/649104/>
91. Семанишина А. В. Управління ризиками в умовах реформування енергетичної галузі України / А. В. Семанишина, А. І. Замулко // Енергетика. Екологія. Людина. Наукові праці НТУУ «КПІ», ІЕЕ. – Київ : НТУУ «КПІ», ІЕЕ, 2011 – С.100-106.
92. Семко І. Б. Огляд ризиків проектів електроенергетики / І. Б. Семко // Управління розвитком складних систем :Управління проектами. – 2015. – С. 69 – 74.
93. Семко І.Б. Моделі та методи управління ризиками портфелів проектів в енергетичній галузі: дис.на здобуття наук.звання канд.техн.наук спец.05.13.22 – управління проектами/ Семко Інга Борисівна. – Донецьк, 2012. – 120 с.

104. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі: монографія / Н.О., Власова, Л.Л. Носач. – Харків: ХДУХТ, 2011. – 229 с.
105. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності: колективна монографія / За заг. ред. А. С. Крутової – Х. : Видавець Іванченко І. С., 2017. – 264 с.
106. Халатур С. М. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств / С. М. Халатур, Л. І. Бровко, Т. О. Моруга // Економіка та держава. – 2017. – №12. – С. 56-60.
107. Фінансовий аналіз : [навч. посібник] / [за заг. ред. І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. – Київ: Вид- во ЦУЛ, 2016. – 368 с.
108. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко; Житомир. нац. агроєкол. ун-т. – 5-те вид., доповн. – Житомир : Рута, 2012. – 608 с.
109. Черниш С. С. Організаційно-методичні аспекти аналізу рентабельності / С. С. Черниш // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 305 – 309.
110. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навч. посібник / М. Г. Чумаченко. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2003. – 556 с.
111. Шевченко О. А. Ліквідність підприємства : економічна сутність та необхідність управління [Електронний ресурс] / О. А. Шевченко. Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21167/3815.pdf?sequence=3>. – Назва з екрана.
112. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа : учебн. / А. Д. Шеремет. – 2011. – 352 с.
113. Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: навч. посібник / В. П. Шило. – К.: Кондор, 2007. – 240с.
114. Шляга О. В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва / О. В. Шляга, Л. І. Шипуля // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – № 8. – С. 75-81.

115. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства / О. Д. Щербань // Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет: Економічна думка. – 2016. – Том 23. – № 2. – С. 206-212.
116. Югас Е.Ф. Значення дебіторської та кредиторської заборгованостей в умовах ринкових відносин / Е.Ф. Югас, М.В. Машика // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014. – Випуск 2 (43). – С. – 201 – 205.
117. Юрій А. І. Місце управління ліквідністю в стабілізації діяльності підприємства / А. І. Юрій // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2016. – 8 (50). – С. 73 – 76.
118. Ясишена В. В. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства / В. В. Ясишена, Л. І. Пославська // Економічний простір. – 2016. – № 106. – С. 241 – 254.

ДОДАТКИ

ДОДАТКИ

А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, И, К, Л, М, Н, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ш, Щ, Ю, Я

2016 рік: А - Баланс,

Б - Звіт про фін. рез,

В - Звіт про рух грошових коштів

і т. далі: 2017 рік : Г, Д, Е,

2018 рік : Ж, И, К

Далі додатки з літери Л

Додаток К

Динаміка активів та пасивів ПАТ «Миколаївобленерго» за рівнем ліквідності за 2016 – 2018 роки (станом на кінець року), тис. грн

Група	Вид активів за рівнем ліквідності	Роки			Група	Вид зобов'язань за строковістю сплати	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів (А-П)		
		2016	2017	2018			2016	2017	2018	2016	2017	2018
A1	Високоліквідні активи	4454	8029	71313	П1	Найбільш Строкові	422501	408708	778642	-418047	-400679	-707329
A2	Середньоліквідні активи	151560	146979	200087	П2	Короткострокові	—	40000	34830	151560	106979	165257
A3	Низьколіквідні активи	71995	53430	62187	П3	Довгострокові	547728	226723	178092	-475733	-173293	-115905
A4	Важколіквідні активи	897640	955622	999802	П4	Постійні пасиви	322581	328563	338636	575059	627059	661166
	Разом	1125649	1164060	1333389		Разом	1125649	1164060	1333389	x	x	x

Додаток Л

Скорочена форма балансу ПАТ «Миколаївобленерго» за 2016 – 2018 роки

Статті балансу	2016 р	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4
Абсолютні показники, тис. грн.			
Підсумок балансу	1125649	1164060	1333389
У т.ч. статті активу			
Усього за розділом I	897640	942587	944216
Запаси (ТЗ)	52858	53430	62187
Дебіторська заборгованість за товари (чиста реалізаційна вартість) (ДЗт)	125554	141347	151671
Дебіторська заборгованість за розрахунками (ДЗр)	26006	5632	48416
Грошові кошти (ГК)	4454	8029	71313
Усього за розділом II (ОА)	228009	221473	389173
У тому числі ДЗ, всього	151560	146979	200087
Статті пасиву			
Усього за розділом I	322581	328563	338636
Кредиторська заборгованість за товари (КЗт)	110886	47380	239257
Кредиторська заборгованість за розрахунками (КЗр)	263443	318397	357900
У тому числі КЗ, всього	529204	608774	816661
Усього за розділом IV	374329	365777	597157
Відносні показники, частки од.			
ДЗ / ОА	0,665	0,664	0,514
ДЗт / ДЗ	0,828	0,962	0,758
КЗт / КЗ	0,296	0,130	0,401
ВОК (власний оборотний капітал)	-575059	-614024	-605580
Кпл (коефіцієнт поточної ліквідності)	0,295	0,255	0,332
ДЗ / КЗ	0,405	0,402	0,335
ДЗт / КЗт	1,132	2,983	0,634
ДЗт / ТЗ	2,375	2,645	2,439